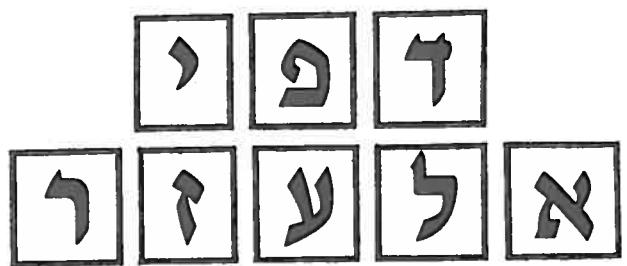

956.048
N
✓2930

ימי עיון לזכר דוד אלעזר ז"ל

12

הרצאות ודיונים
ביום עיון שנערך באוניברסיטת תל-אביב
ביום כ"ט בניסן תשמ"ט ★ 4 במאי 1989

הנושאים:

עשר שנים לחוזה השלום
בין ישראל למצרים

הוצאת יד דוד אלעזר

רישום מאת חיים טופול

רב-אלוף דוד אלעזר (דרו)

ערכו והכיאו לדפוס:
רחבעם זאבי ותמי זאבי

©
כל הזכויות שמורות
לייד דוד אלעזר
צייטוט או שימוש בחומר זה
מותר ומותרנה בציון המקור
נסדר ב"מחשבות" - מ' רכלין בעמ'
לוחות: ש' ברן בעמ', תל-אביב
נדפס בדפוס מזיאון ארץ-ישראל, תל-אביב
Printed in Israel, 1990

נולד בשנת 1925 בסרייבו שביווגוסלביה. אביו שירת כפרטיזן ביוגוסלביה הכבושה, במלחמת העולם השנייה, ולחם נגד הגרמנים בחילו של טיטו. לאחר מכן שירת כרב-סרן בצבא היוגוסלבי הסדיר.

דרו עליה ארץה ב"עלית הנער", התהנן וגדל בקידוצים שעיריה העמקים, עמיר ועין-שמר.

בשנת 1946 התגייס לפולמ"ח והשתתף בפעולות שונות במאבק נגד הבריטים ובהגנה על היישוב היהודי.

במלחמת העצמאות לוחק חלק במבצע "נחשון" לפתיחת הדרך לירושלים הנוצרה. השתתף בקרב על מונר סיסימון בירושלים. עמד בראש פלוגת פולמ"ח שפרצה אל העיר העתיקה בירושלים. לחם בקרבות בפוזדור ירושלים ובמבצע "חרוב" בנגב ובקרמת סיני. סיים את מלחמת העצמאות כמפקד הגדוד הרביעי ("הפורצים") בחטיבת פולמ"ח-הריאל.

לאחר המלחמה השתתף בקורס מפקדי גדודים. לאחר מכן באוטו קורס והיה מדריך ראשי בבית-הספר למפקדי חטיבות. שימש כקצין אג"ם בפיקוד המרכז, בראש מחלקת תורת הלוחמה במטה הכללי וכמפקד בית-הספר לחיל הרגלים.

במבצע "קדש" פיקד על חטיבת חיל רגלים שפעלה ברצועת-יעזה. לאחר מכן העטרף לגיסות השرين, ועשה בהם כמפקד חטיבה, בסגן מפקד גיסות השرين ובשנת 1961 כמפקד הגיסות. בשנים אלה היה פעיל בתקריות בגבול סוריה, גיבש את הארגון ואת תורת הקרב של השرين.

בסיוף 1964 התמנה כאלוף פיקוד הצפון ושימש בתפקיד זה עד סוף 1969. בחמש שנים אלו פיקד על תקריות רבות בגבול הסורי וניצח על "המלחמה על המים". במלחמת ששת הימים פיקד על כיבוש השומרון ורמת הגולן. מסוף 1969 עד סוף 1971 שימש בראש אג"ם במטה הכללי. ב-1 בינואר 1972 מונה כרמטכ"ל התשי"ע של צה"ל.

יום העיון השני שנערך באוניברסיטה תל-אביב
מטעם
יד דוד אלעזר
עם
המרכז למחקרים אסטרטגיים – אוניברסיטה תל-אביב

הנושא:

עשר שנים לחזזה השלום
בין ישראל למצרים

התוכן

אלוף (מיל') יונה אפרת 11

דן פטייר 14

ד"ר דוד קמחי 22

משה ששון 32

ד"ר דורית גולד 42

פרופ' איתמר רבינוביץ 48

ד"ר אשר ססר 57

ראובן מרחב 64

רבי-שייח' בטרشا: הפקת לקחים לגבי הסכמים עתידיים
בהתה��ות: שר המודיעין והפיתוח עוז וייצמן,
ח"כ ד"ר אליהו בן-אלישר, אלוף (מיל') שלמה גזית

מושב ראשון
דברים לזכרו של דודו

סקירות ההסכם
ההיבט הישראלי

מושב שני
ההיבט המצרי
ההיבט האמריקני
העולם הערבי

מושב שלישי
ההיבט הפלסטיני
עתיד היחסים עם מצרים

מושב רביעי

היה רמטכ"ל צה"ל במהלך מלחמת יום-הכיפורים וניהל את המלחמה באופן מוזהיר.
חוודשים אחדים לאחר שהסתימה המלחמה בניצחון, ולאחר שחחתם על הסכם
הפרדת הכוחות עם מצרים, נאלץ להתחטט מתקפיך הרמטכ"ל, עקב מסקנותיה
של "עדרת אגרנט" – בהרגישו שנעשה לו עוול חמור.

באזרוח שימש כשתיים בתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של חברת הספנות
הלאומית "צים".

את ביקורתו על העול שנעשה לו נשא בתוכו וכמעט לא נתן לכרך ביטוי חיצוני,
עד שכרע ונפל בהתקף-לב ביום ט"ו בניסן תש"ו (15 באפריל 1976). המוני בית
ישראל, מכל חלקי הארץ ומכל שדרות העם, רחשו לו אהבה וכבוד רב, והוא
שותפים להרגשת העול המחריד שנעשה לו. מפעלים רבים להנצחת זכרו
פרושים על פני מפת המדינה מהגליל עד הנגב.

השיר אהה, בת ושני בניים.

ר"ג

מושב ראשון

ייר – יוסוף אלפר:

בוקר טוב, בני משפחת אלעוז, אורחים נכבדים ו משתתפי יומ-יעיון זה לזכרו של רבי-אלוף דוד אלעוז. ימי-יעיון אלה נערכים מדי שנה, סמוך ליום השנה למותו של דודו. הם מוקדשים לנושאים הנוגעים לביטחון ישראל. זהו יום העיון השניים-עשר במספר, ונושאו – היבטים והשלכות של חוות השלים בין ישראל למצרים במלאת לו עשור. כמו קודמו, גם דברי יום העיון הזה יובאו בספר בסידרת "דף אלעוז" – סידרה המהווה אף היא נזכר חשוב בפעול המרשימים להנצחת זכרו של דודו, שהוא מקיים חביריו ביד דוד אלעוז.

אלוף (מיל') יונה אפרט:

דברים לזכרו של דוד

בני משפחתו של דודו, חברים. חלפו 13 שנה מיום פטירתו של דודו ואנחנו זוכרים אותו. זכתי לשרת תחת פיקומו של דודו בעת היותו אלוף פיקוד הצפון. בקץ 1966 מינה אותו למפקד חטיבת "גולני". זכור לי מעמד הפרידה מהמח"ט הקודם – אל"ם שלמה אלטמן זיל, באשר דוד נפרד ממנו במלחמות חמורות ובהוקמה. כדרכו, לא שכח דוד לומר גם מילים טובות וברוכות למפקד הנכנס, ואלה היו החשובות לי מאוד באותה עת. בשנתיים שאחרי כן שירתתי תחת פיקונו. על חוויה זו אנסה לספר.

השנה הראשונה קדמה למלחמת ששת הימים. החטיבה עסקה באימונים, במשימות הביטחון השוטף ובמלחמה על הגבולות. אישיותו של דוד ויחסו אליו השפיעו על החטיבה וסייעו לה להגיע להישגיה. הוא תמק בתכנונינו לעשות את החטיבה ליחית עילית; הוא גיס אמצעים כדי לאפשר לנו התוכנות טוביה למשימותינו וללחימה והקפיד לשלב את החטיבה במשימות מבעזיות, שאפשרו לה להוכיח עצמה.

דודו הירבה לבקר ביחידות החטיבה, באימונים וב��ויים ולהשתתף בשיגרת היומיום. הוא היה קפודן ודקון והרעד עליינו לא רק שבחים אלא גם ביקורת עניינית שטיעה בידינו, וכך הביא אותנו אל מלחמת ששת הימים מוכנים ודרוכים.

במאי 1967, לkrarat מלחמת ששת הימים, רוכזה החטיבה בצפון. כוכור, הת全力以赴ה בדרך והסתעפה למרכו. דדו שף בכל מדובר, שפיקוד הצפון יטול בה חילק. מרותו הכוחות המוצמומים, שעמדו לרשותו לצורכי מגננה בחזית הסורית, נטל סיכון ותקף את השומרון מצפון. חטיבתנו לקחה חלק בשחרור חבל הארץ זה, כולל העיר שכם. ואולם חששו של דדו היה שהמלחמה תסתתיים, בלי שנגמר את האיום הסורי בגולן. לכן פעל בדריכים שונים להשဖיע ולשכנע שאין לגמור מלחמה זו בטרם נסלק את אימת התותחים הסוראים מישובי אצבע הגليل. לאחר מאבק ושכנוע הדרגים המдинניים, ניתן האות, ובשני ימי המלחמה האחוריים הנחיתה הפיקוד מתקפה על רמת הגולן. פיקוד הצפון, בראשותו של דדו, עשה את הבלתי אפשרי כמעט: עם כוחות מגננה הוא פתח במתקפה על האיבר הסורי המבוצר היטב במרומי הגולן. בתנאי נחיתה טופוגרפיה נוחה הקרב בתבונה, בנחישות, באומץ וועל כלל – במניגות הסוחפת שאפיינה את דדו.

דודו נתן לנו בבוקר יום שישי, 9 ביוני 1967, את פקודת הקרב. פקודה קצרה, ישירות ממנו. אופן מתון הפוקודה נסר בנו ביטחון. הנחיות שהקרין ליוויה אותנו במהלך הקרב הקשה של הקבעת המערך הסורי וכיבוש מוצבי הרמה, ובקרב הקשה והעקבות מדם בתל-פאchar. ידעו שהוא אנחנו, מקשיב לרשות החטיבתיות, דואג וחרד לחטיבתו – ובודת בן. בשעות הקרב, כאשר רבו הנפגעים, מערוכות הקשר השתבשו, מפקדים נפלו ונראה כי הכרעת הקרב נתונה על כף המאונינים, קיבלה את האמן המלא מזר אלוף הפיקוד דדו ומטהו, להמשיך עד להכרעה. רגעים כאלה אין שוכחים, ואני גא ואסיר תודה על שוכתי להיות מפקdem של חיילים נפאלים ולהיות פקודו של אלף נפלא.

מיד בסיום הקרב על תל-פאchar התארגנה החטיבה להמשך משימותיה. בו-זמנן גם זכתה במשימות לחימה חדשות עד לכיבוש קוניטרה ותפסת פסגת החרמון. בשנה שאחרי המלחמה המשיכה חטיבת "גולני" להיות בכת-עינו של דדו. הוא הפקיד להפkipד בידי לוחמי החטיבה את רוב הפעולות המבצעית בתחום הצפון. הערכנו זאת והוקרנו אותו בשל כך.

חילי "גולני" וחילי הצפון יזכיר תמיד את מפקdem הנערץ דדו, שהניגם לפעולות, למבצעים וללחמה בחזית השומרון וב班主任 הגולן, בשימושם מופת, מניגות צבאי וחבר אמת. יהי זכרו ברוך.

יוסוף אלפר:

זו פתיר יפתח את המושב הראשון ויסקרו את הסכם השלום. מר פתיר שימוש יועץ לחברות בראש הממשלה בשנים 1974-1989, והשתתף מקרוב ברוב אירועי תהליך השלום, בכללם שיחות קאמפ-דייויד. כיום הוא מנהל פורום קירקפטריק למנהיגות ולמדיניות ציבור, ליד אוניברסיטת תל-אביב.

(צילום: אסף קוטין, ארכיון "מעריב")

- 7 -

ג'נבה בז'ווטריגטונן, ד.צ. סי. ביוון זה כיון בקדוד לפג'ה חלליים, 26 נובמבר 1979,
נסלולות ועתקים בפומת העברית. ערבית והאנגלית וכל גוףם אמיין בפינית צוות.
בקשה של הגדולי פרטנזה, ירושלים הנחות האנגלי.

حررت כי واשطن די סן • פן ٢٦ מאי ١٩٧٩, מ.ב. ٣٧ מ.ב. ١٢:٥١
מן דוחת נספח במלשנות העברית והערבית והאנגלית וחתירה جميعה מסדרת
הஜיטה, וכן حالة הخلاف حول הטעם כיון הנשאanganjazi הוא الذي יעד ב-

DONE at Washington, D.C. this 26th day of March, 1979, in triplicate in the Hebrew, Arabic, and English languages, each text being equally authentic. In case of any divergence of interpretation, the English text shall prevail.

בשם ממשלת הרפובליקה הערבית
של מצרים :

בاسم מפלגת ישראל :

מן הממשלה
جمهورية مصر العربية :

מן הממשלה
ישראל :

For the Government of the
Arab Republic of Egypt:

For the Government
of Israel:

הוועוד על-ידי :

شهيد המערכץ :

Witnessed by:

ד' ג'ימי קרטר, נשיא ארצות הברית של אמריקה

ジミー・カーター・大統領
アメリカ合衆国大統領

Jimmy Carter, President
of the United States of America

דין פתרו:

סקירות היחסים

איןני מתכוון לסקור את ההסכם, על כל פרטיו והיבטיו. לשם נוחות, הדשתי לעצמי שלא לעסוק בהיבטים הניטוחים-משפטיים שלו ואף לא בהמשך התהליך של הסכמי השלום שלאחר מרס 1979.

התיחסויות שונות להסכם השלום היום, נראה, דבר שבאפנה לעסוק בהסכם השלום ובhayigio. בשנים עברו, עד לשנת העשור לחתימתו, נעה התיחסות הציבורית אליו – באירופה, גם בארץ-ישראל – בין הסתייגות לשיליה וביטול. היה אפשר לשמעו יותר דברי הסתייגות וביקורת מאשר הסכמה אותו; נשמעו על ההסכם יותר דברי הספר, מאשר נסונותו להזקתו ולאמצנו, או לורסמרק עליו.

ב יתר פירוט: עד שנת 1982, למשל, התיחסו בארץ-ישראל להסכם קאמפ-דייוויד כל הסכמים שנחקרו הצד או געוו להלוטין. מצד הדמוקרטים בארץ-ישראל, ובמיוחד מצד הנשיא קרטר, מבטאת גישה שלילית זו את מידת התiscalול והמדירות מאכזבת היציפות הגבוהות שלהם, שלא נתמשו באשר להסכם שלום מكيف במוראה התקין.

לרפובליקנים, שהוציאו את הדמוקרטיים מהבית הלבן ב-1980, לא היה שום עניין פוליטי לשבח את הסכם השלום, שזווה בבחירה כהישג של הדמוקרטיים. כמשמעות המדינה זו, הגנרל אלכסנדר הייג, בא לעצרת האו"ם לשאת את הנאום המסורתי בשם ארץ-ישראל, הוא נמנע בעקבות מלאוכר במפורש את הסכמי קאמפ-דייוויד ואת הסכם השלום הישראלי-מצרים.

ואולם, כאשר יצא הנשיא דיג'יגן עם יוותה-תכניתו המדינית לאוזר, בספטמבר 1982 (חכנית שמעודה לא המריה), נוח היה לו להיות בהסכם קאמפ-דייויד כדי להצדיק את תוכניותיו בהיותה המשך ישידר להם, ועל כך היו כבר או תמיינות וחילוקי דעתות. וכשלא היה נוח כל כך להזותות אותם, יצא עוד מושיר המדינה (לשביר) ריצ'ארד מרפי לסייע אונינים ערביות בקביעה, כי הסכמי קאמפ-דייויד למעשה שבקו חיים. עתה, נראה, ההתרפקות על הסכמי קאמפ-דייויד חורה לאופנה – ולנוחות – גם בוושינגטון.

במקרים: יורשי הנשיא סאדאת, ובראשם הנשיא מובארק, נזהרו שלא להינתק ממש מההסכם קאמפ-דייויד מחשש לנזקים כבדים בארכות-ישראל (דעת קהל, סיוע פוליטי, כלכלי וצבאי). בד בבד עם זהירותם, לא מימשו את ההסכמים הבילאטוריים במלואם, התנגדו מחריות לאי-ימותם המלא והטילו את האשמה לכך על הצד הישראלי. הרטוריקה המצרית להסכם קאמפ-דייויד נעשתה יותר ויתר שלילית: כהגדרת ד"ר בוטרוס דrai, "הקפיאו" יורשי סאדאת את חומו של ההסכם. זאת

אמותה המידית לבחון הסכם

בולם עשור, אפשר לבחון את הסכם בכמה אמות-מידה, מקבילות ומצטלבות:

* הדינמיקה האישית של המנגנים והמוראים – פועל יוצא מנקודת היבשת האישית של מנהיגי מצרים, ישראל וארצות-הברית, שעלה פיה ראו או רצו לראות הסכם את האינטראס הלאומי, והיתרונות הטקטיים שמקנה להם הסכם. זו היתה, לפי התרשםותי, הדינמיקה רבת ההשפעה על התהਪחות ועל הסיכון.

* הדינמיקה הפלטיטית – פועל יוצא של יחסם הגומלין בין וירת החוץ לירית הפנים, בכל אחת משלוש המדינות החותמות על הסכם. מידת הדינמיקה הפלטיטית והותנה בהשלכות יחס-גומלין אלה על מתן תמיכה או הטלת אילוצים על קידומו של המשא ומתן. לדינמיקה הפלטיטית היה רישום לא מבוטל בשיקולי הצדדים להסכם.

* הדינמיקה הדיפלומטית – נוצרה מהפגעים ובין- ממשלטיים היישרים (ישראל-מצרים), או בתיווך (בעיקר של ארצות-הברית) ובאה לידי ביטוי בעיקר בהליך הניסוחים הדיפלומטיים והמשפטיים.

תפיסת הסכם, האוריינטציה, הייתה ייחודית לכל אחד מן הצדדים – ישראל, מצרים וארצות-הברית.

תימוכין רבים לדעה כי האוריינטציה האמריקנית, ושל הנשיא לשעבר קרטר ולא פחות של מוכיר המדינה דואז, סיירוס ואנס, ושל היועץ לביטחון לאומי פרופ' זビיג'ניאק בויז'ינסקי, התבססה על מהלך הסכם מקט', אורי, ולא על מהלך של צעד-צעד; ככלומר אנטית'יזה מודעת לטקסטיקה ולמהלכים של פרופ' הנרי קיסינג'ר, כפי שנ��ט עד לסיום הקאנזיה שלו, בסוף 1976.

המגמה האמריקנית של הנשיא קרטר הייתה – לאחר התאוששות מהלם קצר סבב מסעו של סאדאת לירושלים – להמשיך במערכות אמריקנית בתהילך ולא לאפשר למצרים ולישראל לנחל מוש"מ דו-צדדי. מוקור המגמה בחשש שכישלון בין השתיים ירחיק סיכויי הידברות לזמן רב, וכן שמא מסלול דו-צדדי כזה, אם יעלה יפה, ירחיק את ארצות-הברית מהיות גורם משפיע וקובע בו.

למצרים, וליתר דיוק לנשיא סאדאת, הייתה העדפה ברורה למלכיהםobilists מובהקים כלפי ישראל, גם אם הם נעטפו מדי פעם ברטורייה ציבורית מכללה, באשר לנושא הפלסטיני ולעמדות הערכיות המוכרות והמוחזרות.

ההעדפה הביליאטרלית זאת באה לידי שורה של ביטויים מאפיינים, בצעדים הראשונים של סאדאת, החל מהמפגש הישראלי-מצרים במרוקו, בקרו של סאדאת בירושלים, ועד להסכם ולהתימה על הסכמי אמפ'די'ויז וחווה השלום.

ישראל בחרה לckett במסלול הביליאטרי עם מצרים, כפי שהיו הדברים מראשיתם: שיחות מרוקו המקדימות; סאדאת בירושלים; המפגש באסמעליה חמישה שבועות אחרי כן. ואולם ישראל לא

חתימת הסכם השלום – 26 במרץ 1979 (לשכת העיתונות הממשלתית)

ועוד: באורת פרדוקסל, כאשר מגבירה מצרים את תמיכתה המסיבית, הפלטיטית-ציבורית, באש"פ ובעמדותיו, היא מתחייבת לשם כך בהסכם קאמפ'די'ויז.

בישראל: גם אצלנו היה הלויו הרטורי, פוליטי-ציבורי, להסכם קאמפ'די'ויז, נעד עקביות במשר העשור האחרון. המחנות הפליטיים תמכו והסתוו – לפי נוחות חולפת: נושאי המחלוקת העיקריים בדעת-הקהל, כגון بعد ונגד כינון ועידת בין-לאומיות למשא-ומתן לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי, או התייחסות לנושא האוטונומיה, גם אם נסתמכו (לפי טיעונים סובייקטיביים) על הסכמי קאמפ'די'ויז. לפחות באשר למדייניות הaczterית, היה בישראל להסכם קאמפ'די'ויז גיבוי רחב ומודגם יותר מאשר בארצות-הברית ובמצרים. כך או כך, הסכמי קאמפ'די'ויז, או חוות השalom בין ישראל למצרים, לטוב או לרע, תחולת או לכשל, הינו ההסכם הראשון והיחידי, שנחתם, שר, חי וקאים, וממשך לשמש ציר מרכזי להתייחסות, גם לאחר עשור. מכאן גם החשיבות, והចורך, לבחנו שוב ושוב, באשר להמהותו, לדרך שבה הושג, לדינמיקה שיצר, ואוריינטציה של הצדדים החותמים עליו.

מסלול המגעים נמשך כאמור, זמן קצר, עד אחרי מפגש היפסגה הישראלית-מצרים באיסמעיליה (25-26 בדצמבר 1977) ואו התנתנק. אחריו כנן בא הצד האמריקני והעביר את המשאיומתן לשולם למשור מולטילאטדרל, לפחות מושלש, בהיכנסו כניסה פעילה להמשך המגעים והמלחכים.

פָּנִי הַעֲמָדָה אַמְּרִיקָנִית
כאן המקום להתייחס בקצרה למגמה האמריקנית הרב-צדדית. מקורה, לדעתו, בראשיתו צרת-האפק של הנשיא ג'ימי קרטר, שרצה בהסכם מكيف ומהיר; זאת אולי בעצת יועציו, ובמיוחד בהמלצת ראש המועצה לביטחון לאומי ביתן, הפרופ' זיגניאב בויינסקי, שכאמור ראה באנט'יתיה לגשת צעד-צעד של קיסינגר קו מנחה נבחר.

לאחר הלם ביקר סאדאת בירושלים, חורה ארצות-הברית לעגלת התהlik, ושירה את מזיכר המדינה, סיירוס ואנס (דצמבר 1977) לישראל ולקהיר. למעשה, מאו ואילך, דאגה ארצות-הברית באופן עקבי מאד, שלא לאפשר מלך ישראלי-מצרים בלבדיה.

לדוגמה, הרקע ל"פיצוץ" מפגש שרי החוץ של מצרים, ארצות-הברית וישראל – במסגרת היועדה המדינית" בינוואר 1978 בירושלים. מוכיר המדינה ואנס, שבא במיוחד להשתתף בה, היה נרגע ונגע כתוצאה מהחזרת המשאלות המצריות במצוות סאדאת. ואולם בתוך שבוע התבර, שהנשיא סאדאת כבר הומן לפגישה מיוחדת עם הנשיא קרטר בקאמפ-דיוויד, בשבעו הראשון של פברואר 1978.

פרופ' בויינסקי הודה (בספרו האוטוביוגרפי), שהוא אשר הציע לנשיא קרטר לרקום בעצם קנוןיה נגד ישראל, וקרטר קיבל את הצעתו. בסיסו הקנוןיה היה הרצון להביא את סאדאת למלהך מתוכנו עם האמריקנים. עיקרי המהלך: סאדאת יציג תכנית, או עמדה, מתונה יחסית, אבל מלאה בכמה וכמה הקנוןיות הפגעות בישראל, לרבות שלילת התנהלות. אחרי כן, ארצות-הברית "תנסה" בגלוי להשפיע על סאדאתatum את עמדתו בנושא זה; סאדאת, לפי התכנית, אכן יתמן, ובכך יופעל מלווה לחץ על ישראל. כך יהיה אפשר, לפי דבריו, להציג את סאדאת באור מתון וברובם "לשבר" את ישראל ואת עמדתה הנוקשה. איש לא הכחיש עד היום את עמדתו זו של ראש המועצה לביטחון לאומי של ארצות-הברית.

לדעתו של פרופ' בויינסקי, לא צלהה הקנוןיה, משומש סאדאת לא מילא סהלה את התפקיד שהאמריקנים העידו לו. דרגת הקיצונות בתהבטאות, שהשミニ ארצות-הברית נגד ישראל, לא הותירה כמעט מקום לגישתה של מתינוות. בסופו של דבר, טען בויינסקי, נראה לו או (וחשו של נשיא ארצות-הברית נבע מראייה זו), שהנשיא סאדאת מעוניין להגיע להסכם דו-צדדי עם ישראל; הסכם נפרד, שקרטר התנגד לו התנגדות עקרונית, ומעשית.

בהמשך המהלך האמריקני, ביולי 1978, התכנסו שרי החוץ של מצרים, ישראל וארצות-הברית, לשיחות בטירת ליס, בבריטניה. שום דבר ממש לא נולד משיחות ליס, אבל אצל המצרים נוצרה לפחות מושלש, כי אפשר להידבר עם הישראלים.

נהגה בעקבות ולא נטלה על עצמה את מלאה ההימור שבהליכה במסלול זה. להמחשה: סאדאת פתח במלך הבילאטורי, בהinctקו באופן דרמטי מהמלך האמריקני-הסובייטי המשותף (ההודעה המשופת מ-1 באוקטובר 1977 לגבי ההליכה לוועידה בינלאומית בזנבה). הוא מימוש את מסעו לירושלים, בהשררו את ארצות-הברית נדהמת, המונה לשום שלושה שביעות, וניסה "להציג את סאדאת עצמו" – בדברי מעצבי המדיניות האמריקניות – ולסכל את מהלכו זה; ואולם המהלך הישראלי הבא, מיד לאחר הביקור בירושלים, היה מסעו של ראש הממשלה בגין לפגישה עם הנשיא קרטר בוואשינגטון, להציג דעתו לאוטונומיה טרם צאתו לפגישה עם הנשיא קרטר בהצעותיו. ראש הממשלה בגין בירך לגיס תחילת את תמיית הנשיא קרטר להצעותיו, בטרם יגשן לסאדאת, ולהציג בפרק בוטוחה פוליטית שחטיבת את הגיבוי האמריקני ות⌘מצם, עד כמה שאפשר, את השיטה של סאדאת.

תמהני, מבט לאחר, מה היו פנוי הדברים לוא היה בגין ממשך במסלול הבילאטורי המשותף עם סאדאת, ללא סטיות לוואשינגטון. האם ההימור היה גדול מדי ואפשר שהימור כזו היה מרכיב תוצאות טובות יותר מן האפני. כך או כך, פיסגת איסמעיליה הייתה האירוע הדוציאידי האחרון בין ישראל למצרים לפני חתימת הסכם שלום, דבר שאפשר לארצות-הברית להיות לא רק מתחוכת ומקורת, אלא צד משפייע, לוחץ ובלתי מתנתך, בין אם היה הדבר לרצון מצרים או ישראל, ובין אם לאו.

ברצוני להרחיב באשר למסלול הבילאטורי שבו בחרו מצרים ויישראל, לא בתיאום הדדי ביניהם – אלא מנקודת ראייה יהודית, שבאו, אחרי הכל, לידי ביטוי דומה.

נפנה אמלך הבילאטורי המקדמים, מפגש מרוקו (ספטמבר 1977). המפגש אמן התקיים בחסתונו של המלך חסן, ואולם בסופו של דבר, זה היה מפגש ישראלי-מצרים יום. עובדה, מפתיעה ארלי, היא שהמצרים (במציאות סגן ראש הממשלה המצרי, ד"ר חסן אל-טוחמי) ביקשו משלך החוץ, משה דיין, וממלך חסן להעלים את דבר קיום המפגש מהאמריקנים, לפחות בשלב ראשון של הפגישה. ראוי להטעים, כי זאת לא הייתה הפגישה המשולבת הראשונה הישראלית-מצריםית באותו תחילך, בחסות מרוקו. הפגישה הראשונה הקדימה בשלושה שבועות את המפגש הזה. ראש "מוסד"DAO, אלף (מייל) יצחק חופי, הומן למרוקו לארון המלך, ושם נפגש עם ד"ר טוחמי, במתוזם, כדי להזכיר את הפגישה הראשונה שהיתה לשער החוץ, משה דיין, עם סגן ראש הממשלה המצרי, ד"ר חסן אל-טוחמי.

באותה פגישה ובפגישות אחרות מרוקו – וזאת אני מבادر בכך פרטומים בלתי מבוססים, שנבעו מהשערות פוליטיות בלתי בדוקות – לא הוגשה למצרים הצעה ישראלית ברורה, או תכנית האומרת: "ויתור על סיני תמורת שלום".

בוואו של סאדאת לירושלים ב-19 בנובמבר 1977 היה אפוא על בסיס רצונו למלך בילאטורי, בידועו כי אין הוא קובע מראש את סדר היום, ואין בידו הבטחה ישראלית מוקדמת לגבי הסכם.

אף שהאמריקנים לחזו, עד היום האחרון, להתייחס בהסכם לחלוקת ירושלים. באשר לחלק לאחר של ההסכם – הנושא הישראלי-מצרי; כאן היה בעצם הסכם יחסי, פשט יותר, רצוי יותר, אינטנסיבי יותר מבחןתן של מצרים וישראל. אמנם פרט הפתטים לבנו בעמל רב מיד לאחר קאמפ-דייויד, באוקטובר-נובמבר 1978, בשיחות מדיסון בוואשינגטון, אך הרצון, הקדימות והניחשות, שהעניקו מצרים וישראל להשתתפות ההסכם, נתנו ביטוי ממש למשמעות היחסים הבילאטראליים בין שתי המדינות.

לסיכום, מצרים וישראל, כל אחת מבחינה היא, יצאו מكامפ-דייויד בתהווה של היישג: הישג ממש באשר להולמת ההסכם וליכולת להציגו – כל אחת לפי ראותה – מן הצד החיווי, יותר מאשר מן הצד השלילי.

הצד האמריקני יצא אולי מתחסן במקצת. הנשיא קרטר אמן התבך בעוצם ההישג עצמו וכלה להערכת ציבורית ופוליטית, בארץ-הברית ובעולם. אולם הוא התקשה להודות כי ההישג העיקרי הוא בנושא הבילאטרי בין ישראל למצרי שהושג בעלדי המוסגרת האמריקנית (ועידת ג'נבה 1977).

הקשה הגדולה בהסכם הייתה במימוש היבטים הרב-צדדיים שבו.

מנקודת מבט עצשוית, הלך העיקרי הוא, שכאשר היו האינטרסים הישראלים והמצריים המובהקים בקדימות ראשונית ובראייה בילאטראלית, הדברים הושגו. כאשר היה צורך להשיג היגים במישור הרב-צדדי – הקשיים היו הרבה יותר וגודלם מכדי לעבורי אותם באותה נשימה. קשיים אלה, במישור הרב-צדדי, נשאו בעינם. יתרכן, שידרש קאמפ-דייויד נוספת – אם בכלל – כדי להתגבר עליהם.

יוסוף אלפר:

תודה לך דן פתר על הרצאתך. ד"ר דוד קמחי יציג עתה את היבט הישראלי של חוות השלום. ד"ר קמחי כהן מנכ"ל משרד החוץ בשנים 1980-1986 ומילא תפקיד- מפתח בגיבוש היחסים עם מצרים.

ישראל – ארץ-הברית נקלעו למשבר, וסוג הנשיא וולטר מונדייל נדרש להציג את תחילת השלום ממשבר זה. חדש לאחר מכן (באוגוסט 1978) בא הומנת הנשיא קרטר, לוועידה הפסגה בקאמפ-דייויד.

בקאמפ-דייויד (16-17 בספטמבר 1978) הושגו למעשה שני הסכמים. אך בסופו של דבר, מה שהושג כמפורט ובמוצהר היה ההסכם הבילאטרי בין ישראל למצרים. מלבדו הושג,跽וזע, גם הסכם האוטונומיה, ואולי במקוון מכליל יותר, ברוח "أمانות הטשוש" (the art of ambiguity) כדי להפotta על חילוקי הדעות העמוקים ולאפשר מתן פרשנותו שנותן של הצדדים להסכם. לוא היה משתתפי הוועידה נדרשים לטיפול בחילוקי הדעות, ספק אם היה ההסכם מושג.

תפקיד הצדדים
הנשיא קרטר ראה בהסכם קאמפ-דייויד בראש וראשונה, הסכם מكيف. לפיכך, ההסכם השני, הסכם האוטונומיה, נראה בעיניו החשוב ביותר, ועל-כך התנצל עם הצד הישראלי, ובמיוחד עם ראש הממשלה, מנחם בגין.

על רקע זה יש לראות את המחלוקת בין קרטר ובגין באשר להקפתה התתנהלויות. לפי הגirosה האמריקנית, צריך להקפיאו למשך כל זמן ניהול המשא ומתן על האוטונומיה. לפי גirosה בגין: למשך שלושה חודשים שיוליכו להשתתפותם שלום ישראל-מצרים.

יתכן, כי הסקיטה האמריקנית להפריד בין ההסכם על סינו להסכם על האוטונומיה נועדה להבטיח את השגת ההסכם עצמו. מהippet מעשי, אפשר שעצם הפרדה בין שני החלקים, גם הטענויות וגם המהותית, מאפשרת לאחד ולBEGIN להשיג את המירב מהסכם קאמפ-דייויד, על-ידי קידום הנושאים הבילאטראליים החשובים והשארת נושא ההסכם השני (האוטונומיה) מעורפל יותר, ולא מפורש בצוואה אחת.

באשר להסכם עצמו, נראה שבסופו של דבר הוא היה הטוב המצו依. מבחןתה של ישראל היתה בו נוחות מסותמת, בא-יאוכור מדינה פלסטינית: לא היה בו אזכור של הגדרה עצמית לעربים, ערביי ארץ-ישראל; אבל היה בו, לעומת זאת, אזכור הזכיות הלגיטימיות של ערביי ארץ-ישראל, באשר למציאת הפטرون הכלול.

בחינה ביטחונית נראה, שרוב הדברים באו לידי ביטוי משבע רצון מבחןתה של ישראל, לרבות קביעת צה"ל כגורם המופקד על הביטחון ביהודה, שומרון וועזה. נקבע בהסכם, כי יינקטו כל הצדדים והסדריים הדורשים, כדי להבטיח את ביטחונן של ישראל ושכנותיה בתקופת-המעבר ולאחריה.

ירושלים לא אוזכרה ולא הוכלה בהסכם, שוב, מתוך נוחות של סילוק מחלוקת מובהקות. מעניין להטיעים, כי ירושלים לא הוכלה בהסכם דווקאippi הצעה מצרית, כדי לא להיכנס לשדה מוקשים, על

דר' דוד קמה:

היחסות הישראלי

לפני כשבועיים, באפריל 1989, קראתי בעיתונות על השיחות שקיים ידידי הטוב, רואבן מרחב, מנכ"ל משרד החוץ, עם שר החוץ המצרי, עיסמת אל-מג'יד, בקהיר. לפי הכתוב, מלבד דיונים בתכנית יוזמת השלום של ראש הממשלה, יצחק שמיר, עסקו השניים בשלושה נושאים: DID אל-סולטאן (מנור המריבה הקופטי בירושלים); איחודה המשפחotta במחנה קנדה (מחנה פליטים ליד רפיח) וחיפוש הנעדרים. עלי להודות, כאשר קראתי את הדברים אוחתתי, מכיוון שאלה בדיקוק היו שלושת הנושאים שעיליהם דיברנו עם המצריים לפני שmonthush שנים. חשבתי לעצמי, אם כך, היכן היינו عشر שנים?

אחרי עשר שנים שלום, עזנו דרכם במקום ברמת יחס שלום עם מצרים. המצריים כמובן טוענים, ועם מסכימים לא מעט ישראלים, שבuczם ישראל אשמה בקייפאון היחסי. הצדדים בטענה זאת גורסים כי הפעולות שפעלה ישראל הוליכו למלחמה, שבתמ"ש עשו לחתימת חוזה השלום, עדין מדברים על DID אל-סולטאן ומchner קנדה.

המצדים מטעימים את עיקרי הפעולות שהוליכו לכך: כישלון שיחות האוטונומיה, המשך מדיניות ההתחנויות והמצב בשטחים בכלל, סיפוח רמת הגולן, חוק ירושלים, תקיפת הכר הגרעינית עיראק, מלחמת שלום הגליל וכמובן המחלוקת על טבה. כל אלה, לדידם, הביאו לכך שהשלום לא התהcop בשאר השנים האלה.

אוון בי ספק, שאכן נושאים אלה הותירו משקעים קשים למצרים, ניפצו ציפיות לגבי השלום וייצור דמי שלילו לישראל. אולם, לפי דעתו, שאני מבססה על סך ניסיוני והתרשםות שכברתי בעשרות ביקורים למצרים – גם ללא תרחש דבר מהדרים שמניתי (למעט אולי כישלון שיחות האוטונומיה), הינו נמצאים במצב העכשווי: שלום קר עם מצרים, ולהערכתו, לא השתנה אופי היחסים הבינמדיניים, עד שישוג שלום כולל בארץ.

זורני היטב שיחה מעניינת עם הנשיא מובארך בארמון ראמ אל-טין באלאסנדירה, קודם שהושג הסיכון על הפשרה לגבי טבה. שאלתי אותו בין השאר: מה יהיה, כבוד הנשיא, לאחר שנגיע להסדר על טבה, איך יהיו או היחסים ביןנו לבין מצרים. והנשיא מובארך הפליג בתיארו: מה זאת אומרת? הכל יהיה ורוד. הכל יהיה טוב. הנורמליזציה תהיה חגיגה ממש. מסחר, תיירות מצרית לישראל. רק הסתיגות אחת הייתה לו: יש נושא קצת רגש – הסכמי התרבות. ואולם מלבדו – הכל יהיה בסדר. רק נגיע להסדר על טבה ושינויו גדול יתרחולל.

והנה רק לפני כשבועיים, התראיין ידינו הטוב, בוטرس גאלי, לשבעון ערבי בלונדון כל אלעד

מנגינה אחרת? אפריל, 1979
(לשכת העיתונות הממשלתית)

ונשאל, האם היה מגדר את השלום עם ישראל כשלום אפסי. ובוטרוס השיב: "אפסי זה לא נכון, זה שלום קר". והוא ממשיך ואומר: "שתרי המדיניות פועלות מתחר רצון לשמר על השלום, אבל כל אחד פועלת מתחר מניעים שונים. ועוד שישראל לא תבין שעליה לפטור את הבעיה הפלסטינית, מצרים לא תחמס את השלום הקר". כך, נאמרו הדברים באזור הכיבושה והכי ישירה – הבעיה הפלסטינית היא לב העניין. לא טבה ולא שום דבר אחר. והمفחת לגבי DIDם של המצרים הוא שלום כולל או לפחות הסדר הבעיה הפלסטינית.

גורמי הcisallow בשיחות האוטונומיה נקודת-הפנה ביחסים שלנו עם המצרים לא הייתה אפוא כניסוחנו לבנון, לא מלחמת שלום הגליל, אלא CISallow שיחות האוטונומיה, כאשר התברר למצרים סופית, שאין סיכוי להגיע לימוש החלק השני של הסכמי קאמפ-דייוויד בעתיד הנראה לעין.

לאוטונומיה טריטוריאלית. האמריקנים הסכימו עמו. לגבי אופי הסמכות, טענה ישראל, שהסתמכת מינהלית בלבד. המצרים וגם האמריקנים טענו שהסמכות מרחיבה גם לחקיקה ולשיפוט, גישה מנוגדת לחולותן לעמדת ישראל.

באשר לתחומי הסמכויות: הישראלים הגדרו לבדוק את תחומי האוטונומיה לגבי דידם: חקלאות, תעשייה, חינוך, כל השירותים לאורה. המצרים והאמריקנים הוסיפו שני נושאים – קטנים לאורה: קרקעות ציבור ואוצרות טבעי. ובכל יודיעים מה פירוש הדבר מבחיננתנו, וכך צינו אלה את האופי ואת המטרות המקוריות של האוטונומיה על-פי ממשלה ישראלי דאו. לפיכך, אני טוען שתובوت קרטר בבחירות ב-1980 הייתה גם תובوت המדיניות המצרית. תובosa זו חרצת את גורלן של שיחות האוטונומיה – מראיה מצרית – והביאה לכישלון. תולדות התובותה: השלום הקר בין ישראל למצרים, אשר יימשך עד שיווג שלום כולם.

יתרונות ה"שלום הקר"

יש להזכיר, כי על אף העובדה שאחננו חיים בשלום הקר, אנחנו חיים בשלום. بما הדבר מתבטא? המצרים מקיימים בקפידה את החקמים הבין-משאלתיים שאין בהם מעורבות יתרה של האוכלוסייה המצרית (כגון, קיום נציגויות). אמן השגריר המצרי הוחזר לקהיר לאחר ארועוי סברה ושתילה (ספטמבר 1982) ואולם יש נציגויות בין-מדיניות בקהיר, בתל-אביב, באלאנסדריה ובאלת. ההסכם לגבי קשר אויררי, קווי תעופה, מתميد ברציפות. לגבי טלטומונקציה, קשר טלפוןני וכיר"ב – אין בעיות. כך בעניין מכירת הנפט. וכמובן מעל כל אלה – הנושא הביטחוני. מצרים שומרת על הסדרי הביטחון בסיני ומקימת אחרים כלשנו (ולולעתו לכוח הריבלאומי בסיני יש עבודה מעתה מאד שם).

עם זאת, נותרו דברים שלא מושו ברוח ההסכם. לדוגמה, השפל המסתורי והעדר תיירות מצרית. מצרי הרוצה לטור את ישראל ע過ר "ויא Dolorouza" ביטחונית, שבטימה אין לדעת כלל אם אכן יגיע לישראל. אין קשר תרבות. יש תעמלות עונית יומיומית במצרים. אלה הדברים החסרים והגורעים.

אולם לדעתתי, כאמור, חשוב לנו יותר המתקיים מן החסר. ישנו יתרונות ברורים מקיים ההסכם. המובהק הוא הביטחון. מ-1975 לא נהרג אף חייל ישראלי אחד בהתגשות עם מצרים בחזית הדרום. עוד בנושא הביטחון: האם הינו יכולם לנצח בתקציב הביטחון כפי שказינו, ללא השלום עם מצרים? ועיקר היתרונו הביטחוני: יציאת מצרים ממעל האיבה הערבי שינוי את כל המדיניות הביטחונית באורך, והורידה את רמת המתח ובמיוחד אפשרות לנו לפעול על-פי סדר-קדימות שלא מזור כויה.

בכללו, הביא השלום עם מצרים לשינוי באווירה המורח-תיכונית, מבחינת ישראל. בל נשגה כמובן". זאת אומרת, לא היה כאן משום טוד. וזה מה שרצו האמריקנים, והם חיכו לבחירות כדי שקרטר יוכל לפעול בקדנציה השנייה בעלי מגבלות החולות על פעילות פוליטית של נשיא בקדנציה ראשונה. כבר בתחלת שיחות האוטונומיה ניכרה תמייה אמריקנית בעמדה המצרית בכל נושא היסוד; למשל, באשר לאופי האוטונומיה. ישראל גרסה אוטונומיה פרטנסאלית. המצרים טענו

שלושה גורמים הביאו, לדעתוי, לכישלון זה. הגורם הראשון – המצרים עצמם. בדיעד, התאכזבו קשות מהtagובה שלילית מצד הירדנים להסכם שלהם ולקאמפ-דיוויז. יתרה מזאת:/usудים וגם הפלסטינים, גילו גישה לא רק שלילת אלא עונת. בנסיבות אלה לא רצוי המצרים להופיע בשיחות האוטונומיה כמו שבוגדים בנושאים הערבי ובנושאים פלסטיני ונקטו גישה מכטיליסטית. הראה לכך: נאום הפתיחה במושב הראשון בבר-שבע, במאי 1979. ככל חسن עלי, שנשא את נאום הפתיחה, השתמש בנוסחי ניר העמלה שפצל בוגין בתחלת שיחות אמפ-דיוויז. "נייר" הדגיש את נושא הגדולה העצמית של הפלסטינים. נאום חسن עלי נועד להציג את שיחות האוטונומיה כפרוזדור להקמת מדינה פלסטינית עצמאית. נכון, כי בתחלת משאריהם מציגים עמדה מכטיליסטית, אבל המצרים לא זוו ולא נתנו מעמדה זאת במשך השיחות. מהרגע הראשון חיזקה דבוקות זו את העימות והחיכוך בינינו.

הגורם השני לכישלון: עמדה ישראל. גם ישראל התחללה בגישה מכטיליסטית, מטיבות די דומות. מבית יתבה התקפה קשה מזו; אופוזיציה גדולה לשיחות מהאגף הימני בילדות וממוניה מהליכוד. היה חשש רב שאכן יובילו השיחות להקמת מדינה פלסטינית.

ראוי לזכור זה שהמושג אוטונומיה, כפי שהופיע בשיחות אמפ-דיוויז, היה שונה ממהות העמדה שהציג ראש הממשלה דאן, מנהם בגין, בתחלת תחילת השלום. בשלב המוקדם לא דבר בגין על אוטונומיה זמן וען זיקה בין פרק'זמן (שלוש עד חמיש שנים) שבו תכנן האוטונומיה לבין שיחות להסדר-קבע. וזהו התוספת של קאמפ-דיוויז, שגרה, כאמור, אופוזיציה חזקה והביאה להקשת עמדתו בשיחות.

הגורם השלישי לכישלון: האמריקנים. כאן יש דבר מעניין במיוחד. אני טוען (על אף שאין לי הוכחה), כי היהת הבנה הודית מובהקת בין הנשיא סאדאת לבין הנשיא קרטר, לפחות אחרי הבחירות את ידה של ארץ-הברית ב-1980, בתחלת הקדנציה השנייה של קרטר, יכופפו האמריקנים את ידה של ישראל. האמריקנים ייחסו את ישראל לקבל את רעיון האוטונומיה כפי שהמצרים הבינו אותו, ולא כפי שהישראלים רצו. לדעתתי, כל המדיניות של סאדאת ב-1979 וב-1980 נתמכה מידית שכונעו בהבנה עם קרטר. אנשי הצוות האמריקני שהובילו את שיחות האוטונומיה – ואנגס, סונדרס, קואנטן, אתרטן – בודאי ובודאי ידעו מה מהשיחות. ורצו מה היה, בסוף של דבר, מדינה פלסטינית. בעצם יש לך עדות כתובה – התייחסותו של ואנגס, או שר החוץ, לעניין זה, באוטוביוגרפיה שלו – HARD CHOICES (עמ' 253): "מטרתנו (מטרת ארץ-הברית) הייתה להוביל לך שיקום A PALESTINIAN HOMELAND". תוך התחשבות בבעיות הביטחון הלגיטימיות של ישראל, כאמור. זאת אומרת, לא היה כאן משום טוד. וזה מה שרצו האמריקנים, והם חיכו לבחירות כדי שקרטר יוכל לפעול בקדנציה השנייה בעלי מגבלות החולות על פעילות פוליטית של נשיא בקדנציה ראשונה. כבר בתחלת שיחות האוטונומיה ניכרה תמייה אמריקנית בעמדה המצרית בכל נושא היסוד; למשל, באשר לאופי האוטונומיה. ישראל גרסה אוטונומיה פרטנסאלית. המצרים טענו

באשר לחששות הישראלים – אלה התמצאו במה שאינו מגדיר שלוש נקודות "האם":

- ★ האם יפסיקו המצריים לתרוך בחוויה השלום, לאחר פינוי סיני.
- ★ האם יפסיקו המצריים לתרוך בחוויה השלום, לאחר ששאודאת יי'עלם מהכבהה.
- ★ האם ימשיכו המצריים לתרוך בחוויה השלום, אם ישראלי תחטעם במהלך המלחמה עם מדינה ערבית אחרת. וכן שלוש נקודות "האם" קרו, וככל זאת, רב היתרונו מהנגרע.

למצרים היו חששות משליהם. בתחילת אפריל 1982 היה האורח המצרי משוכנע שבאותו חדש ישראל תארגן איוושהי תרמיית, איזשהו גימיק, כדי שלא יהיה ביכולתו את הסעיף המחייב את פינוי ימית, שארם א-ישיך ושני בסיסי חיל האוויר בסיני. היו משוכנעים בכך לא רק המצרי המומצע, אלא גם שריה הממשלה המצרית. כAMPLE חסן עלי ובוטרוס גאליה הבינו ביטחה, כי ישראל תמצא את "הטריק" כדי שלא לסתגת. החששות היו אפוא צד משותף.

נדמה לי, שאחרי עשר שנים של שלום אנחנו מתחילהים להכיר זה את זה. הציפיות התגמדו מהתהית וכבר אין מופרות. גם החששות, ברובם, נמוגו. נותרנו עם השלום הקי, עם שאלות דיר סולטאן, מחנה קנדה וחיפוש הנדרדים. ועוד Ndema לי, כי אם יקיים יומ-יעיון דומה בעוד עשור ונושאו "עשרים שנה אחרי הסכם השלום עם מצרים", אולי גם אז נמצא את עצמנו דנים על דיר אל-סולטאן, מחנה קנדה וחיפוש הנדרדים. תודה.

יוסוף אל-פטר:

תודה לד"ר דוד קמחי. יש לנו זמן לשאלות ולהערות מהקהל.

**שאלות ותשובות
דר' אל-חנן אורן:**

בוקר טוב. אבקש מהמרצים מידע על היבט הירדי, בהתיחסות ספרטיפית.

דן פרtier:

לצורך התשובה אצטט את הנשיא סאדאת, שנשאל תוך כדי הישיבה באקמפניו, באופן לא כל כך מחייב, מדוע חוסיין אינו נמצא שם. תשובתו הייתה קצר נרגוץ אבל ברורה מאד: "אילו נמצא פה חוסיין לא היה הסכם אקמפניו". חד וחקק. כמובן, בעצם התכוון לומר – על מה שהוא, סאדאת, מוכן להסכים, חוסיין כלל לא מסוגל לשם. העובדות התבררו לאחר מכן. היה תיווך טלפוני בין חוסיין לסאדאת. לטענת חוסיין – יום סאדאת את התקשרותו אליו בלונדון. ואולם אין זה משנה מי קיימים את הקשר. העובדה המשמעותית היא, כי סאדאת קבע להיפגש עם המלך חוסיין במרוקו, אך הפגישה לא מומשה. המלך עוזב את לונדון, נסע למירקה ופנה לרמת-עמון במקומות דרכאת. סאדאת היה צריך להתעכב ברכבת מיד אחרי הסכם. באותו שהייתה ברכבת, ספג את "הגשם" הקר ביותר מצד

נסוך נאות סיני

בוקרה (5 באוקטובר 1985). מלבדו לא אירעו תקירות חמורות. אمنם והתקפו עובדים בשגרירותים, במצרים, כפי שהותקפו גם בנציגויות ישראליות אחרות בעולם. אך בסך הכל, לדעתם, המאון חובי. הטיעון העיקרי היום כלפי המצרים הוא בתחום המדיני, כלפי העובדה שהמצרים נקבעו עמדת פוליטית התומכת לחדלตน ضد הפלסטיני, באש"פ. אולם אכן עלי להטעים, שהמצרים מעולם לא הביטחו לחמוץ בנו תמיכה פוליטית. ואדרבא, להיפך. מתחילה המגעים בקשר חרוי למצרים והטעמו כי לנציגות ישראל בקהיר לא תינתן זכות-יתיר על היות המקובל לנציגויות דיפלומטיות באשר הן (בקהיר 120 נציגויות).

חששות והציפיות – ב מבחן הזמן
בישראל וגם במצרים היו ציפיות וחששות מופרזים לגבי הסכם. בעקבות ביקור סאדאת ככלל, בישראל וגם במצרים היו ציפיות וחששות מופרזים לגבי הסכם. בעקבות ביקור סאדאת בירושלים נקלעו הישראלים לאופוריה; ציפייה רבת-אליהו, שיתוף פעולה, אהבה, "עדין חדש" וכו'ב. גם למצרים היו ציפיות. השלום, האמינו, יביא קצת לביעיותם הכלכליות. תחילת תקופת רווהה. ועוד ציפו המצרים שהסכם השלום יהיהצעד ראשון לקרה שלום כולל.

מלך חסן. ואו באה ההתנקות המוחלתת; ככלומר, גם חסן הפנה לו עורך וחוטין כלל לא רצה להיות מעורב במה שסתדרת הסכים וחתם בקאמפ-דייויד.

ההסכם עצמו מתיחס לירדן באופן ספציפי בקביעת הברורה של גבולות העמיד יחולט עמה. אבל זאת העירה טכנית בלבד. מילים אחרות: בקאמפ-דייויד עצמו, לא רק בהסכם, לא הייתה הנוכחות הפליטית של ירדן קיימת מבחינת התשומה. דבר אחרון שבצרכוני להוסיפה: שאלתי בזמנו את הנשיא אסאדור באופן פרטני, איך זה שיכל זאת בא לאקאמפ-דייויד בלבד גיבוי ערבי ישיר או עקי, של סעודיה וירדן. הוא השיב, שארצות-הברית הבטיחה לו (בציטוט: SHE WILL DELIVER) את גיבוי ירדן וסודיה. ב-1985 שאלתי את הנשיא קרטר, לתגובהו – במקצת לאחר – לטענה הזאת של סאדאת. קרטר לא הבהיר ובכך בעצם וודה. הוא אמר: נראה שהיו לasadאת ציפיות גבוהות מאד מני. במלים אחרות – היהת הבטחה שלא מומשה.

ד"ר דוד קמחי:

אוסף משפט אחד. לפני בחודש, באפריל 89, שוחח הנายך הכספי חסן עם ייד מאנגליה ואמר שלגביו דויד הסכמי קאמפ-דייויד היו בגדר אסון לירדן וכי הם שהביאו את האנטיפאדה משום שנתנו לגיטימציה למאבק של העם הפלסטיני למدينة עצמאית.

לדעתי, חסין והירדנים המשיכו במסורת שללה לשכת על הגדרו: הם חסרים את הכוח הדרוש ואת היכולת לשחק משחק יותר משמעותי מכפי ששיחקו עד עכשיו. הדבר הזה מצא ביטוי גם אחרי קאמפ-דייויד. מבחינת ירדן: הזמן פועל נגדה, מבחינת המשך קיומה של הממלכה הhäuserית כפי שהיא עד עכשיו, ולדעתי הם רואים בנושא הפלסטיני סכנה רבה לקיוםם.

ראובן פרהצ'ר:

מר קמחי הזכיר, שבמהלך שיחות האוטונומיה עליה נושא משאבי הטבע, קרקע ומים. האם אפשר להרחיב: מה הייתה העמדה היישרלית והאם הייתה איזושהי התקדמות בטרם נתקו השיחות?

ד"ר דוד קמחי:

דנו הרבה בנושאים אלה, אבל לא היה שום סיכון. אנחנו טענו שהשליטה בנושאים הללו חייבה להישאר בידי ישראל. המצריים שללו זאת מכל וכל, והאמריקנים נתנו לה תמורה בעמדת המצרית בנושאים זה. שום הפער הגadol בעמדות לא התקבל סיכום והנושא נותר פתוח.

שר המשטרת חיים בר-לב:

שני המצריים טענו, שהן המצריים והן האמריקנים ראו באוטונומיה הסדר המוביל למدينة פלسطينית. אני מפקק בהנחת יסוד זאת, על סמך שלושה דברים:
א. בהסכם קאמפ-דייויד עצמו יש לירדן תפקיד פעיל ביישום האוטונומיה. ככלומר, אם אכן מדובר במדינה פלסטינית – מדוע תשופט ירדן?

בצל הפירמידות

(במחנה), צילם: שמואל רחמנி

ב. ארצות-הברית אינה גורשת כינון מדינה פלסטינית, ו-D HOMELAND STATE אין ממשועו STATE.
ג. בשיחה שערתתי ב-1978 עם סאדאת במסגרת מצומצמת, במצרים, הוא שלל את רעיון כינונה של מדינה פלסטינית. שאלתי, לפיכך: על סמך מה הגעתם אתם להנחה זאת.

ד"ר דוד קמחי:

אנסה להסביר לגבי שלושת הנושאים שהציג חיים בר-לב. באשר לכלותך, אתה, חיים בר-לב, צדק לחולטן. לא מדובר בהסכם על פרודור למדינה פלסטינית. אולם, כפי שטענתי, בתחלת שיחות האוטונומיה בבא-רשבע, שכו המצריים וחזרו לניר-עםudeה שבעצם לא התקבל בקאמפ-דייויד. זו הייתה היליכה אחורנית, שכן ראש ממשלה ישראל דאז, מנחם בגין, שלל את ניר-העמדה זהה עוד קודם. ברוח Umada זו דיבר כאמור חסן עלי בנאום הפתיחה בבא-רשבע, על הגדרה עצמית ועל הצורך שהפלסטינים

יכולו להחליט בעצם באיזו מסגרת הם יחיו; אשר לנושא האמריקני, דעתו היא שאנשי קרטר התחילה לזרו לכיוון מדינה פלסטינית. לא ניצח קרטר בבחירות ב-1980, הינו רואים קרטר שונה. גישתו הבסיסית, להערכתו, לא הייתה לטובתנו, ואotta חיזקו מקורבו המודינאים האROL סונדרס, קוואנט ואחרים. במדינה פלסטינית ראו דרך לפתרון הבעיה. אשר לסידאתם, גם לדעתם לא רצוי סدادאת והמצרים, מבחינתם, במדינה פלסטינית. ואולם פחות מכך רצוי להופיע כגורם הפועל נגד האינטראס הפלסטיני. לפיכך, בשיחות האוטונומיה הם שיחקו אותה בהציג עמדה מכטיליסטית המכילה על צידודם בעמדה הפלסטינית.

דן פתר:

הגדרת האמריקנים ל-*HOMELAND* (לפלסטינים) ראשיתה במרץ 1977, והוא לא נבעה מפליטתפה. ככלומר, זו הייתה תיזה. בהרצאה התוכונית לומר, כי מה שהאמריקנים רצו לראות בהסכם האוטונומיה אינו האלמנט המרכזי אלא האלמנט המרחיב. אין ספק, שם התנגדות רציפה – בקאמפ-דיוויד ובשיחות האוטונומיה – לגישה היישראלית הצרה של מימש מינחלי בלבד.

באשר להציג הדברים עליידי דוד קמחי – אני יכול רק להזקה, וזה על סמך שיחות עם המצרים. בוטرس גאליל, כדוגמה, אמר במפורש שהוא קיבל החלטות ברורות מסאדת, לעשות הכל: "כדי לעזור לקרטר להיבחר מחדש". ככלומר, המדיניות המצרית לkerja את האלמנט של בחירת קרטר מחדש כיעד שלה, ועשה זאת כਮובן לא מחוק נטיית חסד לקרטר, אלא קודם כל לקידום האינטראס המצרי.

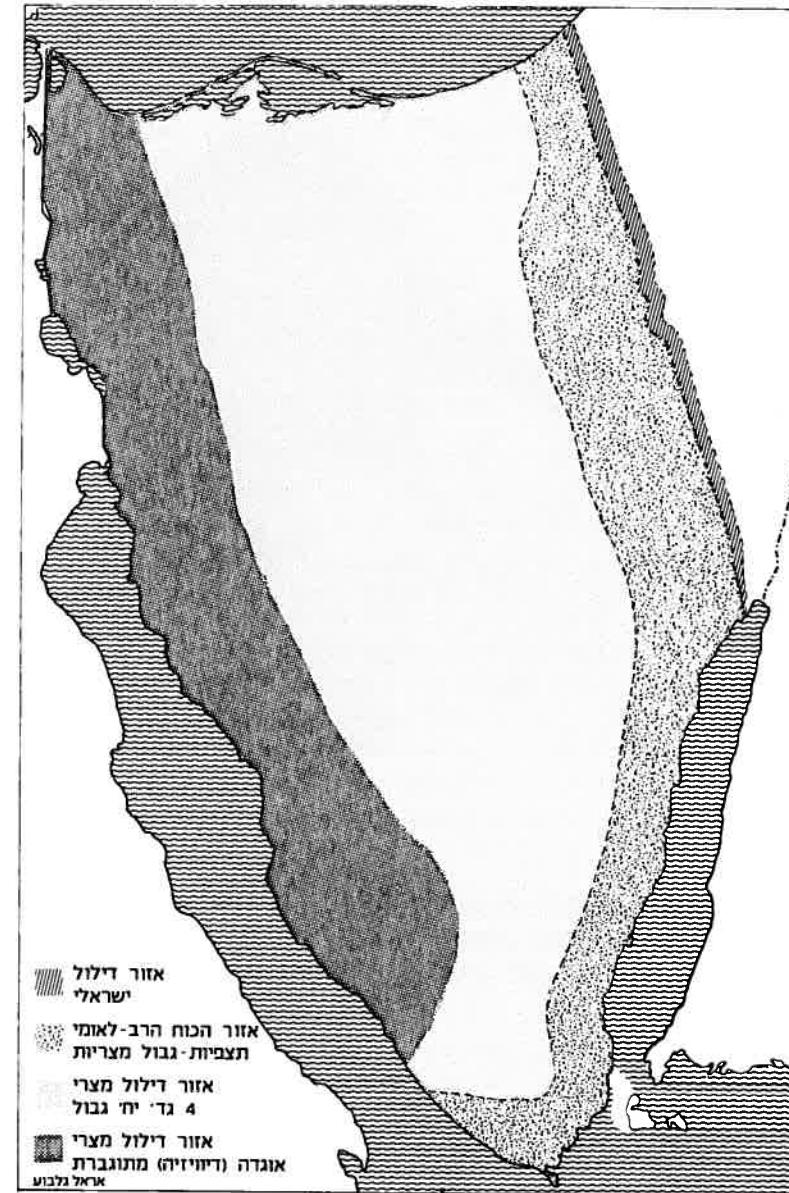
הראייה הפליטית הזאת, שראתה בקרטר פתרון לביעותיה של מצרים בזירה המדינית, תפסה עד אמצע שנת 1979, לא מעבר להה.

יוסק ויינברג:

ד"ר קמחי אמר בהרצאתו, שלמעה לא השתנה דבר מאנו נתמם חוות השלים. אבל השתנה לפחות דבר אחד ואני מתפלא מדוע לא הזיכרו. אחרי קאמפ-דיוויד סאדאת שלים בחייו. ועוד: אחרי עשר שנים, מצרים מטפסת במרכ' רב בסולם מנהיגות העולם הערבי. האם זה רמז לבאות?

ד"ר דוד קמחי:

אכן נכון. מצרים חזרות למנהיגות הערבית. סאדאת היה נוגה תמיד לומר, ואמר זאת גם בארץ, כי העולם הערבי זוקק למצרים הרבה יותר מאשר צריכה מצרים לעולם הערבי. אכן אלה פנוי הדברים, ומצריים – אל נשכח – היא חלק מן העולם הערבי. לדעתם, המצב חובי מבחינתנו, מעצב העבודה שמדינה ערבית יכולה להיות בשלום מלא עם ישראל ויחד עם זאת להיות מנהיגת העולם הערבי.

ראיתי את ראייתם של המצריים את הסכם השלום, במשך שבע שנים שירתו שם.

אקדמי וואמר עוד דבר בטרם أغש לנושא עצמו: ב-19 בינואר 1978 יצאתי עם שלמה גזית והשר עוזי אולמן ל'יועידת טאהרה' ליישוב "הוועדה הצבאית". יומיים לפני כן, קרא לי שר החוץ, משה דיין, וביקש שאצטרכף לאוקה משלהת. כשאלתי, מהyi בדיק המשימה המוטלת עליו, השיב שבעקר הוא מבקש ממי נסotta ולחת לו, כפי הבנתי והערכתי, תשובה על שאלה אחת: האם אכן תلق מצרים ותחתומם על הסכם שלום נפרד עמו.

אני זכר את הלילה, שבו חזרנו מקהיר והגעתי לבתי בירושלים. משה דיין צלצל אליו בשתיים לפנות בוקר כדי לשמעו את רשמי האישים ואת תשובי לי שאלתו ניסיתי לבדוק את הדברים בשולי עבודתו הפורמללית של הוועדה). אמרתי אז למשה דיין (והדברים רשותים אצלי, משומשידעת שיטלפן אליו, ועל כן רשמי אותם במטוטס), שאני משוכנע שהמצרים יחתמו איתנו על הסכם שלום נפרד וככלב שתהיה איזושהי זיקה כללית, לנושא הסכום הפלסטיני. זיקה כללית מאוד ולא מחייבת".

מושב שני

יו"ר – תתי-אלוף (מייל') פנחס להב:

רבותי, ברשותכם ניגש למושב השני. המרצה הראשון במושב זה הוא מר משה שנון, עד לפני זמן שגרירנו במצרים. מתפרק תפקידיו וניסינו במשרד החוץ, אין שני לו להציג ההיבט המצרי. מר שנון, בבקשה.

משה שנון

ההיבט המצרי

אקדים בהערה לשאלת ששהוצהña כאן, בישיבה הראשונה. השואל אמר, שסأدאת שלם בחיו בಗל הסכם השלום עם ישראל. עליינו לדעת את העובdot לאשורן: סأدאת נרצה על-פי פסק ההלכה דת הקורי פ' פיעוד. כתוב ההלכה המוסלמי הוצאה על ידי האמיר הפונדמנטלייטי, שפקד לרוצחו אותו אדר וرك על עניין אחד: משומש שהוא, סأدאת, לא הנהי במצרים את ההלכה המוסלמית (שליעה) כחוקת המדינה. העובdot שאותם הפונדמנטלייטים אינם דוקא "ציונים גדולים" ושהם מתנגדים להסכם השלום, או העובdot שבמהלך המשפט השמינו אלה כל מיני אמירות לגבי הסכם השלום – כל אלו אינן רלוונטיות לעניין רצח סأدאת. לא בגלון הוא נרצח. הדבר מוכיח לי את אותן הסיפורים לגבי המניעים לרצח המלך הירדני בעבדלה אבן-חוסין אבן-עיל (20 ביולי 1951). גם בעבדלה לא נרצח בשל המשא ומתן הסודי לשולם שנייה עם ישראל (בשנים 1949–1950). הוא נרצח על-ידי משה אל-חוסיני. המכיר את ההיסטוריה של הבית האשורי ומוצוי במערכת היחסים בין ההאשימים ובין החוסינים מ-1934 ועד 1948 ועד 1948 ועד 1951, ידוע שגם כל קשר בין רצח המלך בעבדלה לבין מגיעו עם ישראל. יצירת קשר כלשהו בין רצח סأدאת בידי המוסלמים הפונדמנטלייטים במצרים לבין עניין השלום עם ישראל הינה עיות העובdot.

התפקיד, שהוטל עליו היום, בהרצאה זו, אינו קל עבורי. מטבח הדברים שאומר לכם נמצא עצמי מלא תפקידך מזה שמילאתי במצרים, כשהיה עלי להתווכח ולהתמודד עם בני שיחי המצרים במשר תפקידי הפקיד מזה שמיילאתי במצרים, כשהיה עלי להתווכח ולהתמודד עם בני שיחי המצרים במשר שבע שנים, חדשים ויום אחד של שירות. כוונתי לטיעוני ולתפיסה המצרים שאני עומד להשמיעם באזוניכם עתה. אשתדל אפוא בהרצאה זו לנסota ולחלק אתכם את ראייתי שלי לגבי השאלה כיצד

על סמך מה אמרתי זאת או מה למדתי כבר במסעיו הראשון למצרים לגבי תפיסת השלום המצרית, או המנייעים העומדים מאחורי תפיסת השלום המצרית – זאת אכבהיר כאן.

תחילה מהלך המצרי

אין תחילת השלום מ恰恰ו של הנשיא סאדאת לירושלים. ניצנוי הראשונים והחווררים מאי של התהילה כבר נראו בחודשי חיוו האחוריים של גמא עבד אל-נאצר. כאשר עלה סאדאת לשטון הוא "ירש" מקודמו מדינה שחלקה נמצא תחת כיבוש (סיני), מדינה שעברה טראומה קשה מאד בעקבות מלחמת ששת הימים (אגב, הר' אותה טראומה שרדו בה עד היום), מדינה שבה 32 מיליון נפש (לעומת 18 מיליון בעלות גמא עבד אל-נאצר לשטונו). הוא קיבל קופת-מדינה ריקה וואת בלשון העמלה (חוותם רבים, מאון תשלומים שלילי וכירוב). עוד קיבל סאדאת מידי נאצ'ר מערכת סבוכה זו במשמעותם והמעצמות ובמיור הבין-ערבי, כאמור: מערכת יחסים נדרת אמון בין מצרים לבין רוב מדינות ערב.

במצב זה התהיל סאדאת לחשוב, כיצד ניתן להוציא את מצרים מהקיפאון העמוק ומהמסולול החסום שלתוכו נקלעה.

ኒצני המהלך התהילו אפוא כבר ב-1971 ונגלו בנאומו של סאדאת בפני מועצת האומה בפברואר אותה שנה, ובתשוכתו של סאדאת למתוך האים יארינג. בתשובה לאחת השאלות שהוזגו לו, השיב סאדאת ליARING: "EGYPT IS READY TO ENTER INTO PEACE AGREEMENT WITH ISRAEL".

זו הייתה התשובה הרשמית הראשונה של מנהיג ערבי באוזן לאישיות בין-לאומית, שבה הוכעה בגלוי נכונות לתהילך שלום עם ישראל. עם عبدالלה, לציגמה, התנהל מומי סודי.

במגעים קודמים, בתקופות שונות ובגישהו אחרים התבतטו מנהיגים ערביים, ולא רק מצרים, בדבר נכונות לשולם – אך כמעט סודי. לעומתם סאדאת, כשליטה החדש של מצרים, אמר את הדברים בפומבי, ואף בכתב, ליARING.

וכאן, מושם שאני מדבר בפני ציבור ישראלי, ראוי שאעשה אתנהחה קלה ואטעים נקודת שאודක לה, מאוחר יותר וביתר פירוט: נקודת המוצא שלנו, בהתייחסנו לשולם כיעד, הייתה שונה מנקודת המוצא של המצרים. השולם לבינו לא היה אך ורק בגין אינטנס אלא גם חלום ושייפה. על כל פנים, קר היהתה תפיסת הדור של: לאחר מלחמת העצמאות, התייצה ועמדה לפניו שייפה מרכזית אחת – השיאפה לשולם כיעד, כערך העומד בפני עצמו. שלא כמונו, מצרים לא הלהה לשולם מתיק שראתה בשולם ערך העומד בפני עצמו, אלא מושם שראתה בו אמצעי להשגת אינטנס לאומי עליון, אמצעי וזה לא.

מה היה אפוא נקודת המוצא המצרית לגבי אמצעי זה? מה היו יעדיו של הנשיא סאדאת שבקש

להשיגם באמצעותו שלו? סאדאת לא חשב באותה תקופה על תיירים ישראלים במצרים או על תיירים מצרים בישראל. סאדאת החליט כמה החלטות המתחברות ככל שהן באות לידי יישום:
א. מתן קידימות ראשונה לאינטנס המצרי על פני כל אינטנס ערבי (על קידימות ראשונה זו, ידכו לימים בעל "פרעוניות");
ב. לפעול בדרך מדינית, או מדינית-צבאית, כדי להחזיר למצרים את סיני (הוא היטיב לדעת, כי את סיני יוכל אין ביכולתו להחזיר באמצעותם צבאים, במלחמה).

כדי למש את החלטות היהת דרושה לו "הוזת המכב" – יצאה מן הקיפאון העמוק שאליו נקלע, וזאת כדי לעבור אחראיין להולד מדיני שבעורתו, ובעורתו בלבד, יוחזר סיני למצרים ויושג בכך אינטנס-על מצרי. בויבמן החלטת לשנות מיסודה את מערכת האוריינטציה של יחס מצרים עם העצמות והתאמתה לצרכי השגת העיר המצרי הראשוני – החורף סיני. הוא החלטת לפיקד על נוכנות להגיא עד להטכם שלום עם ישראל, אףלו הסכם שלום נפרד – תוך נוכנות לשבור את הקונצנזוס הערבי ביחס לישראל. סאדאת היה נכון לשלם את מחיר שכירת הקונצנזוס הערבי, אם אכן עלה בידו להשיג בחורה את סיני ולמש יעדים נוספים שהציג לעצמו בקשר לפתרון הבעיה המצרית (כגון עזירה כלכלית מארצו-הברית).

בדרכו זו החליט לבלת ולמש את האינטנסים המצריים המובוקים, גם אם מדיניות ערבית אחרת לא תהיינה מוכנות לשנות את מדיניותן המסורתית ולבלת מיד בעקבותינו.

בתום אחת משיחותי עם סאדאת, הצגתי לו את השאלה הבאה: "כאשר החלטת לבוא לירושלים, הלכת לסוריה והצעת לאסド לאציגך למסעך לירושלים. הוא דחה את ההצעה. מدامש חורת אחר-כך הביתה והבלת לטהרה – ומטהרנו לטהודה. ומפני הסעודים הסתרת את דבר המשען לירושלים וכוכורם נפגעו מכך. מודיע גילית את סודך לאסד בעוד שסתורת אותו מפני הסעודים?". סאדאת השיב, כי מאחר שההחלטה לבלת עד הסוף במחלך השלום עם ישראל (כמוובן, למען האינטנס המצרי) ולהבקיע בכך, אם אפשר גם דרך חדשה באורו – יידע שהדבר הראשון שעליו לעשותו הבנו להוציא את נשיא סוריה מהמשחק. ול"יזוציא את אס"ד המשיך ואמר, פירוש הדבר לספר לשיט סוריה על הכוונה לבוא לירושלים ולגרום לכך שasad יגיד "לא". ו"אולם לבוא לירושלים" הטעם, "אחרי לאו" סעדי זה כבר עניין שונה בתכלית". לפיקד, החלטת שמוסבב שהסעודים יCUSO עליו לאחר מעשה, מאשר ימנעו את מהלכו בטראם יצא אל הפועל. העיקר בעיניו היה נחישותו לבלת קידימה למען מצרים, תהיה תגובת העולם הערבי אשר תהיה.

יעדי מצרים בשולם האסטרטגי לעומת התפיסה ונקודת המוצא שלנו – "שלום כערק", ראתה אפוא מצרים את השולם באמצעות אינטנסים לאומיים שלה ושלה בלבד. אם כן, מראשיתו ועד היום, השלם בעיני המצרים הוא בעיקרו וביסודו שלום אסטרטגי. יעדיו, נקודות מבט מצרים היו:

ועידות טאהרה, ינואר 1978.
מימין לשמאל: משה שwon, שלמה גזית, מרדכי ציפור, הרמטכ"ל המצרי מוחמד עלי ומרדי גור
(לשכת העיתונות הממשלהית)

1. קבלת סיני בחרה ולאחר מכן נקבעה תאריך חזרה של מצרים בסיני ולא תשמש מידייה מחדש.
2. הקפדה מצד מצרים (מתוך מודעות למחיר המלחמה ולחותר התוחלת שבה) שלא להסתכן עם מלחמה או בהרפתקנות צבאית כלשהי (בamar מוסגר: מצרים חשה שהיא נלחמה די והותר מלחמות למען הפליטים, ולהבא תהיה מוכנה לעזור להם מדינית, אך לא עד דרך צבאית).
3. מצרים ציפתה, שכחוצה מהשלום עם ישראל, במערכות ושותפות אמריקנית פעילה, יוצרו תנאים חדשים ויועמדו לרשותם חדשניים שיאפשרו להפתח למצוא פתרונות לביעותיה הכלכליות והחברתיות שהלכו והתפתחו.

ובהמשך זה כמה הערות:
ראשונה: הסתכלות כזו של מצרים על הסכם השלום עם ישראל משמעותה הכלכליות היא שאין כמעט

מצרים אחד, כולל גורמי האופוזיציה בפרלמנט, המוכן לבטל את הסכם השלום עם ישראל ולהחזיר לנו את סיני, או לאפשר לנו לחתום חוזה את סיני. זאת – מתחיסת ההסכם כיעד אסטרטגי, להבדיל משלום יומיומי. במלים אחרות: קיים למצרים קונצנזוס לאומיי מן הקצה אל הקצה בדבר הכרה כי הצד השני כל גורמי האופוזיציה – מקיר אל קיר – סביר למדיניות מובארך ערבית פינוי סיני.

העעה השנייה: הצבא המצרי היה שונה בתחילת – במאפייניו, במבנהו וב武装תו – מהצבא שהיה קודם להסכם השלום. ניתן ל��וע כי במהותו וב貌ו, הצבא המצרי העכשווי הוא תולדה של התפיסת, שאליה אומר, אין הוא צבא התקפי אלא צבא הגנת, צבא חוק מאד, אך בגאנטי.

אבל כך, להערכתו, המצרי החדש גדול יותר כלפי ישראל, בתקופה שבה שירתו למצרים, היה הפילדמרשל عبدالחלים אברג'אלה, מי שהיה שר ההגנה. זכרוני שהוא אמר בינוואר 1987: "ישראל היא האיום העיקרי בארץ", ואולם אני זכר גם כיצד לאחר יומיים-שלושה, לפני הוראה מגובה, הוא נתקש להוסיף כמה מילים; והוא אכן הבHIR כי התבטא כך רק בהקשר של התפיסת הבסיסית שלו הגורסת: "אם ברצונך שלום – היכן למלחמה...".

DIR קמחי דיבר על הקפדה המצרית לביצוע הוראות הנספח הצבאי של הסכם השלום. אין הדבר מפלא, כי הדבר נוגע למה שהגדרתי כ"שלום אסטרטגי". אני חוש שאותו שלום אסטרטגי הקיים בינוו לבין מצרים מוה מעלה מעשר שנים, איתן ויציב היום, כפי שהיא ביום חתמותו לפני עשור.

סמור לכינוסתי לתפקיד בקהיר אמר לי מדינאי ישראלי בכיר: "אם השלום הזה יחזק מעמד חמיש שנים וזה יהיהמצוון; ואם הוא יחזק עשר שנים זה יהיה יוצא מן הכלל". הטעתתי אז לפניו, כי אני מושוכע שהאינטנס המצרי האסטרטגי העلىון מחייב היום, ויחיב את המצרים בטוחה הנראה לעזען, להוסיף ולקיים שלום זה הרבה מעבר לעשר שנים.

לאלמנטים הבסיסיים – קיבל סיני בחרה, יציאתת של מצרים ממעגל המלחמות ותחילה של ניסיון מהותי לפטור את בעיותה הלאומית של מצרים – חשיבות מכרעת בתפיסת המצרי בהקשר של שלום. אנסה להמחיש בפניכם את משקלו הסגול של האינטנס המצרי האסטרטגי שבו אנו דנים: כאשר עלה נאזר לשפטן כללה אוכלוסייה מצרים, כאמור, 18 מיליון איש. כשלשה סדראות – 32 מיליון הפליטים, ולהבא תהיה מוכנה לעזור להם מדינית, אך לא עד דרך צבאית).

3. מצרים ציפתה, שכחוצה מהשלום עם ישראל, במערכות ושותפות אמריקנית פעילה, יוצרו תנאים חדשים שיאפשרו להפתח למצוא פתרונות לביעותיה הכלכליות והחברתיות שהלכו והתפתחו.

ובהמשך זה כמה הערות:
ראשונה: הסתכלות כזו של מצרים על הסכם השלום עם ישראל משמעותה הכלכליות היא שאין כמעט

היוםומי. אומר באופן ציורי: לא קל למצרי למכת אתך או אתך, או עם ישראלי כלשהו, שלוב זרוע בפרהסיה ברחוב, כל עוד קיים סכוסך כזה ביןנו ובין חלק מהעולם העברי שאליו הוא שייך. ועם זאת, למצרי – ביחס נוכחות ניסיון ארבעים השנים שעברו – אין לו שום סיבה לשוב "ולחתוקט" אתך ולצאת מkapטה זו שברור ורצוף.

פנ' נוסף של ישראל בעיני המצרים: ישראל בעיניהם הינה גם מדינה מאימת, מדינה כוחנית שאינה ממססת להשתמש בעוצמתה כדי להשיג יעדים המעידים, לעיתים, את מצרים במצבים מבככים. וכוראות בוודאי ההגדורות של סדרת בעניין הזה, בערבית המדוברת שלו: "היד הארכוה" "התעלולים" ועוד כיר"ב. לדמיוי זה מתקשרים חששות מכוננותיה של ישראל. שנה חדשנות כלפי מטרותיה הסופיות, קיימים חששות לגבי התפתחויות אפשריות בתחום ישראל, מנקודת ר' ייחם, ולגבי ההשלכות של התפתחויות אלה על בטחונה של מצרים. והוא גם מעמידים שבhem היה נדמה למצרים שנחנו נבדקים גם מבחינת זהות האינטלקטואליים האזרחיים; אחת משיחותינו עם מובארך, שנכח עלי רגילהו. מבחינה משפטית – מתקים. לאvr מבחן מדינית-ביטחונית כולל, ולאvr מבחן רגשיות. מבחינה מדינית-ביטחונית נוצר מצב איסטטורי: חוות השלים הקנה למצרים גבולות שלום מכל עבריה. לעומת זאת לישראל רק גבול שלום עלי' יעד נוסף: להרום את השלים החדש שאך זה נולד. נוצר אפוא מצב איסטטורי, המזמין בח'י היוםו "התפתחות עדינות" לשני הצדדים. באשר לאלמנט הרגשי – אין ספק, שלמצרי מערבות רגשית כלפי אירופאים כמלחמות לבנון, האינטיפאה או הפגנות במסגד אל-אקצא ובכפת הצלע. זאת נסוף על התפשטה המדינית שלו או השקפותו הפוליטית.

תיאור ההיבט המצרי על הסכם השלים מחייב אותו לכמה הערות סיוכו:
א. על אף חסרונותי ורגישיותו היה השלים בין מצרים לישראל – אחר עשור – לעובדת חיים מקובלת בן בישראל, בן למצרים וכן בעולם הערבי.

ב. השלים עם מצרים אמנים לא הביא שלום רחוב יותר באזורה, ואולם עובדה היא שלא היה עימות ישראלי כל-ערבי באזור מאו נחתם הסכם השלים. הוא הקטין במידה ניכרת את סבירותו של הלחמה והגדיל את הטיסויים לטיפול מדיני בירתרת הסוכסוך הערבי-ישראל.

ג. עשור לאחר יישומו, ניתן לקבוע שהשלום האסטרטגי עודנו עומד היום איתן כפי שהוא ביום חתימתו. הסכם השלים עם מצרים הוא נכס אסטרטגי רב החשיבות בן לישראל, בן למצרים והן לציבות האזור.

ד. ככל שיש לפעמים לגלוות הבנה לקשיים, שבפניהם עומדות מצרים בכל הנוגע למעבר משלום יומיומי פוטנציאלי לשלים בעל תוכן עשיר יותר, אין לקבל מכך שבו התהווויות חזיות אינן מוגשות. אם לדוגמה, האורך המצרי אינו רוצה – מטעמים דגשים או אחרים – לבוא לבקר בישראל – זה עניינו שלו ואל לנו להלין עלך. ואולם אין בשום פנים ואופן לקבל מכך שבו מדינות מצרים

הינה חמישה מיליארד דולר לשנה. הרכבתה הכלולת, כולל הרכבת עקיפה, הינה, להערכתנו, כעשרה מיליון דולר מדי שנה. אם כן, מצרים זו צריכה לרוץ קידמה כדי לעמוד במקומן. וכך לתחפהה היא צריכה לרוץ ריצה מרתקונית. השלים הוא אינטגרס-על במילואו מובנה של מלאה זו, ורק מצרי חסר-דעת יוכל להעתלם מכך. אני כשלעצמו איני יכול לתאר את מצרים הימים, ללא הסכם השלים עם ישראל. בהערכת שולים אורשה להוסיף שאיני יכול לתאר לעצמי גם את ישראל (אם מטעמים שונים בתכלית) ללא השלים עם מצרים.

بعיית הנאמנות הערבית
מקודם הבעיה של מצרים היה והינו שהשלום הזה, שהיה דרוש לה לקבלת סיני ומבחן כלכלית וחברתית, חייב היה להיעשות עם ישראל שזו עודנה מסוכסת עם שאר עמי ערב. זאת הייתה ועדונה הבעיה של מצרים, כמויה הערכית הגדולה והראשה בעולם הערבית.

בקשר זה אני רוצה להציג ולדייק: מבחינה חווית – השלים עם מצרים, (לא הסכמי קאמפ-דיזויד) עומדים על רגilio. מבחינה משפטית – מתקים. לאvr מבחן מדינית-ביטחונית כולל, ולאvr מבחן מדינית-ביטחונית נוצר מצב איסטטורי: חוות השלים הקנה למצרים גבולות שלום מכל עבריה. לעומת זאת לישראל רק גבול שלום עלי' יעד נוסף: להרום את השלים החדש שאך זה נולד. נוצר אפוא מצב איסטטורי, המזמין בח'י היוםו "התפתחות עדינות" לשני הצדדים. באשר לאלמנט הרגשי – אין ספק, שלמצרי מערבות רגשית כלפי אירופאים כמלחמות לבנון, האינטיפאה או הפגנות במסגד אל-אקצא ובכפת הצלע. זאת נסוף על התפשטה המדינית שלו או השקפותו הפוליטית.

נקודה זאת מביאה אותנו לשאלת, מהו סולם הנאמניות של המצרי? המצרי – כפי שאני הבינותו אותו – נאמן בראש וראשונה למינותו, אחריו בן למולתו, לדתו ולערביותו. המצרי הננו קודם לבן משפחה ואחריו בן לעם: הוא גם מוסלמי ואחריו בן הוא נס ערבי. וזה סולם הנאמניות ובהתאם לסדר זה עצמת תגובתו לאירועים שכפיהם אין ביכולתו ליצור מידת-זיכרון אמריקני או אירופי.

ראוי עתה להשיב לשאלת, כיצד רואה המצרי את ישראל שעמה יש לו הסכם שלום? ישראל היא בעיניו מדינה שכנה, שהשכנותה עמה נקבעה עליו בתוכף מציאות שאינה ניתנת לשינוי על ידי (והכרה בכך שאין עד טעם לשאוף להציג את הבלתי אפשרי: ניסיון לעקור אותה). ישראל בעיניו היא גם מדינה שהאנטרכਸ המצרי-הלאומי העlian, מחייב אותו לקיים עמה מערכת של שלום אסטרטגי יציב. ראוי לזכור בהקשר זה את הדgesות מובארך, שחזר ושינן דברים שאמור סודאת: "השלום הוא קו אסטרטגי ולא קו טקטטי". ישראל היא אפוא שכנה מכוורת, וכן מדינה שאין למצרים כליפה תכויות טריטוריאליותobilateralities (לאחר שישב עניין טבה). מכאן ההצדקה בעיני המצרים להמשך קיומו של השלים האסטרטגי. ואולם, בו-זמנן רואה מצרים בישראל שודנה מסוכסת עם מה אחיזותיה הערבית ובראש וראשונה עם הפליטים, ואלמנת אחרון זה הוא המשפיע על השלים

היו מועדות פניו של מוחמד אנוואר איסאדא. היום, בתם עשור לחתימת הסכם השלום, אנחנו חשים, ונראה לנו שהוא יודעים לאן מועדות פניו של מוחמד חוסני מובארק.

לפיכך, כשאני מתאר את מצרים כזוקה לשולом, אני גם מתאר את מובארק כמניג שמדיניותו הבסיסית האסטרטגית ידועה לנו (כל עוד הוא ממשיך באותה מדיניות). יש לנו, כמובן, גם נחט וגס ביקורת כלפי חלק מסוימת מדיניותו של מובארק, כפי שיש למצרים בקורסת כלפי חלק מסוימתו שלנו. יש מידה מסוימת של אי שביעות רצון הדדי, ואולם ישנו גם בסיס הדדי ומכנה משותף לאותו שלום אסטרטגי. נראה לי, שטוח ואיתנו כלפי עתיד יחסינו במגזר המצרי הוא קוצר יחסית ואינו עולה, לכל היותר, על משך חייו של אדם, של המניג. זה פרק הזמן, שלענות דעת, עומד בפניינו להשגת שני יעדים אסטרטגיים רב-יחסיבות: העמקת השלום האסטרטגי עם מצרים והעשרה עליידי הגשמת השלום היומיומי עם העם המצרי, לצד פיתוח תהליך השלום באזורה, ולוא גם כדי שאותו שלום עם מצרים לא י Mishik להיות שלום בחד ויחיד באזורנו.

רשימות מכתיבה לאורח המצרי, שלא לבקר בישראל ולא לסתור עם ישראל – זו זאת בגיןו להתחייבות חזותית של ממשלת מצרים, בתוקף סעיפי הסכם השלום. יתר על כן: מדיניות מצרית רשמית מעין זו מטילה, בעיני הישראלית, צל בכבד על הכוונות המצריות האמיתיות. מרבה הגער, ממשלה מצרים עוזין אינה מבינה שמדיניות "השלום הפורמלי" פוגעת – קודם כל – לא בישראל, אלא באמניות המצרית בעיני ישראלי, ומחילשה את אמונה של הישראלי בשולם כדרך.

זאת ועוד: השלום עם מצרים לא הצליח להיעשות דוגמה לתושבי הארץ, בבחינת ייראה ולא רק יעשה – ויכול שഫתרון האמתי לביעות האוור הוא בכינונו שלום במלאו מובן המלה. ישראל, לעומת זאת, הוכחה למצרים וכן לעולם הערבי את אמיןותו בכל הנוגע למחוייבות שקיבלה על עצמה. היא כבידה מחוייבות אליו עד לאחרונה שבנון. למרבה הצער, אי אפשר לקבוע קביעה דומה באשר למצרים. ראו, על כן, שעל ספר כנסתנו לעשור השני של השלום עם מצרים, תהריר המשללה המצרית בחשיבות העלינה שיש לתקונה של מדיניותה השגואה לגבי סוגיה רבת מחלוקת זו. אי-הנורמליזציה במישור השגרתי, היומיומי, יותר מפגיעה בישראל היא פוגעת בתודמיה האמניות של מצרים וכן בתוחלת שלום האמת באזורנו.

ה. במרוצת 41 שנים עצמאותנו ידענו, אנחנו והערבים, מהם הפרמטרים של הסכמי הפסקט'אש ומהם הפרמטרים של הסכמי שביתות-הנשך. לעומת זאת, עלי לקבוע בצעיר, כי אפילו אחריו עשר שנים שלום איננו יודעים עדיין – לא אנו ובוקר לא מצרים – מהם הפרמטרים של שיגרת שלום יומיומי, מה אסור ומה מותר ביחסים אלה, וכן איננו יודעים עדיין, לא אנו ובוקר לא המצריים – כיצד לחיות זה עם זה בשלום יומיומי, במלאו מובן המלה.

קיימים מלים רבים מדי הגורמים עדיין לחשנות הדידית שאין לה צידוק לאחר עשר שנים שלום. עדיין קיים חוסר אמון, קיימות גם מערצת התנהגוויות בחיה השגירה היומיומית ומערכותיחסים חסרת ריגושיםות של הצד השני לגבי רגשוויתו של הצד الآخر. אין הקשה הדידית מספקת ובודאי שאין בינו לבין דרישות טبعי ומושחר ממעצרים או מהתנויות, כפי שרואו שיתה לאחר עשור. זאת ועוד: רמת היכרות השכן עודה לוקה בריחוק ובכבוד, בעיקר למצרים, אך גם אצלנו.

ו. כדי שדברי לא יובנו שלא כהלכה, אסיים בהבראה. כאשר הדגשiat את המזקה או הביעיתיות הכלכלית-חברתית של מצרים, היה אפשר להתרשם כאלו זה הוא שיכתיב בעתיד את החלטות המצריים ברגעים קritisטים. אין הדברים כך, מטעמים אלה:

1. אין החלטה של המצריים, יש החלטה שלมนיג.

2. علينا לזכור היטב שף לא לאחת ממלחמות העربים בישראל, לא היה צידוק צבאי, כלכלי או חברתי. ההחלטה הייתה מדינית והתקבלה עליידי הדרג הפוליטי העליון, ולעתים קרובות عمדה החלטתו ובנגוד מוחלט לאנטרס הכלכלי, החברתי, או לשיקול ולהערכתה של הדרג הצבאי. כך היה ה-1948, ומי-1948 ועד 1973. במלים אחרות: מדיניות ערבית, ובכללה זה גם למצרים, המניג – הוא ולא אחר – הוא הקובע. אנחנו ידענו לאן מועדות פניו של גמאן עבד אל-נאצר ונוכחנו היכלה למעשה לאן

תת-אלוף (מיל') פנחס להב:
תודה למר שalon. על היבט האמריקני ירצה ד"ר דורית גולד, חוקר בכיר במכון למחקרים אסטרטגיים, שבו הוא גם מרכז את המחקר בנושא מדיניות החוץ והביטחון של ארץ-ישראל במורח-ההיסטוריון. ד"ר גולד, בבקשתה.

דר' דורי גולד:

החברט האמריקני

בנואם, שעורך פולמוס במהלך שנות ה-80, חימצית עוזר מוכיר המדינה לענייני המורה הקרוב דאו, ריצ'ארד מאրפי, את האמביולנטיות האמריקנית לגבי הסכמי קאמפ-דייויד. מארפי הביע את תסכולו באשר להסכמים, בעקבות ניסיונות ראש הממשלה, יצחק שמיר, לתכנן את יוזמת מוכיר המדינה האמריקני שלץ, ולהתאים את לוח-הזמן שלו במועד להסדר-ביניים, לוח-הזמן המקורי שנקבע בקאמפ-דייויד (כוכור, מגמת תכנית שלוץ היתה לצמצם את פער הזמן בין חחלת השיחות להסדר-ביניים לחחלת השיחות על הסדר הקבע). בנאומו הטעים מארפי: "גם אני מבין את המוטיבציה הלאומית המכוננת למגעו קיעוק של תקיפות קאמפ-דייויד, או ראיית מחויבותה של ארצות-הברית לדגל קאמפ-דייויד, אבל האם יכולם אנשים אלה להאמין באופן מוציאתי שניין להזכיר את השעון אחרנית ל-78', וכי משא ומתן יכול להתחילה מבסיס שידון, סוריה ואחרים מתנגדים לו קטגוריתית וואשליה שאינה יכולה להתמסח".

קשה להשתחרר מהרושם, שמארפי ראה בקאמפ-דייויד מסמן מיושן שאבד עליו כליה. באותה הזדמנות הוא תקף עוד את אש"פ השרה עצמה, שניתן לחכנת החלווה, ולמעשה רמז בכר על הדמיון הקיים בהיקומות האש"פית להחלטת האו"ם 41 שנה קודם לכן, לבין הדבקות היישראליות בהסכם קאמפ-דייויד מהעשור הקודם.

מהו מקור ההתיחסות האמריקנית הדוערכית והסתיגותם של הדוברים האמריקנים מהסכם קאמפ-דייויד כדי להשיב על השאלה, יש מקום לבדוק, עד כמה הגשמו קאמפ-דייויד את המטרות המדיניות שארצות-הברית הציבה לעצמה לגבי תחילת השלום, קודם ליבור סאדאת בירושלים. האם קאמפ-דייויד כלל "פשורות" אמריקניות ולא רק פשורות ישראליות או מצריות מהיבט זה – אמקד את דבריו. אתרכו בהקשר הרידני-פלסטיני של ההסכם, ולא בהקשר המצרי. במסגרת זו אדוון בנושאים הבאים:

- ★ תפיסת ארצות-הברית באשר לשאלת היצוג הפלסטיני בתהיליך השלום.
- ★ הערכה האמריקנית באשר לעומק הנסיגה הדורשה במורה.

היצוג הפלסטיני

בתוקפה, שקדמה לבוא סaadאת לירושלים, התרכו רוב המאמץ האמריקני בתהיליך השלום בניסיון למצוא דרך לכלול את אש"פ באחת המשלחות הערביות בוועידת ג'נבה. מגמת המאמץ כבר הייתה ברורה בביקורו של ראש הממשלה, יצחק רבין, בארץ-ישראל במרץ 1977, ולאחר מכן במפגשים בין הנשיא קרטר ומנהיגי ערב, וב ביקורו של מוכיר המדינה סיירוס ואנס במורשת-התקיכון באוגוסט

משחק השחמט – קאמפ-דייויד, ספטמבר 1978
(לשכת העיתונות הממשלתית)

אותה שנה. על-פי זכרונותו, ואנו אף הכין ניסוח שנועד לאפשר לאש"פ למלא את התנאים של מיזכר ההסכם מ-1975, שנחתם על-ידי הנרי קיסינג'ר ויגאל אלון. ניסוח זה היה פחות מחייב באשר להכרה בזכות ישראל להתקיים, בהשוואה לשwon שנקט ערפאת בגיבנה בדצמבר 1988. וזה לשונו:

"The PLO accepts United Nations Security Council Resolution 242, with the reservation that it considers that the resolution does not make adequate reference to the question of the Palestinians since it fails to make any reference to a homeland for the Palestinian people. It is recognized that the language of Resolution 242 relates to the right of all states in the Middle East to live in peace". (Cyrus Vance. *Hard Choices: Critical Years in America's Foreign Policy*. New York. Simon and Schuster, 1983: p. 188).

מספר חדשים לפני כן, שקרה אחת מתחזותות המועצה לביטחון לאומי שתי אפשרויות לפתרון

הרוח של מimpl שאל קרטר ב-1977. קיימת אפוא אירוניה מסוימת בעובדה, שבסופה של דבר הכלכלי אמפדיויז יצרו מחסומים חדשים כלפי שיתוף עתידי של אש"פ. במועד להסדר הסכום הישראלי-פלסטיני. למעשה, אמפדיויז חיקק את זכות הווטו הישראלי נגדי עיבאתה. הטעיפים הנוגעים בהקמת רשות נבחרת של מינהל עצמי ביהודה ושומרון ובחל עזה קוראים לישראל, למצרים ולירדן להסכים על הדריכים לכינונה.

על-פי אמפדיויז ישთפו פלסטינים מהשתחים במשלחות של מדינות ערב, ואולם באשר לשיתופם של "פלסטינים אחרים" (קרי: פלסטינים מחוץ לשתחים) קבוע ההסכם שהדבר מותנה בהסכם הדדי, כולל הסכם ישראל. פועל יוצא: שיתופם של פלסטינים אחרים בתהילך, ולאחר מכן כחברים ברשות המינהל העצמי, מותנה גם בנסיבות ישראל לאפשר את שיתופם בבחירות בשתחים. כאמור, גם בשלב המינהל העצמי וגם בשלב שאחריו כן – שיחות עם המינהל העצמי על הסדר הקבע – יכולת ישראל לקבוע אלו פלסטינים יסבו עמה לשולחן הדוניים. אמפדיויז, בוגד למדיניות ההחלהית של מimpl קרטר, מעניק קדימות לתושבי יהודה ושומרון וחבל עזה, על פניה המניגות הפלשתינית מבחוץ. בהקשר זה, הרולד סונדרס, שירת כעוור מזכיר המדינה למורח'הקרוב מי-1978 – 1981, קבע בכתב העת האמריקני FOREIGN AFFAIRS בחורף 1985, כדלקמן:

"Palestinian leaders, whose roots lie mainly in the exile community, have naturally worried that a settlement will focus on the Palestinians who remain on the land in the West Bank and Gaza and will ignore the interests of those Palestinians who have been refugees. This fear that the interests of the exile community would be left out of a settlement was one strong reason for the Palestinians' rejection of Camp David".
(emphasis added) (Harold H. Saunders. Arabs and Israelis: a Political Startegy. Foreign Affairs, Winter 1985/86: p. 314).

אבל, ואנס רומו בזורךתו כי הוא עצמו – בניגוד לדrhoת הסכמי אמפדיויז – לא זנה את "הפלסטינים שמחוץ", וכי הוא תומך בוכחות של הפליטים לשוב ולחיות בתחום השטח האוטונומי ביהודה ושומרון ולהיבחר למינהל העצמי.

עומק הנסיגה ביהודה ושומרון לפי תפיסת המimpl מדיניות ארצת-הברית הבדיקה בעבר בין המצב בגבולות ישראל עם מצרים וסוריה, שהיו גבולות הדגש בפני הסעדים, ששימשו כמתווכים בין ארצת-הברית לאש"פ, כי מיוצרו של קיטינג'ר מ-1975, אך ורק הצדדים לסכסוך, בכללם ישראל, יכולים להחליט לאש"פ, כי מיזכר של גורמים חדשים כאש"פ, בזוע媳妇 ג'נבה. במלים אחרות: מיזכר קיטינג'ר השair לישראל עוד בלאם נגדי צירופו של אש"פ לתהילך המדינה, וזאת גם אם יקבל אש"פ את 242 (ב-1977 אש"פ לא קיבל את הניסוח של ואנס).

משחק החיקום – אמפדיויז, ספטמבר 1978
(לשכת העיתונות הממשלתית)

בעית הייצוג הפלסטיני, האחת הצעה לבחירות בשתחים: השניה ניסין לשכנע את אש"פ לקבל את החלטת האו"ם 242. האמריקנים בירגו, כמובן, את האפשרות השניה: כדי לפחות מסתבר מרוח הרברט בזורך ויליאם קוונדט, איש המטה של המועצה, האחראי למורח'התקיכון.

נקודה חשובה שליטה בניזנות ואנס לגיס את אש"פ לוועידה ג'נבה, היא העובדה, שפתחה דרישות בין ארצת-הברית ואש"פ לאו דווקא חיבת את מקומו של אש"פ בשולחן הדוניים בג'נבה. ואנס הדגיש בפני הסעדים, ששימשו כמתווכים בין ארצת-הברית לאש"פ, כי מיוצרו של קיטינג'ר כאש"פ, בזוע媳妇 ג'נבה. במלים אחרות: מיזכר קיטינג'ר השair לישראל עוד בלאם נגדי צירופו של אש"פ לתהילך המדינה, וזאת גם אם יקבל אש"פ את 242 (ב-1977 אש"פ לא קיבל את הניסוח של ואנס).

מאליו מובן, כי כל מחסום משפטי נגדי צירוף אש"פ לתהילך השלום לא עלה בקנה אחד עם הלוך

דין נאחז בתקנית אלון; הוא הבHIR, כי תישלל כל הצעה לנסיגה כוללת מהירדן לגבולות '67, גם בתנאי קיום של סידורי ביטחון. עם זאת הסביר, שמשלת ישראל תשיקול הצעה לשירה טריטוריאלית אמתית (כגון תקנית אלון). המזרים פסלו כל פתרון, שירחיב את גבולות ישראל, ומשום כך האמריקנים לא התעניינו בהצעת דין.

לפי זכרונות קוונדט, שקוו האמריקנים להכניס את המושג "נסיגה לגבולות '67' עם תיקונים קלים" בהצעותיהם באמפדיוויד. לבסוף החליטה ארצות-ישראלית להסיר את המושג, משומם היותו בגדר "דגל אדום" לישראלים.

האם אמפדיוויד הגשים את המטרת האמריקנית להביא לנסיגה הישראלית לגבולות '67' במורוז נראה שהאוטונומיה, כהסדר-בניינים, לא עלה בקנה אחד עם התפיסה האמריקנית הגורסת ריבונות ערבית על מרבית השטח.

ואולם בזכונות ואנס דוקא מובעת שכיעות רצון מהצעתו של בגין לאוטונומיה ביהודה ושומרון במובן ספציפי אחד: חלות האוטונומיה על כל שטח יהודה ושומרון וחבל עזה, מלבד מורח'ירשלים.

"A significant element of the Israeli proposals that struck us was that, although Begin was proposing to give the inhabitants of the West Bank only an administrative role, he accepted the 1967 borders, except for Jerusalem, to define the area of their authority. **The Arabs never fully grasped the significance of this point**" (emphasis added). (Cyrus Vance. *Hard Choices* (op. cit): p. 200).

משמעות האוטונומיה הם גבולות '67, הרי האוטונומיה, כהסדר-בניינים, לא סתרה את המדיניות האמריקנית. במובן זה, אמפדיוויד מהוות בלם לנחים אחרים, כגון ועידה בינלאומית.

לטיכום, הסכמי אמפדיוויד אילצו את ארצות-ישראלית לשנות את תפיסתה באשר לתחיל השלום בכמה תחומים. ההסכם על הקמת רשות מינהל עצמי העניק קדימות מובהקת לפלסטינים מהשטים על-פני המנהיגות הפלסטינית מחוץ. יתר על כן, ההסכם סיפק מוחסמים משפטיים לצירוף של אש"פ לתחיל השלום, ללא הסכמה של ישראל. כיוון יש מקום לשאל איך מתישבת מוחיבות מחדש של מישל אמריקני להסכם אמפדיוויד עם הדוחש העכשווי עם אש"פ.

שביעות הרצון האמריקנית מתוכנית האוטונומיה מקורה, כאמור, בעובדה שגבולות האוטונומיה הם גבולות '67. אין אפוא להיפלא כי גם לאחר מימש קרטר היו האמריקנים מוכנים "לבנות" על האוטונומיה. בעניין עומק הנסיגה חל שיפורמה לשוטה ישראל, בעת מימש קרטר ריגן; במהלך יוזמתו היחיל מזכיר המדינה שולץ לשמש בכינוי "אי נסיגה לגבולות '67'" כעמדה אמריקנית רשמית. גם המוכר ביקר הזיכר בתחילת דרכו אותו ביטוי, ואולם קשה לבחון, אם "אי נסיגה לגבולות '67'" מהוות שינוי ממש של מדיניות או אמצעי הרגעה לישראל טרם כניסה לתחיל קשה.

צורך להת שובה לביתונה של ישראל באמצעות הטכנולוגיה הצבאית, כתחליף לטרייטוריה..." (יגאל אלון) בחתירה לשולם. תל-אביב. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1989: עמ' 85).

לאחר ביקור ראש הממשלה, יצחק רבין, בארץ-ישראלית בתחלת מרץ 1977, פיתח הנשיא קרטר מושגים חדשים בלקסיקון הדיפלומטי האמריקני, בנוסחו להקן את הרושם שנוצר מתחמיכתו בגבולות בנייהגנה. הוא הציע הפרדה בין קווי הגנה וקווי מדיניים: מסיבת עיתונאים באותו חודש, הטעים:

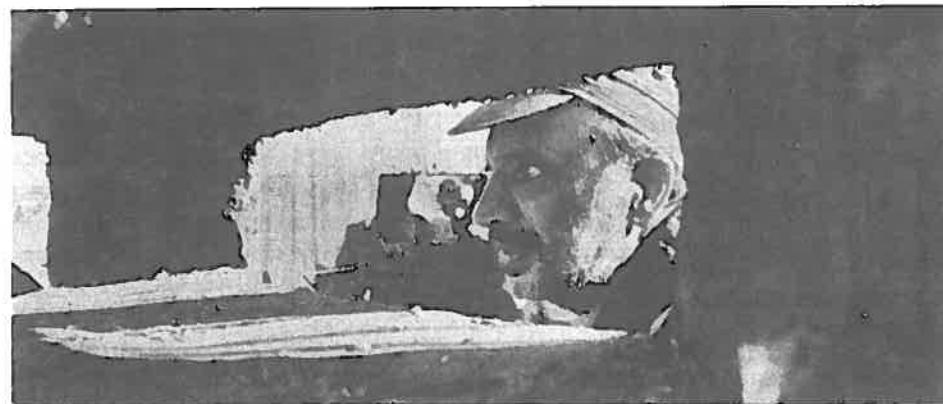
"I had decided to plow some new ground, and proposed the concept of two different borders for Israel – one marking the limits of national sovereignty and the other, farther out, forming a defensive perimeter, with Israeli or international forces in between to guard Israel against attack. I also raised the possibility of an interim period of two to eight years, during which the disputed land between these two borders might be governed as a demilitarized area or a zone of peace. I advocated Israel's ultimate withdrawal to the 1967 borders, with minor adjustments for security purposes..." (Jimmy Carter. *Keeping Faith: Memoirs of a President*. New York. Bantam Books, 1982: pp. 280–281).

רק כמה שבועות קודם לכן, כתב זב'ינסקי, היוז לביתוחן לאומי, לנשיא קרטר, מסמך בו אבחן דומה:

"We should be prepared to go very far with the Israelis in talking about how their security can be assured in a peace settlement, while stating our view that the Arabs will not accept substantial changes beyond the 1967 lines." (Zbigniew Brzezinski. *Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser, 1977–1981*. New York. Farrar, Straus, Giroux, 1983: p. 87).

משלת בגין, שלא כמשלת רבין, אמונה פסלה ויתוריהם טריטוריאליים ביהודה ושומרון, אך היו לה הזרמוויות לבדוק את העמדת האmericנית באשר לעומק הנסיגה ביהודה ושומרון. במשמעות בועודית לידם (אחד המפגשים בין שר החוץ של ארצות-ישראלית, ישראל ומצרים, בתקופה שבין ביקור סaadאת ומפגש אמפדיוויד) ביולי 1978, ניסו האמריקנים לנוכח הכרזה של עקרונות מסווגים כדי להחיקות את הידברות בין מצרים וישראל, ולפיכך בקשר הסכמה ישראלית לנסיגה מיהודה ושומרון, שוב הצעו האמריקנים, לפי שר החוץ משה דין, תחולפים לנוכחות צה"ל בשטחים, כגון צירופה של ישראל לנאט"ז. הם שאלו את דין:

"Do we understand from what you say that there is no means of security that you would accept in exchange for pulling back your military forces to the pre-1967 borders?" (Moshe Dayan. *Breakthrough: A Personal Account of the Egypt-Israel Peace Negotiations*. New York. Knopf, 1981: p. 145).

מצח מהחור בטוריפולי

לגוף של הנושא דהיום, אני רוצה להציג בפניכם שתי תיוות. התיה הראונה גורסת, כי העובדה, שהסכם השלום הישראלי-מצרים מעדモה 10 שנים, נובעת גם מעמדתו של העולם הערבי, על מרכבותה ועל התמורות שהחלו בה בעשור השני. התיה השניה מציעה על שניות התמונה בתגובה הערבית לשולם הזה, שניות שבאה לידי ביטוי כבר בהבדל שבין תגובתו של העולם הערבי להסכם קאמפדייויד (ספטמבר 1978) לתגובתו לחוזה השלם המצרי במרס 1979.

גורמיasisוד לקיום השלם
התיה הראונה, שלפיה מחזק השלם מעמד גם בגין תגובת העולם הערבי, עשויה להישמע מפתיעת למי שמניח שסיפור הסכם השלם הוא סיפור של מתח ומאבק בין עמדת מצרים חד-משמעית, לבין גישה ערבית איחוד בשילתה.

אין להבין מתוך תיה זאת, שהسلام הישראלי-מצרים מעדן בغالל מעמדתו המרכבת של העולם הערבי. הנפרק הוא: הגורמים העיקריים להצלחת השלם מוקרים במוצרים ובעמדתה. תרמו של העולם הערבי התבטאה בעיקר בכר, שלא היה כה כדי לנטרל את הגורמים הקשורים למצרים גופה.

בטרם עבור לנתח את תגובת העולם הערבי, ראוי לפיכך שאזכור שלושה גורמים עיקריים המסבירים את חוטן עמידה של מצרים:

1. אופיה של מצרים, שהיא המדינה המוגבשת ביותר בעולם הערבי ושליטה נשענים על מישל ומנגנון ממשלתי רב-יעוצמה. כאשר מחליטים שליטיה על מדיניות לאומית המושתתת על אינטרס

על כל פנים, בנאומו המפורסם בפני ועידת AIPAC (הלווי הפרו-ישראלי בוושינגטון) במאי 1989, חדל ביקר להשתמש בכינוי זה, ולפיכך נראה שבמישל בווש, התפיסה האמריקנית באשר לעומק הנסיגה, שבה וחזרה לעמדתה המקורית.

תת-אלוף (מיל') פנחס להב:
חוזה רבה לד"ר דורית גולד. המרצה הבא הוא פרופ' איתמר ר宾וביץ, ראש מרכז משה דיין לחקלאות והתייכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב ודיקן הפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה. פרופ' ר宾וביץ, בבקשתה.

פרופ' איתמר ר宾וביץ:

העולם הערבי

ברצוני להזכיר מילים לנΚודה, שהעללה משה ששון באשר לרצח סדאאת. גם אני סבור, ששדאאת לא נרצח ממשום שחתר על הסכם שלום עם ישראל. בעת משפטו קרא רוץחו בחלל בית המשפט: "הרגתי את פרעה; הרגני את פרעה". בכר שיקף את הגורם העיקרי לרצח. סדאאת הפך לעירץ שפועל בניגוד למסורת האיסלאמית. כשליט התנקת סדאאת מהציגבור הפליטי שלו, והוא נרצח, לא משומ שחתם על הסכם שלום עם ישראל. אין פירוש הדבר, שרוץחיו ואופוזיציונרים אחרים אהבו את הסכם השלם, אך לא זאת הייתה הסיבה להירצחו. אני גם מסכים עם משה ששון, שעבדאללה לא רצח משומ שניהל מוציא משאי לשלים עם ישראל. הוא נרצח בשל האיבה והתחרות שבינו לבין התנועה הלאומית הפלסטינית, כפי שיזגה בראש וראשונה עלי-ידי המשפה החוסינית. נוספת, לרשותה הזאת גם באשר ג'ומאייל – גם הוא לא נרצח ממשום שעדן לחותם על הסכם עם ישראל, אלא משומ שהיוה סכנה למעמדו של אסד בסוריה ובלבנון. כל מקרה לגופו, ואולם שלשלת האירועים והצטברותה מדאיים. ככלומר, שלושת האנשים, המזוהים ביותר עם מומי עם ישראל ועם רצון לחותם על הסכם עם ישראל, נרצחו בסופו של דבר, וגם אם נרצחו מיסיבות אחרות, הסיכון הכללי מדאי.

המשמעות שאבידו בשנות ה-60, והוא מחייב את האומה הערבית כולה.

ב. כל ארצות עבר יתו את כל צורות הסיווע והתחמיה למאבקה של התנגדות הפלשינית, באמצעות אש"פ כנציג הלגייטימי היחיד של העם הפלשיני, תוך האדמות הערבניות הכבושות ומחוצה להן".
אדלג על סעיף 3, שם. לשון סעיף 4: "ונוכח העקרונות דלעיל, אסור לשום צד לנוגה באורח חד-צדדי כפתרון הבעיה הפלשינית בפרט, ווסכטוך הערבי ציוני בכלל".

אכ"א עכשו מהחלטות שר החוץ והכלכלה הערביים (31 במרץ 1979): "...כיוון שימושת מצרים בתעלמה מהחלטות ועידת הפסגה וחטמה על חוזה השלום ב-26 במרץ, היא סטה משורות העربים בחברה, תוך קנוןיה עם ארצות-הברית, לสมוך ולעמדו לצדו של האויב הציוני בחפירה אחת. היא נהגה באורח חד-צדדי במאנק העברי-ציוני. היא הפרה את זכויות האומה הערבית. כדי להבטיח את הסולידריות הערבית ואחדות השורות בהגנת עניינים הגורי של העربים, אנו מחליטים לנוקוט ועדמים..."

כיבוד העמלה קיים המרכיב הלאומי הערבי. חוקרי המורה התייכן של המאה העשורים יודעים, שבמשך פחות מ-50 שנה במאה זו, בין 1920 ל-1970 הייתה הלאומיות הערבית, או הלאומיות הפז-ערבית, הרעיון המרכזי בעולם הערבי. שום רעיון פוליטי אחר ושם נאמנוות פוליטית אחרת בעולם ערביה לא תחרו בה. מבחינה זאת, החתימה המצרית על הסכם נפרד עם ישראל נחתפה כפגיעה מוג�רת בלטאותם בערבים וברצבונם.

אפקט דרגה רביה של חיפפה בין השנויות.

ביב שלישי: זכות הפעולה הנפרדת. בסיס הדברים השאלה, עד כמה המחויבות לאומות הפ-ערבית אכן בולמת את זכותן של המדינות הערביות הבוזדות לנוהג עלי-פי האינטרס הממלכתי שלהם, - בשעה שבוחנים על דבר פאולגה עצמאית. גם אם מדובר בסתריה לאומות השעריות.

הסחר הפורטאי, יש להם עלי-פירוד היוכלה לבצע אותה. מבחינה זאת שונה מצרים מהמדינות ה"רכות" של

2. המנגנון הפנימי של תהליכי השלום הישראלי-מצרי. בתוך זמן קצר לאחר חתימת חוזה השלום, מסתבר שמצרים, מבחןתה, עשתה עסקה טובה. יתרה מזאת: העובדה שמצוות כמה חודשים זכה סaadat בנהח שטח נוספת ויכול היה להציג בפני הציבור הפלסטיני שלו ובפני העולם העברי טקס קומונكريטי שנחן לכד בטיסוי, יקרה מבחןתו דינמיקה חיובית ואפקטיבית.

3. הוויה בין ייחסי מצרים עם ארצות-הברית לבין מדיניות השלום המצרית. אין ספק, שגם יש במצרים מי ששוקל במצבם יחסי השלום עם ישראל, צינוגם, או לפחות ביטולם, חייב להביא בחשבון את ההשלכות שיהיו לך על יחסי מצרים עם ארצות-הברית, ובמיוחד על הסיעו הכלכלי המסיבי.

עמדת העולם הערבי ותומורותיה
נשוב עחה לעמדתו של העולם הערבי. הגורמים שמנינו פועל בצוותא עם גורמים הנובעים מעמדתו של העולם הערבי. עמדה ואט החפהחה בשני שלבים ברורים:

* שלב ההתנגדות והניסיונות לסקל את המומי'ם וההסכם בין ישראל למצרים. מאיץ זה החל כבר עם מסע ספאדאת לירושלים; בחזיות טריפולי, הואצה ההתנגדות והתחזקה בעקבות חתימת הסכמי אמפדיוויד. המשכה בועידת הפסגה בגדאד בסוף אוקטובר – ראשית נובמבר 1978, בכינוס מיוחד של הליגה הערבית ב-27 במרץ 1979 (יום לאחר חתימת הסכם השלום) ובשנים שלאחר מכן. אלה עיקרי הניסיונות לסקל את מימושו של ההסכם, לחוץ על מצדדים או לפתחות אותה למנוע את הגשתו של הסכם אמפדיוויד.

★ השלב שבו חלקיים גדלים והולכים של העולם הערבי הגיעו למסקנה, שהשלום הישראלי-מצרים נעשה עובדה קיימת, ועברו לפיכך לעיסוק בשאלות-משנה כמו, איך מתמודדים עם המצב החדש, ומה עושים לגביו. וזאת בהחותה, עמדה שונה לחולוטן מן העמדת הראשונית. אולם חשוב להטעתם, כי גם בעמדת הערבית השילית ניכרו סמנני שינוי מלכתחילה. אמץ ישן יותר זאת ביצירות מן הטקסטים שנוסחו על-ידי ועידת הפסגה הערבית שהתקנסה בגדייד (אוקטובר-נובמבר 1978), לאחר חתימת הסכמי קאמפ דייוויד, ולאחר מכן אביה מהחלותיהם של שר החוץ והכלכלה הישראלים בסוף מרץ

בהתאם בגדאד נאמר: "הוועידה קימה דיונים מתחדשים על רשות עמוקה לאחוריות הפן-ערבית והדאגה המשותפת לאחדות העמדת הערבית, לנוכח הסכנות והאתגרים המאיימים על האומה הערבית, במילוי בעקבות הפתוחיות שנבעו מחותמה על הסכם אמפירדיות עליידי ממשלה מצרים, והשפעתם על גמראך ונארבי נגיד בתוכנופנות נציגותם ובאנטרכיסים של גאנומן גאנרבום".

הוועידה חורה ואישרה שני אחרונות בסיסיים:

צה"ל יוצא מאל-עריש

(במחנה, צילם: אבי שmorphini)

רכיב רביעי: שיקולים מעשיים. למשל, במעמדת של סוריה ובעמדה אש"פ' כלפי הסכמי אamped-דיוויד וחוזה השלום קיימים אספקט מעשי, שלא קיים לדוגמה, במעמדת של עיראק. בסופו של דבר, אסד היה צריך לחשב היטב מה המחדיר מבחןתו: מה המחדיר הפוליטי שתשלום סוריה על היישgi מצרים, ומהם סיכויי סוריה להישגים דומים, מרגע שמצרים עשתה שבת לעצמה ויצאה מהמערכה; וכן לגבי אש"פ'. השיקול המעשי לגבי מדינה אחרת כערוב הסעודית התמצאה בשאלת ההשלכות של עלילות להיות להחרפת המחלקות בעולם הערבי. ערוב הסעודית ניסתה להיות מפיסט ובוררת בעולם הערבי. הסכמי ההסדר הירושא-מצרים ייאלו אותה לנוקוט עמדות, להיגר לבגדאד, לתמוך בעיראק ובשאר צדדים שאינם שליטון הסעודי. הכוורת לשנות עמד - מגורם מפייס ולא מתערב, לגורם הנוקט עמדה - היה מרכיב בתגובה הסעודית העונית לצעדייה של מצרים.

אליזים ואינטראסים
השניות בעמדת הערבית, המתבטאת בהנקמות השונות שהובאו בנובמבר 1987 ובמרס 1979 וגובעת מחסיבותם המשתנה של רבדים ואפקטים שונים של העמדה הערבית הכלולה, מילאה מطبع הדברים

צלה לשילט חדש-ישן

(במחנה, צילם: אבי שmorphini)

תקףיך חשוב בריכוך עוקצה של ההנגדות הערבית לשלם הירושא-מצרים.
על שניות זאת היתספו גורמים אחרים שכורזה דומה. אמנת גורמים אלה בקצרה:
★ פיצול השורות כעולם הערבי – פיצול סורי-עיראקי. לפני ועידת بغداد, חל פיסוס סורי-עיראקי, אך זמן קצר לאחריו התחדשה היריבות ביןיהן וברור ששבועה שתי המדינות העיקריות בחזיות הסירוב נמצאו בעימות, קשה היה להן להתחייבים אפקטיביים מול מצרים.
★ החולשה העצמית של כל אחת מהשתיים. סוריה נקלעה למשבר, שקייעע את משטר אסד בסוף שנות השבעים, ונחלצה ממנו רק ב-1982. לעומת זאת, בשנים המכריימות בכל הנוגע לשולם הירושא-מצרים, היה המשטר הסורי נתון במצב פניימי, כאשר גם מדיניות החוץ שלו הגיעו למצבו סתום, וכך לא היה ביכולתו יעיל למצרים. עיראק מצדה נקלעה ב-1979 לסכסוך עם המשטר החדש באיראן, סכסוך שהרחיב והיה בסוף שנות 1980 למלחמה איראן-עיראך. מלחמת המפרץ גרפה את עיראק והזיכה לה סדר-קידומות שונה לחלוון; ואף היא לא הייתה יכולה להיות בת-יתחרות אפקטיבית למצרים. הפלישה הסובייטית לאפגניסטן בסוף 1979 חיoka עוד את האיליזים החדשים.

שנייה, העמדה המצרית העצמאית השפיעה ועודה משפיעה. בשנים הראשונות הייתה תחושה, בין החדונים בארץ, אבל גם בין המקומים והאופטימיסטים בעולם הערבי, שmaghtת התהיליך היה הונאה. פירוש דבר: המצריים ייחתמו על נייר, יקבלו את סיני, ויסתלקו מן ההסכם. כאשר הסתר שיאנו החשד מתאמת, וכאשר הסתר שיחסו השлом הישראליים-מצרים עומדים במחנים חמורים (כגון רצח סאדאת, מלחמת שלום הגליל, הסכסוך על טבה), הלהקה וגבורה המשוכנות בעולם הערבי, שהתפנית אולי אינה נצחית, אבל היא ודאי ארכוטיטות ומשנית. ציריך לפיקר להסתגל למצב, שבו המדינה הערבית והראשית מצויה ביחסיו שלום, גם אם שלום קר, עם ישראל.

שלישית, השפעת מלחמת ארואן-עיראק. מלחמת ארואן-עיראק הביאה לשינוי פרספקטיבנה ואינטראיסם. הוכרתי את ערבי הסעודית שנתקה עמהה שלילית כלפי הסכמי מצרים-ישראל. ואולם מרגע שהתגלתה הסכנה האיראנית באורך המפרץ, ופריצה מלחמת ארואן-עיראק, התחלו הסעודים לראות יתרונות בהסכם השalom הירושלמי-מצריים. קודם כל – אלה הסכמי שלום שהפירו מטלות תעסוקה מן הצבא המצרי, הצבא היהודי היחיד שיכול להתחערב ולהציג את מדינות המפרץ החלשות מגל איראני גואה. עתה הצבא המצרי אינו מרוחק עוד לסכסוך עם ישראל וביכולתו להיפנות למשימות כהלאה.

מלבד אלה: משחallowו הסעודים להעביר טרמינגילים של נפט מאזור המפרץ (שהחל להיות נתיב מים בטוח) לים סוף, ברி שנוצר אצלם אינטראס שנתיב ים-סוף י Mishirk לשורתם בבייטה, ושלום ישראלי-מצרי הוא אחד מתנאי היסוד לבקר. נוכיר עוד, שעיראק אף היא, משך כמה שנים, העבירה את עורך החיים שלא דרכ' הגבול הירושלמי-ירדני (לדוגמה: נמל עקבה), אף דנה באפשרות להניא צינור נפט לאורך גבול ישראל-ירדן). יוצא שנוצרו תנאים לשינוי פרספקטיבנה גם מצד עיראק. אם אכן יתקיים הדבר – עדין אין לדעת.

שאלת הדה-ערבייזציה והמחויבות הפלסטינית

באותן שנים, מאמצע שנות השמונים ולקראת 1987 (תחילת האינתיפאדה), שההן הסתר לעולם הערבי כי השлом הישראלי-מצרי געשה עובדה, חיל ויכוח מעוניין בין אינטלקטואלים וכותבים בעלי עניין פוליטי בעולם הערבי, בשאלת הדה-ערבייזציה של השאלה הפלסטינית. דהיינו, האם חול הסכסוך באזרור להיות הסכסוך הישראלי-ערבי, והפרק יותר לסכסוך הישראלי-פלסטיני, כshedmidot ערב עדינו לא עלו על המסלול שהלכה בו מצרים, אבל קרכובות לשלב העליה עלייו. היו מי שטענו בעולם היהודי, שעצם מצויים המעורבות הערבית בסכסוך מחזק מגמה זו (וأיפילו טוענו זאת בספק מסוים) והיו מי שקיבלו על הערכה, והאמינו שלא היא, שיש כאן טעות. מי שרצה לטען לדה-ערבייזציה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, היה יכול לאש את טיעונו בדוגמה המובהקת ביותר: ועידת עמאן בנובמבר 1987. מה יכול להיות יותר בוטה מועידה ערבית המתקימת, כפי שכותב אחד הדוברים הפליטינים "במקום שמננו ניתן לראות את אורותיה של ירושלים", ומקדמת את תשומת הלב

בhbct ערבי כולל: ירידת משק הנפט החלישה את העוצמה הקולקטיבית של העולם הערבי, וכמו כן גם מלחמת ארואן-עיראק; זו לא אימה רק על עיראק, אלא גם על חייהם רחבה של מדינות ערביות, שינוי בעיטה את סדר הקדימות הלאומי שלהן, ואפיילו את האופן שבו ראו את השלם היישראלי-מצרי.

יוצא אפוא, כי מ-1978 עד אמצע שנות השמונים, לא היה בידי של האופוזיציה בעולם הערבי לטכל את מימוש הסכם הירושלמי-מצריים, ובשבועה שהאופוזיציה התזקזה, כבר היו ההסכם מוגנים ביצורה מבוססת למדוי. התזקזה האופוזיציה ניכרה בעיקר בסוריה, ונבעה מהישגיה לבנון מסוף 1982 ועד 1985, ומיכולתו של מושטר אסד להיחלץ מן המשבר שבו היה שרוי. ואכן, סוריה ניהלה בתנדבות סוריה להשלום היישראלי-מצרי, אלא בעקבות נסח שasad ראה, ועודו רואה, כניסיון לישם את הסכמי קאמפ-דייוויד בשלוש חוותות אחרות:

חוויות לבנון. לسورיה הייתה שורה ארוכה של סיבות לנסות ולקעקע את הסכם 17 במאי 1983, שאים על עצם המועד שרכשה סוריה לבנון, אבל בין הבעיות הללו היה גם השיקול, לפיו אותו הסכם געשה על-פי הדגם של קאמפ-דייוויד, כך שהצלחה סורית במאזן לבטו נועדה להיתפס גם כפגיעה בדגם המקורי. אמצעי ההסברה הסוריים אכן הציגו בהרבה את ביטול הסכם Mai 1983 כפגיעה, לא רק בישראל ובארצות-הברית, אלא גם בגיסת התקדים קאמפ-דייוויד.

חוויות ירדנית. אסד ראה את חוסין, כמו שרצה לקפוץ על עגלת קאמפ-דייוויד ולנצל את חולשת סוריה מיד אחרי יוני 1982, באמצעות תוכנית רייגן מי-1 בSEPTEMBER 1982 (שאכן הייתה בגדר ניסיון לעבד ולישם את הסכמי קאמפ-דייוויד כדי לאפשר לרידן להצתרף אליהם). כדי להניא את חוסין מהצטרפות לעגלת ההסדר הזאת, נחلى אסד למאבק שהסתם ב-1988.

חוויות אש"פ. בעניין סוריה, מנוקות ראותו של אסד, קיבל עירפה את העקרונות הבסיסיים שביסודות השלם הישראלי-מצרי, והוא מעוניין להצתרף אליו כפרטן. אסד ראה את ערפאת, כמו שמעוניין לעשותות זאת כבר ב-1982: ההמרה של אבו-מוסא והגירוש מלבנון ושאר האופנים, שבאמצעותה נאבקה סוריה באש"פ וב乂אר ערפתא אישית, שיקפו את החשד העמוק, שיש כאן מועמד שלישי לישום הסכמים. לחשד זה ניתן ביטוי גלי ופורמלי. הדברים נאמרו לא אחת על דעת דובריו המשטר הסורי. מבחינה זו, עד היום סוריה יכולה להתגדר בהצלחה: היא לא סיכלה את ההסכם המקורי, אבל סיכלה את יישומו שלוש פעמים.

בעמدة הכללית של העם היהודי, כאמור, תלה תמורה. למעשה, העולם היהודי השלים עם השלם הישראלי-מצרי והשלים עם העובדה שהייה קשה לבטלו. תמורה זאת מקורה בכמה גורמים. בראש וראשונה: התפוגגה עצמתם הולמים המידי. ללא ספק חלק מהתגובה הערבית מואז מעסס סדרת לירושים ועד למרס 1979 היה תגובה של הלם. האירוע לא היה צפוי. העוצמה והדרמה שבו תרמו אף הן לתגובה של חוסר יכולת להאמין ולתפוש את עצמת התפנית ומשמעותה.

מושב שלישי

יור"ר – אלוף (מיל') רחבעם זאבי:

אני מתקבב לפתוח את המושב השלישי. בשני המושבים הקודמים שמענו על היבטי הסכם השלום בין ישראל למצרים כפי שהם משתקפים בהיבט ישראלי, בהיבט מצרי, בהיבט ערב כול ובהיבט אמריקני. חסר עדין היבט אחד, חשוב. על אף שהסכם השלום לא נעשה עם פלסטינים, הרי הפלסטינים הם גורם בתחום הסכם השלום, והסכם השלום עם מצרים מתיחס אליהם ואל האוטונומיה. הפרק הזה חסר לנו, כדי שנוכל להתකדס במהלכו הלוגי של יום העיון.

אני מתקבב להזמין להרצאה הבאה על ההיבט הפלסטיני, את ד"ר אשר סטר, מרצה בכיר במכון דין וומחה לנושא ירדן והפלסטינים, אשר כתב בנושא זה ספרים ומארקים רבים. ד"ר אשר סטר, בבקשתו.

ד"ר אשר סטר:

ההיבט הפלסטיני

העשור שחלף מאז חתימת הסכמי קאמפ-דייויד וחוזה השלום הישראלי-צרי, לגבי הפלסטינים ואש"פ בראשם, הוא במידה רבה עשור שבו הצליחה התנועה הלאומית הפלסטינית להיחלץ מצוקה קשה ולבסס את עצמה מחדש באיגרא רמא פוליטית, בעיקרו של דבר בזכות האנטיפאדה.

בעשור שחלף אירעו שלושה אירועים מרכזים, שבאמצעותם ניתן לנתח את הממד הפלסטיני: השלום הישראלי-צרי; מלחמת לבנון; האנטיפאדה. בשלושת האירועים אלה, שהם אידוריים מפתח בתולדות התנועה הלאומית הפלסטינית, באים לידי ביטוי גם חולשותיו של אש"פ וגם מקורותיו כזו.

במלחמה המתנהלת מאות קילומטרים ממש, דהיינו במדבר, תוך הצלמות בוטה מן העניין הפלסטיני וזלזול מופגן בייסר ערפאת.

באה האנטיפאדה, בדצמבר 1987, והקתה את חוד הויכוח. ואולם כמו חודשים לאחר מכן, התקיימה ועידת אלג'יר, שהיתה למעשה פיסגת האנטיפאדה, ובה חזרו מדינות ערב, לפחות באורח פורמלי, ואישרו את המחויבות שלהם לעניין הפלסטיני. ואולם אישורור המחויבות אינו חדים-משמעותי במהותו. נותרה מעין שניות. המחויבות שהובעה באלג'יר היא במידה רבה מחויבות פורמלית. ועובדת היא, שלמעשה, בבחינה מקרוב, מתגללה שמדינות ערב עושות אך מעט ביחס לאנטיפאדה. העולם היהודי כפי שהיא לפני 10–15 שנים, היה מגיב בצורה יתרת תקיפה על ארוע חריף ומתרשם כמו האנטיפאדה.

לאשווו של דבר, חלות השניות ביחס לסיכון עם ישראל כולל היום גם שני גורמים מרכזיים בעניין: סוריה ואש"פ. באנרגת ערפאת, כבר עשה את האבחנה בין חוות השלום הישראלי-מצרים לבין הסכמי קאמפ-דייויד. אש"פ דה-פאקטו קיבל את השלום הישראלי-מצרים. יתרה על כן: גם הוא מוכן לחזור על הסכם שלום בתנאים דומים, ואומר זאת השם והערב.

בהתפישתו עם מצרים, כאשר סולק מטריפולי בסוף 1983, נתן ערפאת למצרים את ההכשרה, מבחינתו, לשלים עם ישראל. עם זאת, המשיך לדוחות את קאמפ-דייויד. כלומר, הוא קיבל את העובדה, שמצרים עשתה שלום עם ישראל, אך הוא אינו מקבל את המתוכנות של קאמפ-דייויד, ואף נלחם נגדה בחיריפות. סוריה, במידה מסוימת, מצבה הפוך. דהיינו, היא ממשיכה להתנגד בחיריפות למדייניות המצרית, בהשמעה את הטענות הלאומיות הערביות הכלליות, ורואה במצרים כמי שסיטה מן השורה הערבית. ואולם בו-זמנן היא אינה מקבלת את עמדת אש"פ על בוריה. הנה כי כן, סוריה שולחת את דגש קאמפ-דייויד, אבל גם חולקת על עמדת אש"פ. ובעצם עמדה זו מתקיים אף בה, בסוריה, רכיב השניות ביחס לסיכון הישראלי-פלסטיני.

על ביריקדות פלסטיניות – עזה, ספטמבר 1989
(במחנה, צילם: נתן אלפר)

ישראל. יתר על כן, יוזמת סאדאת והסכם קאמפ דיוויד, אף שככלו פרק פלסטיני, דחקו את אש"פ לשולי התהילה המדינית. משני טעמים עיקריים אלה נבעו הדחיה המוחלטת של אש"פ את התפיסה המצרית וההתנגדות הנחרצת של אש"פ ליזומת סאדאת, להסכם קאמפ-דיוויד ולשלוט הישראלי-מצרי.

חשיבות המאחז לבנון

בעקבות זאת עלה מחד החשיבות של המאחז הלבנוני. היה חשוב לאש"פ, בשנים האלה של דוחק מדיני, לשמר ולפתח את המאחז המדיני הלבנוני, ולהגבר את הפוטנציאלי הצבאי שבו. העצמה הצבאית לא הייתה אמצעי לשומר על המאחז האוטונומי בלבד, אלא גם אמצעי לסייע הסדר מדיני שיווש בלעדי. על רקע זה נקבעה ב-1974 אותה תפיסה שלבית, אשר לפיה הצבא אש"פ לראשונה יעדיבניים ריאליים, או לפחות יעדיבניים ריאליים יותר מאשר היעדר פלסטין כולה.

מקור כוחו של אש"פ היה, ונשאר, הלגיטimitiy של הארגון כנגד הבלתי של התנועה הלאומית הפלשתינית ובכיתוי הארגוני היחיד של התנועה הלאומית הפלשתינית, בעיני הפלשתינים, בזירה הבין-ערבית, ובאזור הולכת וגוברת בעולם כולו.

יחד עם זאת, עצם העבודה, שמנגנים כמו סאדאת, חוסין או אסד יכולו להתריס נגדו או לקרוא תיגר על ייצוגו הבלתי של אש"פ, מחייבת על שתי חולשות-יסוד של הארגון, המלצות אותו מאיו היוסדו. חולשה אחת מקורה בהעדור השליטה הישירה של אש"פ על כל הציבור הפלסטיני. אף שהא משפייע מאוד, אין אש"פ שולט שליטה ישירה על חלקו הגדול של הציבור הפלסטיני, בעיקר אותו חלק הנתון תחת שלטון ישראלי וירדן. חולשה אחרת היא התלות של אש"פ בגורמים ערביים אחרים. כדי לגבור על חולשות אלה, נזקק אש"פ להתקבב במאחז טריטוריאלי. מאחו מסוג זה נועד להעניק לארגון מידת רבבה ככל האפשר של אוטונומיה מדינית, שהיא הכרחית להבטחת מעמדו המיצג.

מעמדו המיצג של אש"פ התקבב לאחר מלחמת יום היפורים. ההכרה באש"פ ב-1974 כנציג הלאומית הבלתי של הפלשתינים היא אחת התוצאות החשובות של מלחמת יום היפורים. ואולם החיבור במלחמות יום היפורים, מכחנתו של אש"פ, לא הצטמצם לשאלת הייצוג בלבד. המלחמה השפיעה עמוקות על תפיסת אש"פ את הסכום הישראלי-ערבי בכללו. בעיני אש"פ, היהת מלחמת יום היפורים ראייתו של עידן חדש בסיכון. בעידן חדש זה, לפי תפיסת אש"פ, השתנו – וויספו לשנתנות – יחסיו הכוחות האזרחיים, לטובת העربים. הנחת-יסודות לפועלו המדיני של הארגון אחריו מלחמת יום היפורים הייתה, כי הזמן פועל לטובת התנועה הלאומית הפלשתינית ולרעת ישראל.

יש קשר ישיר בין ההערכה של אש"פ את גורם הזמן ותפקידו את ההסדר. השינויים שהלכו בתפיסה ההסדר של אש"פ, אחרי מלחמת יום היפורים, הם תולדה של חווית הביטחון בעתידו של העם הפלסטיני ובכעתייה של התנועה הלאומית הפלשתינית.

אחרי מלחמת יום היפורים, אין אש"פ גורם עוד שלילת כל הסדר תוך ניסיון לסכל כל משא ומתן. אשי"פ החל לדבר רק על דחיתת כל הסדר שאין הוא שותף לו, ובכך היה שינוי חשוב. אש"פ הבהיר בכך שהתבססה ההיסטוריה האמיתית, לו ולחנועה הלאומית הפלשתינית, איננה בשדה הקרב אלא בהסדר שיווש בלעדי. על רקע זה נקבעה ב-1974 אותה תפיסה שלבית, אשר לפיה הצבא אש"פ לראשונה יעדיבניים ריאליים, או לפחות יעדיבניים ריאליים יותר מאשר היעדר פלסטין כולה.

על יסוד התפיסה של יחס כוחות משתנים בהדרגה לטובת העולם הערבי, ומtower הכרה בכך למנוע הסדר בלעדי, היה חינוי לאש"פ להבטיח את אחדות השורה הערבית, כדי ששם גורם ערבי לא יגייע להסדר נפרד עם ישראל, וכי בכל הסדר יהיה אש"פ שותף. מטרת השותפות הייתה להשיג את יודי היבנאים, מבלי שהארגון ייאלץ לוותר על חזונו ההיסטורי.

יזומת סאדאת, הסכם קאמפ-דיוויד ותוזה שלום ערarrow, אם כן, את הנחות-יסודות, שהדריכו את אש"פ מלחמת יום היפורים. השלום המצרי-ישראלי שינה את יחסיו הכוחות האזרחיים לטובת

במערכת היחסים החשובה ביןו לבין ירדן. אולם עם זאת, אף שהאנטיפאדה שיפרה מאוד את מעמדו של אש"פ, היא גם החירפה את הדילמה הבסיסית, שמקורה ב涅יגוד בין החזון ההיסטורי וצורכי השעה. האינטיפאדה, כמלחמת יום הכיפורים, חיזקה את התפיסת השלטת באש"פ, לפיה הזמן וההיסטוריה פועלם לטובת הפליטנים והערבים בכלל, בסכטור עם ישראל. ואולם לביטחה זו ש"ג'ח פלסטין לא ישרר", שתי מגמות להשפעה מנוגדות על קבלת החלטות באש"פ. האחת – כיון המתינות והתחשבות הפרגמטית בצורכי השעה. מトル ביטחה בעתי, קיימת נוכחותNLגלוות גמישות. ואולם בו-זמנן אותה ביטחה יוצרת את המגמה האחרת: רתיעה מוויתור מוחלט על החזון ההיסטורי. שתי מגמות אלה משמשות בערכוביה, ובידמה הנוצרת אפשר למצוא את המקור לשניות המאפיינת את עמדות אש"פ, מאלגייר ועד "קדוק".

השינויים, שחלו בזירה הפלסטינית כתוצאה מן האינטיפאדה, דוחקים באש"פ להעניק יתר משקל לצורכי השעה. לראשונה בתולדות התנועה הלאומית הפלסטינית מאז הקמת אש"פ, נושאים תושבי השטחים עצם בעיקר הנטול של המאבק הפלסטיני בישראל. מטיב הדברים עליה משקלם היחסית של תושבי השטחים בתחום קבלת החלטות באש"פ, וכן לתושבי השטחים היום, יותר מבעבר, השפעה על העשיה בהרגון זה. החלטות אלגייר (נובמבר 1988) התקבלו גם בשל לחץ תושבי השטחים לגבות עמדות חדשות. גבר הצורך של המנגינות בחוץ להתחשב במגוון תושבי השטחים, ובעיקר בכך הדוחק בהסדר, שביא לנצח ישראל בהקדם.

לרוב רואים עצם תושבי השטחים כמי שפועלים למען אש"פ ומטעמו. לגבי אש"פ, הפכה אפו[האנטיפאדה לפיצוי על אובדן המאוזן הלבנוני.](#)

היום האינטיפאדה היא חוט השדרה של אש"פ. היא הנכס המדייני העיקרי, ואולי אף הבלתי, שבידי אש"פ. אין להיפלא, לפיכך, אש"פ דוחה באופן נחרץ כל תביעה לחדרו מן האינטיפאדה בתנאי מוקדם מהלך כלשהו.

עם זאת, האינטיפאדה חיבתה את אש"פ לגלות אוזן קשבת לצורכי השעה לא רק של הארגון, אלא גם לאלה של תושבי השטחים. ההכרה בצריך לתרגם את רוחה האינטיפאדה לשפט ההישג המדייני המשני והלחץ מצד תושבי השטחים לקטוף את פירות מאבקם בטרם תעדר האינטיפאדה פועלו בגין מאיין להגמת עמדות. נסגה ישראליות בהקדם עומדת בסדר קידומות לפני החזון ההיסטורי. כאמור, האינטיפאדה חיזקה באש"פ את תחושת הביטהה בגורם הזמן, תחושה אשר גבלה באופוריה, לפחות בכישלון התיאום עם ירדן ב-1985-1986, אפשר להבחן גם בדילמה הבסיסית המלווה את אש"פ מאז הסכמתו לרשותה, ב-1974, להשתף בתחום מדיני. יסודה של הדילמה היא במחיר שנדרש אש"פ לשלם עבור השגת יעדי הבניינים והקשי הטמון בניסיון לשלם מחיר מבלי להקריב את היעד הסופי: שחרור פלסטין.

ניגודי המגמות באש"פ

האנטיפאדה יקרה מצב חדש, בשנותה שלחוטין את יחסיו הכוונות בין ירדן לאש"פ. אחרי המלחמה לבנון הייתה ידה של ירדן על העליונה; אחרי האינטיפאדה נהפכו היוצרות. ידו של אש"פ על העליונה

אשר נזק למאוזן הלבנוני גם כדי לשמר על השפעתו בשטחים. נאמנותם של תושבי השטחים לאש"פ עלתה בחשיבותה, ככל שההתקדד בתקבילה התקדמות גורלם של שטחים אלה. טיפוח המאוזן הלבנוני היה אפוא חשוב כדי לשמר על מעמדו האזרחי, על חינוניותם של הארגון ושל התנועה הלאומית הפלסטינית בכלל, ומכאן גם על מעמדו המיצג של אש"פ בקרב הפליטנים בכלל ותושבי השטחים במיוות.

למלחת לבנון היום, לכן, השלכות חמורות על אש"פ. הוא שלל מן הארגון מאוזן טריטוריאלי, שאין לו תחליף בשום מדינה עימות. המלחמה פגעה במעמדו האזרחי של אש"פ והגבירה את תלותו בגורמים ערביים חיוניים. התלות הגוברת של אש"פ בגורמים ערביים מנוגדים, סוריה מזה ומזרים וירדן מזו, היתה גורם מרכזי בפילוגים הקשים שפקדו את הארגון אחרי המלחמה.

בנסיבות אלה, אש"פ ראה כסיכון חמור את העובדה, שהאמריקנים ניצלו את תבוסתו ב-1982 כדי לגבות תוכנית מדינית ולפרטה מיד עם פינוי אש"פ מבירות. תכנית רייגן התקדمة בירדן ולא באש"פ. היא התעלמה מאש"פ ופסלה במפורש את הרעיון של מדינה פלסטינית עצמאית.

עתה היא על אש"פ לפעול כדי להשתלב בתחום מדיני ולנסות לעצב תהליך לרוחו בנסיבות הקשות, ששררו אחריו המלחמה לבנון. חולשתו של אש"פ הייתה בסיסו התיאום המדיני שהלך ונרךם בינו לבנון ירדן ומזרים – ירדן, הירבה ההיסטורית, ומזרים הדבקה בהסכם השלום עם ישראל. אש"פ נאלץ להשלים בדיעד עם אותו הסכם בلتוי רצוי, אבל לא עם הפרק הפלסטיני. של הסכמי קאמפדייוויז.

על רקע תוכנית רייגן, כאשר אש"פ היה בעמדה של חולשה ייחסית כלפי ירדן, נעשה ניסיון מסוותע עם ירדן ומזרים להתוכה תוכנית-חלופה להסכם קאמפדייוויז, אך התיאום עם ירדן נכשל. ירדן לא הועידה לאש"פ תפקיד מרכזי, כפי שהוא ביקש להבטיח לעצמו. ירדן חתרה למעשה לשוטף בכיר ולהוציא לארצויות-הברית לשילובו של הארגון בתחום המדיני. שיעלה בקנה אחד עם דרישותיה האסטרטגיות שלאה"פ את תפקידו ההיסטורי להסדר, סיבה אחרת לכישלון היתה בסירובו של אש"פ לקבל את תנאי ארצאות-הברית לחדרו של הארגון בתחום המדיני. מעמדה של חולשה ייחסית, ראה אש"פ בקבלת התנאים של ארצאות-הברית מהלך שביא להכפתו לדומיננטיות ירדנית בכל הסדר.

בכישלון התיאום עם ירדן ב-1985-1986, אפשר להבחן גם בדילמה הבסיסית המלווה את אש"פ מאז הסכמתו לרשותה, ב-1974, להשתף בתחום מדיני. יסודה של הדילמה היא במחיר שנדרש אש"פ לשלם עבור השגת יעדי הבניינים והקשי הטמון בניסיון לשלם מחיר מבלי להקריב את היעד הסופי: שחרור פלסטין.

ניגודי המגמות באש"פ

האנטיפאדה יקרה מצב חדש, בשנותה שלחוטין את יחסיו הכוונות בין ירדן לאש"פ. אחרי המלחמה לבנון הייתה ידה של ירדן על העליונה; אחרי האינטיפאדה נהפכו היוצרות. ידו של אש"פ על העליונה

ואולם ברובם מוסיפים להתקיים רכיבים של המשך התפיסה האינקרמנטלית האירידנטיסטית. אלה באים לידי ביטוי, בראש וראשונה, בתפיסטו של אש"פ את כוחות של הפליטנים להגדרה עצמית. בהצהרת העצמות הפלשטייניות כוחות זו אינה מעוגנת בהחלטת החלפת החלוקה.

בעני אש"פ ההחלטה החלוקה היא הבסיס למדינה פלשתינית ולריבונות, אך לא למימוש המלא של הזכות להגדרה העצמית. זו נשארת ללא תיחום טריטוריאלי מוגדר. במסמכי המועצה הלאומית-פלשטיינית באלג'יר קיימים ביטויים שיש בהם כדי להטיל חסות על ערבו ישראלי, וביטויים על טשטוש הקו הירוק; לאלה ממד אירידנטיסטי מובהק. הממד האירידנטיסטי בא לידי ביטוי כמובן, גם בזכות השיבה.

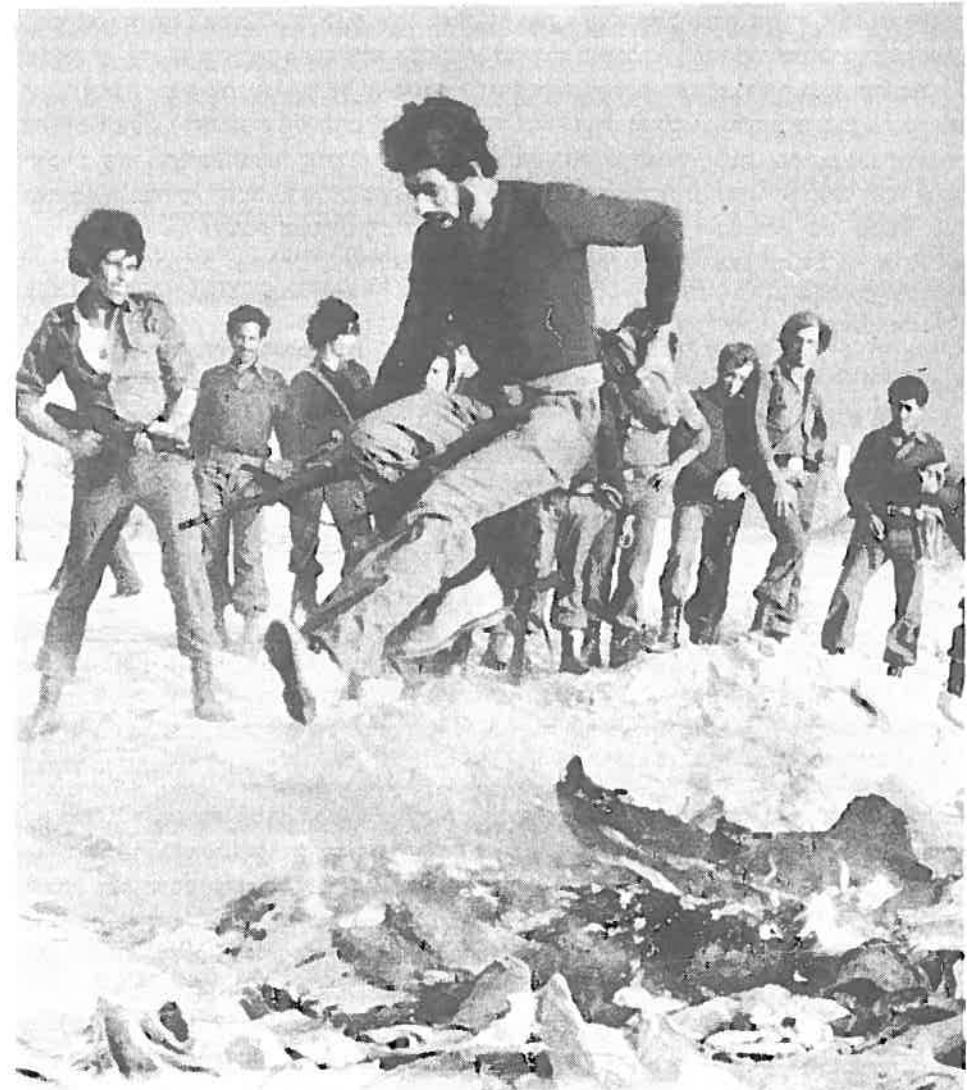
השניות בעמדות אש"פ באה לידי ביטוי במסמכי אלג'יר, גם באשר למஹות הלגיטימיות של ישראל. בהחלטות אלג'יר מדובר על הסדר של שתי מדינות. במסמיכת העיתונאים של ער��ה בג'נבה, בדצמבר 1988, הוא דיבר אף על ההכרה בזכות קיומה של ישראל. אולם בהחלטות אלג'יר מוצגת ישראל גם כישות גזעית, פאשיסטית וקולוניאליסטית, מאז הקמתה ב-1948. ברור מכאן, שישראל, בעיני אש"פ, היא ישות בלתי לגיטימית מטבח בריאתה.

מקור השניות מזו, כאמור, בדיילה של אש"פ, בין החוזן לבין צורכי השעה. השניות הזאת היא, כמובן, יסוד לספקנות באשר לנוכחותו המוגמרות. אולם, בעצם קיומה של הדילמה הזאת בתרוך אש"פ, טמון פוטנציאל לחירגה מן היסוד האידיאולוגי וללחיקת החוזן ההיסטורי לתהום הנשיה. מי מאגפה של השניות הזאת יגבר בעתיד, ואת יקבע שני דברים: יחס הכוחות האזרחיים ודמותו של ההסדר שיגשג. אם יושג.

אלוף (מיל') רחבעם זאבי:

חוודה לד' ססר. עכשו, בהיותנו מצדדים בהיבטיו השונים של הנושא, ביכולתו לגשת לפרקי הטיסום, הנחנים בשתי צורות. הראשונה – עדין במושב זה – הרצתו של מר רاؤון מרחב, על עתיד היחסים עם מצרים. בהמשך – המושב הרביעי, המסכם את נושא יום העיון ברכבת-ישראל.

מר ראוון מרחב הוא יוצא קהילת המודיעין, איש שירות הביטחון, מילא תפקידים רבים בחוץ הארץ, שליחויות ותפקידים דיפלומטיים, ותרשו לי להגיד – גם בהצלחה רבה. לאחרונה, מונה כמנהל הכללי של משרד החוץ. מר מרחב, בבקשה.

4
במחנה אימונים פלסטיני

(במחנה, צילם: מיכאל צרפתי)

יחסים בנקודות הגבול – אוטובוס 000

איןני סבור, שמצרים חתמו טט. ארצות-הברית ומדינות אחרות יידגו למנוע מחסור חריף במזון. עם זאת, כאמור, אל לנו לשוכח שהailitz הקומי הינו הראשון והבסיסי שכשיקולו מצרים.

מדיניותה המזרחה-תיכונית של מצרים
 המדיניות המזרחה-תיכונית של מצרים מבוססת על שתי מחויבויות. מחויבותה לעולם היהודי ומחובייתה לשולם עם ישראל.

מצרים היא לב העולם היהודי. מצרים הצליחה לשמר על ערביותה ועל הסכם השלם כאחד. בכך שכנעה את מדינות ערב לחזור ולהכיר במרכיזותה עד להשלמת התהילה, עם חוזהה ליגת העARBית במאי 1989. מדינות ערב מבוגנות היום, עד כמה העולם היהודי נכח ללא מצרים, נכח בערביותו.

لمחויבות המצרית לשולם טמים כלכליים ואסטרטגיים. במרכזם, ראיית ארצות-הברית כמשענת הנאמנה של מצרים. מבחינתנו יכולות להינתן למחויבות מצרים לשולם פרשנויות שונות, אבל דומה שעם קיום המחויבות אין עורין. באיטיות מחלחלת מחויבות זו לחلك גדול והולך בעם המצרי ובפרט בשכבה העילית השלטת. העם המצרי מודע למיליארדים ששקעו בחולות סיני, להשתעבדות

ראובן מרחב:

עתיד היחסים עם מצרים

מבוא

ברקע סוגית עתיד היחסים עם מצרים מצוי עשור של "שלום קר". שלום קר זה פירשו הפסקה מוחלטת של המאבק הצבאי, כינון קשרים פוליטיים וככלכליים, ועם זאת תחושה של העדר חום והתלהבות.

מאו השלב שבו החל תהליך השלום, לא הגיעו דבריהם מפליגים, ולמעט תוזחות מסוימות, רובן במשמעות הטקטי, אנו נמצאים באותה מסגרת גיאופוליטית שאיפינה את תקופת שנדאת בירושלים. באופן טבעי אנו נדרשים לשאלת, האם קיימת אפשרות לשינוי מהותי במסגרת יחסים זו.

בטרם ננתח את העבר ונתבסא על העתיד, אנו חייבים לזכור עובדת-יסוד מרכזייה: הסיכון בזורה הティון הוא מסלול התנגשות בין שתי מערכות ערכיים, שתי חברות שנוקות המוצא שלהם שונות לחלוطنן. מדובר בשתי מערכות, שבהן יש פירושים שונים למונחים ההיסטוריים, המשטריים והדיפלומטיים שאנו משתמשים בהם. אלה הם תנאים קשים להתחוות "שלום חם" ואלה הם תנאים המקשים מאוד על עבודתנו המדינית לקידום מערכת היחסים עם מצרים.

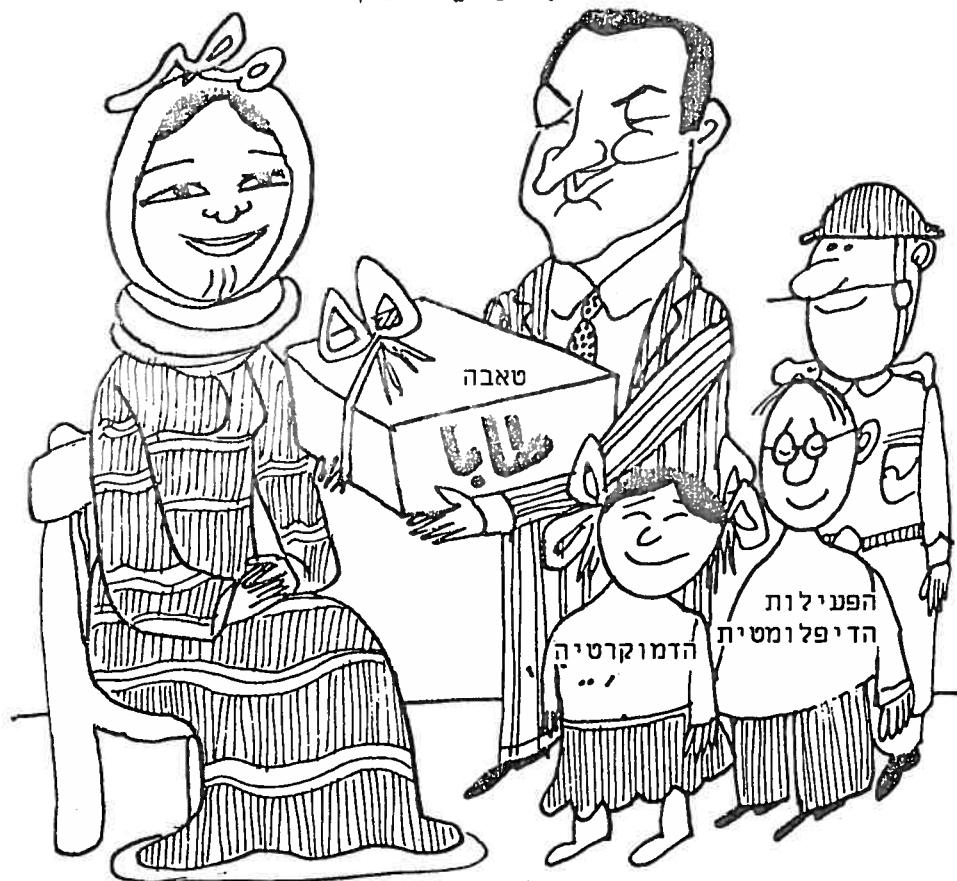
האינטרס הלאומי של מצרים

הנתון הבסיסי המובהק המכתייב את מערכת יחסי ישראל-מצרים הוא בעיותה הקיומית של מצרים עצמה. מדובר בחברה המתמודדת עם גידול שנתי של מיליון וחצי איש באוכלוסייה. מצרים היא חברה בה מפץ נשיה באורחיו לאכול פחות ולהוליד פחות. ספק אם להפצה זו יש תוצאה דמוגרפית, אבל עצם העובדה שנשיא, שעוצמתו שלטונית כרגע אינה מושלת בספק, אומר זאת, מיעדה על עצמת הקשיים שעם מתמודדת מצרים. אנו מדברים במדינה, שאם חס וחלילה יחוור משבר עצירת הגשימים ברמה האתיפית – מפלס אגם נאצר ירד לשלף חדש, ויעצרו הטור宾ות והמשאיות – עלולה להתחש בכתופפה. אנו מדברים בשלטון שצריך לעשותות מאיצים עילאיים לספק מזון בסיסי לאזרחי, הצופים בטליזיה ברמת החיים המערבית וציפיותיהם הגדלות עומדות בוניגוד למציאות הקשה.

אם חילתה תעמוד מצרים מול שאלה קיומית, שתוצב כנגד שאלת היחסים עם ישראל, היא תבחר כМОבן בשמרות האינטרס הלאומי. ואולם, יחסיה עם ישראל יכולים להיתפס גם כמייעים למצרים להתגבר על הבעיות הקיומיות. בשל היחסים עם ישראל וכמה מצרים למעמד מדינה מוגדרת בסיווע החוץ הבינלאומי ולסייע אמריקני נדי, וזאת על אף קשיים ביורוקרטיים ומגבלות קרן המטבח.

ישראל והשלום בלקט קריקטורות מצריות לאחר הסכם השלום
באדיבות מרכז דין, מכון שילוח, אוניברסיטת תל אביב

• طابا وعبد الام •

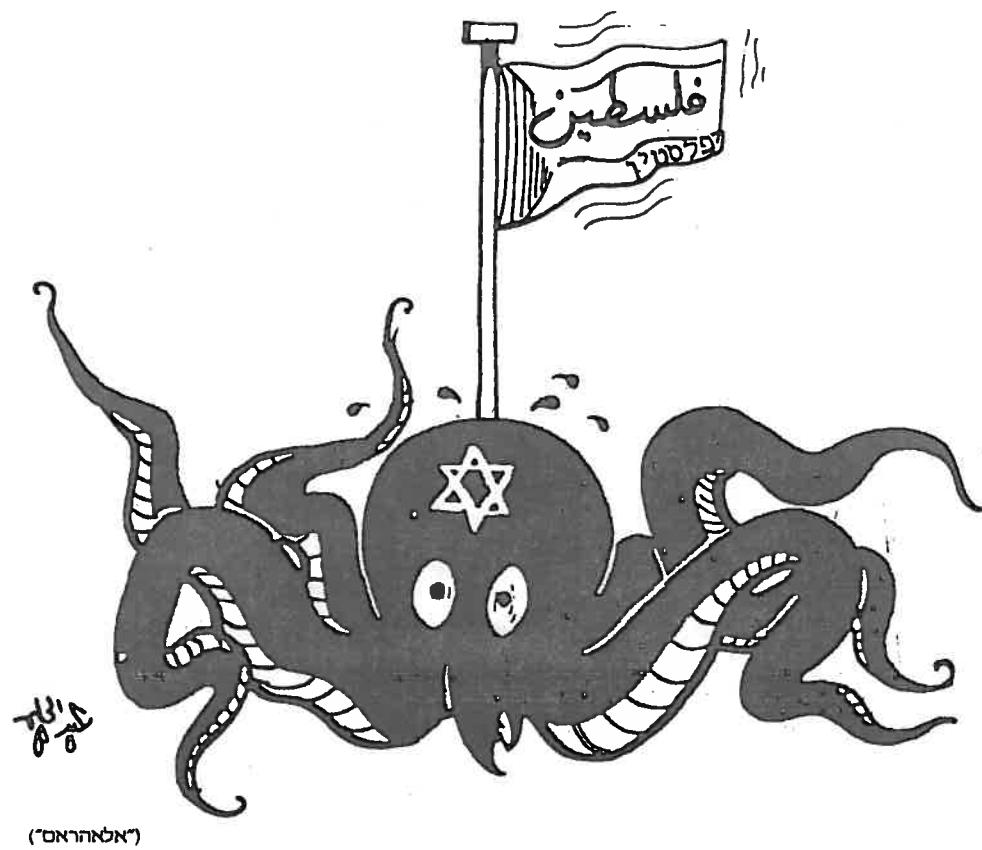
טאהה ויום האם

- انت منهم بتهديد امن اسرائيل والتامر على سلامتها والتخطيط لقتلها في البحر .. !!
אתה מושם באים על בטחון ישראל, קשורת קשור נגד שלום המודינה ובתוכנו להשילכה ליסן
(אלכומורהיה)
الpolitist-צבאית لمعزمه زرها، ما شగرم לשנאה كلبي الروس، شهباها בסופו של דבר لغيرهم.
שתי המחויביות האלה מביאות להתנגשות על רקע המשך הסכסוך הישראלי-ערבי ובמיוחד בהקשר
البعיה الفلسطينية. ואולם, השנים האחרונות שיפורו את מצבם של המצרים בהקשר זה. הם מרגישים,
شלאו לא היו מגיימים לשולם חזוי עם ישראל, היה מצבם הכלכלי-חברתי חמור לאין שיעור. המצרים
משקיעים אנרגיה מדינית רבה בניסיון להזיז את המחויביות האלה במצב התנגשות לזה של
الشלהمة. ذورתם לעולם العربي, ترك غالبي عمده גאה וധיה على السف الشعور לכוכن "يهوديم
פילגשיيم", היא היגש פוליטي מצרי שאין לבטו. ברור על כן, שככל עוד קיימת התנגשות זו, נאלצת
מצרים לשומר על מערכת יחסים בילאטראלית מבוקרת עם ישראל. והוא מקור "השלום הקר" ביחסים
זהה פשר המשחק העדין והרציף של איזונים כלפיו וככל מדינות ערבי.

היררכות לעתיד

מצרים מאמינה, שהסכסוך הישראלי-ערבי הינו בעיקרו סכסוך ישראלי-פלסטיני. רק תיפטר הבעיה
الفلسطينית והסכסוך הקיים עם מדינות ערבי יפתר עצמו. מכאן מאמזה הכן והבלתי מבוטל בניסיון

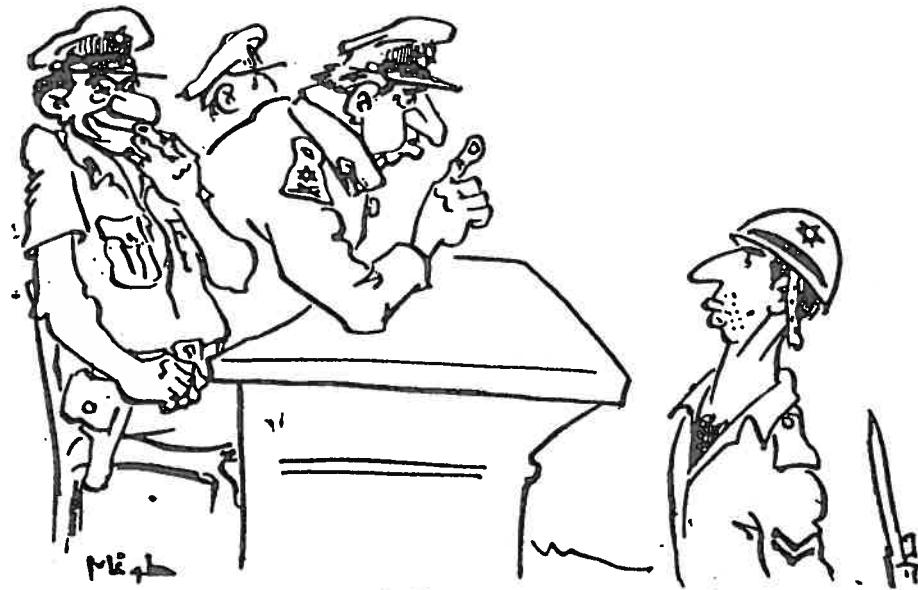
מצרים גורסת שהמפתח להמשך הוא אצלנו. המצריים, במידה רבה, מכירים אותנו על אף שאחננו לא פעם מצליחים להפתיע אותם בחזי אנרכיה שלנו. הם מדברים איתנו בהבנה عمוקה על הדמוקרטיה, ותופסים את הדברים באופן רצינני. אישית – הדיפלומטים המצריים היו מאוז ומתמיד מצוענים ברמה הטובה ביותר. אחת הדוגמאות לכך היא שגם אחרי הפיכת הקצינים החופשיים נשאר שר החוץ המצרי על כנו. ועוד: יש במשרד החוץ גליה מאוד ותיקה, שרוואה את תפקידה הממלכתי הראשוני במעלה הצורך להגן על האינטרסים של מצרים בחו"לארץ.

במציאות שלנו, לפיך, ברורה חשיבותם של הקווים הפתוחים, הקשר היщий להעברת מסרים

להוור ולסייע בפתרון החלק הפלסטיני של הסכסוך ומכאן השקעתה לצרף מדינות ערביות נוספות לתהליכי השלום בפרמטרים מוגדרים.

רכיב נוסף, שכתייב את דרכה של מצרים, הוא שמיירת הקשר האמריקני, הסיווע הכלתי מבוטל, כנכש צאן ברזל זה, ככל מה שנגע ליחסים עם ישראל, תיזהר מצרים מאד שלא למתוח את החבל במידה העוללה לגרום לה נזק בלתי הפיך ביחסה עם ארצות-הברית. הנחה זו נוכנה בודאי בנסיבות העכשוית, שבה מהו הטעון האמריקני את המהלך בין שימור השלטון ושמירת עצמיותו הלאומית בין התמודדות הסדר החברתי.

טענתך אינה מקובלת, שכן אין אתה יורה כדורי באוויר ולא במטרה לפגוע! (אלנזמה/orיה)

מודקים וישראלים, שכן בשל מהירות תנועתת של התקשות, עלולים דברים להיות מעותיים ומווצאים מהקשרם, מכאן עולל לנבוע משבך.

ראוי שלא נושא באשליות, כדי ניתן לפטור את כל הבעיות ביחסו ישראל-מצרים. אחרי כל בעיה שתხטא על פתרונה, תמיד תצוץ בעיה אחרת. כפי שלנו יש קשיים וטענות על הסכמים שלא מולאו, גם למצרים בעיות וטענות, ולא מטעמים טקטיים. علينا, לפחות, להבחין את אורח המשחבה שלהם ולנסות במגעים היומיומיים לא להתנשא, לא ללמד, לא להתבלט בפניהם, לא לחור יותר מדי, אך גם לדבר אותם בשפה ברורה, לעשות את הדברים בצורה מוכבדת. המצרים מעריכים בסופו של דבר אורח התנהגות כזו. יש לנו היום קשר הדוק עם המצרים ולא בזכות השגרירות היצואת מן הכלל שיש לנו בקהיר. אוניברסיטת תל-אביב הצמיחה מתוכה אחד השגרירים הטובים שיש לנו, והתברכנו בדורות הקודמים של שגרירים מעולים. זאת העמדת הקדמית, עמדת השלום הקדמית שלנו בכל העולם היהודי, והדרך הטובה ביותר שיש לנו ללמידה את הדברים בשיטה. אדם שעבר את בית-הספר הזה רואה אחרת את ביעות ישראל והעולם היהודי, אין שום ספק בזה.

במקביל נעמך את העבודה במטריות הבילאטראליות, למשל בתחום החקלאים, תחומים שיש בהם

תועלת הדידית. מומחים ישראלים מהשורה הראשונה עושים היום מרשים בתנאים קשים מאד, בחמות חקלאיות על קרקע מטيبة, ליד כביש קהיר-אלכסנדריה. לחות אלו מביאים למצרים מבקרים מן העולם היהודי, חלקם אישים בכיריהם, וזאת תוך גליי אגודה מצד המצרים.

קיים, עם זאת, בעיה בדמיון ישראל בתקורת המצרים, בה מופיעים דברים חמורים ביותר. חלקם מוסבר ב"גאלנסוט" בתקורת המצרים, אבל חלקם בזדון מתפרקם בידיעה, אולי לעיתים גם קצת יותר מזה, של המערכת השלטונית. אסור לנו להרפאות מהענין זהה, שכן החינוך הנгинן בכך לדורות הבאים של העם היהודי עלול לטכן את השלום. בצורה תקיפה, מנומסת, ישירה, יש לומר להם: זה בלתי נסבל, במיוחד ככל שאתם מעבירים מחולקת פוליטית לפטים של השמצות אישיות; לא מתקבל ולא מתקבל עליינו הדבba.

אנחנו רוצים למצוא כל סדק להרחבת המugal של אלה שמוגלים ורוצים לבוא למצרים לכאן, לבקר

מושב רביעי

רשות בושא:

הפקת לקוחות לגבי הסכמים עתידיים

יו"ר – אלוף (מיל') אהרון יריב:

רבותי, הגענו למושב האחרון של יום העיון. ולאחר הדברים ששמענו, יש מקום לראות מה ניתן ללמוד מן החוזה, מן השלום, מן המשא ומתן. לבטח יש לקוחות. لكن השתדלנו להזמין את אותם אישים שדייה להם יד בעניין ובשיקולים, לזרם לנו דבריהם שלאilaterם הגיעו מניסיונם האיש. מקטחם כתבו ספרים בנושא ומהספרים אפשר ללמוד, אבל הפעם אנחנו רוצחים למדוד מהם אישית – וישראל. ראשון אני מזמין את השר עוז ויצמן. בבקשה.

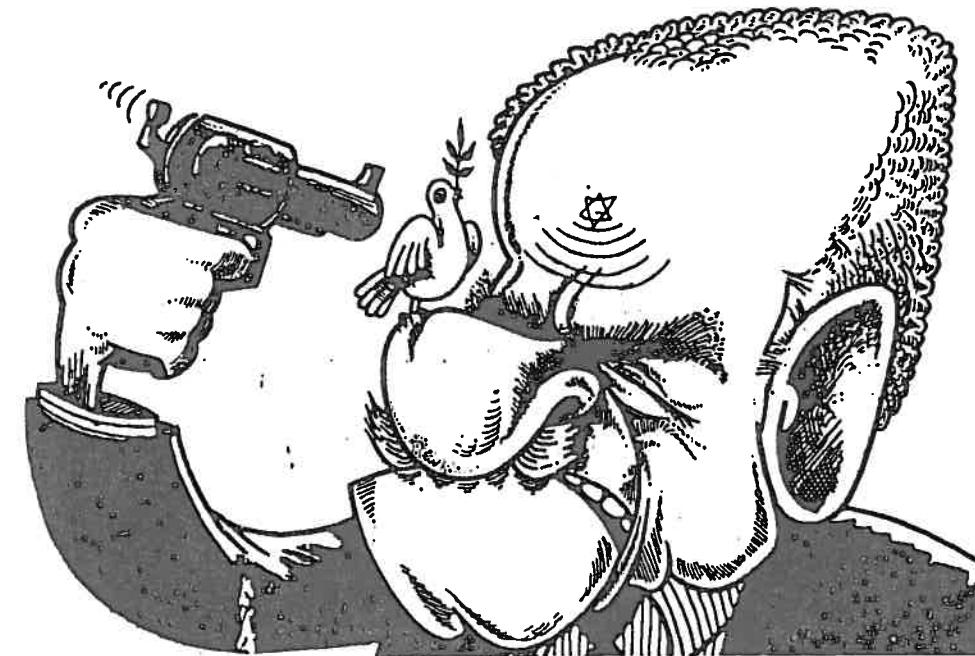
שר המדרע והפיתוח עוז ויצמן:

נפתח בקביעה בסיסית: הסכם השלום עם מצרים היה הסכם נכון. אני חושב שהוא נזכר חשוב במיוחד. לא ספק קרו כמה דברים בעשור האחרון, שאפשר לנתחם מנקודת ראות זו או אחרת. אבל אני לא אעטוק בהיסטוריה אלא בזמנים (הרבה פעמים אני אומר, שלאחר שאני לוקח חלק בהיסטוריה במשך כל הדור שלנו, ארבעים שנה, אני לא כל כך מאמן בספריה ההיסטורית. אין לי שיפוט על דברים שנכתבו על נפוליאון או על יוליוס קיסר, אבל לאחר שאני קורא מה כתובים על אempדיויד, אלהים יעוז לי).

הלפק הראשון שלי בכל המעשה הזה, כשהאני לוקח את הסכמי השלום בשני החלקים (הסכם הראשון – הסכם קאמפ-דיוויד, ההסכם השני – הסכם השלום עם מצרים) הוא, שכן נבונה התורה כי אם התחלת משזה – כמו בקרוב, כפי שגנדי לימד אותה – פרצת, הסתערת, והמשך בהסתעדות. אם תיעזר, תחתוף – כר תמיד למידת אותו, גנדי.

אבל, אני, באתי למטה הכללי ב-1966, "כחול". מורי ורבותי היו האדונים גוית, טל' גנדי (גמדתי את הצבא עם גופיה "כחולה" ותחתונם "ירוקים"). למדנו, גם בחיל האוויר, דבר עקרוני: כאשרה נמצאת בקרב, בפרט בקרב יבשתי, יש לך ידע שאתה צריך לקחת – אל תעזר בהסתעדות. זהו, בבסיסו, עקרון יצליח ההצלה.

ואולם אנחנו, בתחום השלום – נעצרנו בהסתעדות, נקטענו. דוגמה: בהסכם קאמפ-דיוויד נכתב שיש

(אלמסטהן)

ולהתרשם. עליינו גם להמשיך לפתח את הסחר, על אף שהמתקומות של פתיחות מוחלטת איננו יכול להגיע לממדים גדולים, שכן למשך הישראלי ולמשך המצרי אין נקודות מיפגש, ואנחנו לא תמיד בני תחרות. ואולם יש בכאן התחלות השונות, וצריך לפחות את מגע התיירות והסחר כדי ליצור את המפגש בין העמים.

لسיכון הנוכחות שלנו במצרים היא בראש וראשונה מכשיר לקידום השלום. אנחנו יכולים להפיק תועלת מעשית רבה מnocחות זו. צרייך אפוא לחזור להיזוק היחסים, גם במסגרת הפרטטים הקיימים. אמנם מהפכות לא נוכל לחול, אבל נוכל לבנות תשתיות להתקדמות היחסים בעתיד, עם ההתקדמות המדינית.

יתר על כן: נוכל להיעזר במצרים להרחיב מעגל המדינות היוצאות מתחום העימות עימנו בעולם הערבי. בתנאים מסוימים, יכול הדבר להתmesh בשנים הקרובות.

כעה פלסטינית, בערבית – בעית ערבוי ארץ-ישראל, באנגלית – THE PALESTINIAN PROBLEM PEOPLE, THE PALESTINIAN PROBLEM

ולפי הסכם קאמפ-דייוויד, האנגלית קובעת, אם קיימת מחלוקת באשר להבנת הדברים. בהסכם קאמפ-דייוויד דובר על אוטונומיה. לפיכך אני מלא חודה בשאני רואה עכשו את ראש ממשלתי, עם מלאה הערכה אליו, ואת שר ביטחוני, עם מלאה הערכה גם כן,חוורים להסכם קאמפ-דייויד. בוקר טוב, אלהו. איפה הייתה במשך אהת'שרה שנה? מה קרה, פתאום, עכשו? יש אמרה כי טוב מאוחר מאשר בכלל לא. אבל קהלה אמר כי עת לכל דבר וזמן לכל חפץ. דבר שנעשה ב-1978, צובר תנופה אך איןנו מושלים בעתו – יתעמעם בעשיותו הנשנית ב-1988 או ב-1989.

مكان העררכי, כי בתפקיד הסכם השלום – לא היה ניצול הצלחה ולא נוצל המ丑ב לרצאה קדימה בתחוםו את הנושא הפלסטיני. אגב, משום כך עזב משה דיין את הממשלה באוקטובר 1979 (ייתכן, שהתרעם בחילתו זו עוד גורם אישי: הטלת האחריות בנושא האוטונומיה על ד"ר יוסף בורג, ולא עליו עצמו, כפי שסוכם בעלפה בשיחות קאמפ-דייויד). בעקבו של דבר, הגיע דיין למסקנה, אליה הגעתו אני עשרה חוותים אחריכן, שלא הולכים בלבד ונפש הלהה לימוש הסכמי קאמפ-דייויד. נקודה. קשה לי להתווכח בנושא, כי בגין היום ספון בכתוב. אני אומר כאן דבר חריף מאד וחמור מאד, אבל דברי ייאמרו בנסיבות חברות, וחברים לפוליטיקה וחברים לקובאליציה: יש לי הערכה, סובייקטיבית לחלוטין, שמנחים בגין יושב בבית לא בעטין של הסיבות שמשערם, אלא משום שהגיעו למסקנה כי עם חתימת הסכם קאמפ-דייויד הוא שם את עתיד ארץ-ישראל השלמה, אני רוצה להגיד על קרון הצבאי, אבל במצב עדין, ואו הבין מה קרה.

לפני זונמה אמרתי לגולה כהן בכנות: "גולה, תبني דבר אחד, אני עובתי את בגין בಗל שהוא סטה מהדרך שאחננו הלכנו. את עזבת את בגין בಗל הדרך שהוא התחיל". לחזה לי את היד ואמרה: "אתה צודך".

אסכם את הלחם הראשוני שלו: חתמת – עמוד בהתחביבות, כמשמעותה. התחרתת – אתה יכול לקום ולഗיד "מצטער על מה שחחתמי", אבל אל תתחכם. עובדה היא, אני ישכתי בשתי ישבות בדינונים על האוטונומיה, אחת באקסנדريا, ואחרת באכדיה. לאחריה הודיע למד בגין: כי אני ב"חומרולוגיות" כללה לא משתף. לך לך עוד כמה זמן ובסוף מי – תחילת יוני 1980, קמתי ועובדתי תפקיד שאחבתי מאד.

יושב פה סגני לשעבר, מרדי ציפורני, שנסה לשכנע אותו שלא להתפרק. אך קמתי ועובדתי, משום שהעררכי כי אין מצדנו דבקות במטרה, ואין ניצול הצלחה של הסכם השלום עם המדינה הערבית המובלילה. היום אנחנו מדברים על קאמפ-דייויד בנסיבות משתנות: מובהרך הולך להיפגש עם אסד, לאחר שכבר נפגש עם אדם חוסיין. מתחוללות תמורה והמורח התייכון לא ישוב וימתין עד שאחננו נחליט אם יתקיימו בחירות של עיריות בשתי יהודה ושומרון וועזה, או בחירות פוליטיות, או אם ראש עירייה טובאים יציג אותנו בשיחות על עתיד ארץ-ישראל.

שרי מלחמה – ויצמן וגמאסי, בשדה התעופה של קהיר, דצמבר 1977

מה קרה אחורי קאמפ-דייויד? זה נושא ראשון, שעליו אני מוכן להתווכח. לדעתך, הייתה חרטה מסוימת לגבי ההסכם, או הייתה מחשבה (באשר להחותרת סיני ויהודית ושומרון וועזה) בנוסחה: הפרץ ימות, הכלב ימות, שהוא יקרת. פרץ אחד מת, אבל בא מקום אחר.

דבר שני במנין הלחקים: במקומות להכנים למירקם היחסים עם מצרים את חdotot השלום, נוצר מצב מתחשך, במיוחד בשנים האחרונות, ניתנן להגדירו כמעט כשותת השלום, חסר אמונה וחזרה לתחיות גלותיות (למשל, תמיד היו אומרים לי: הסכם השלום נחתם רק עם איש אחד, מה יהיה אם סدادת יילר. הילר. ועכשו האם מישחו מתמקד בשאלת ובנויות מה קרה במשך שנות השנים שבנון מובארך נשיא מצרים?).

אני משוכנע, שלא מזדון הווא המיץ מן השלום. הרי הכל רוצחים שלום, אך לכל אחד פתרונות משלו. אני אאמין, שנגיד רוצה שלום – ופתרונו עמו.

בעשור שחלף מאז נחתם חוזה השלום עם מצרים, התרחשו אירועים חריגיים בעוצמתם, כגון מלחמת

ארץ-ישראל כולה, נקודה. כפי שאומר רחבעם זאבי וכփ שטוענת גאולה כהן. וזאת אני מבין. מבין טיעון כגון: אנחנו רוצים מגעים עם אש"פ אך אנחנו רוצים בכל אופן להפעיל את קאמפ-דייוויד. מהו "קאמפ-דייויד"? – נא לקרווא את הכתוב בהסכםיו. יש פיסקה אחת שمدברת על העברת סמכות. על זה כמעט התפוצץ ההסכם) מעבירים את הסמכות? בהסכם קאמפ-דייויד מיום 17 בספטמבר 1978 נקבע, כי בתום תקופת-מעבר של חמישה שנים תוענק לתושבי יהודה ושומרון ורשות עצה אוטונומיה מלאה. המישל הישראלי יחולף בוגר מימשל עצמי שיבחר בבחירות חופשיות (המוחזה ואוטונומיה מלאה). ומהו רעד על סיגת כוחות צה"ל. אמרתי לדראש הממשלה, וזאת אינה הדילפה, שיש לעורר סימפוזיון על קאמפ-דייויד, להבהיר את הכתוב בהסכםיו. התנדבתי להיות אחד המדריכים. ד"ר אליאלה בו-אלישר ודאי יכול לבוא. ואפשר להביא את פרופ' אהרון ברק, שייהיה אחד המדריכים, אולי המדריך הראשי.

חברים יקרים, אנחנו צריכים להתייחס לבעה כפי שהיא, ולא לעשות שמניות ולהגיד: יש לאש"פ-חוניס ואש"פ-טובא. חנא סניורא כשר, פיטל חוסינני כשר, אבל איזה אכזאקי בתוניס – זה לא. תחולט. על פי היגיון: אם אתה מוכן לדבר עם חנא סניורא – אתה מוכן לדבר עם אש"פ. אם אתה מוכן לדבר עם אש"פ או אל תדבר עם חנא סניורא, כי הוא מספר שלוש, ארבע או חמיש. אני רוצה לדבר עם האישיות שהוא מספר אחת. אם אני יכול לדבר עם קולונליים – אני מבקר לדבר עם הגנרים. תגיד בכוונות: אני לא רוצה לדבר עם אש"פ. נקודה. אבל אל תגיד, אני הולך לעשות בחירות, ולא איךפת לך מי יבחר – אותו דבר.

מציאות מוגן בוגין בספטמבר 1981, כשהוא מציג את קאמפ-דיוויד בפני הכנסת (ובדברו על הבחירות): "וזא למשמעותו יבחר מישתו מהארגון הידוע כ-S.O.P.". ולכן הלקח הוא: אין טעם בלוליניות, דבר אמרת. שים קלפי על השולחן ואמור לעם ישראל כמו שאומרת גאולה כהן: אני רוצה את ארץ-ישראל ככולה, עם החלת החוק הישראלי – לא רוצה לו זו מכאן ועד כאן. נקודה. אני יכול שאל להסביר, אבל אני יכול להבין – ועוד איך. אבל לבוא ולהגיד "בווא נעשה עכשו הסדר-יבנין". הסדר בינויים – על מה? ב-1978 דיברנו על הסדר-יבנין לאיזושהי אוטונומיה. אחר-כך אנחנו מדברים על בחירות. עד

ברורו. יש להגדיר מי האויב, עם מי אני צריך לחות, עם מי אני צריך לגםוד עסק. בתל אביב ובkahid – זה היגג לא פשוט בשבייל החבורה הוו. ולכן דברים צריכים להיאמר בזורה ולהסביר להדרה הבניינים בקו אל-עירש – ראנס-מוסה, ביחסים דיפלומטיים. שוב עשה סאדאת שמיניות – ולאחר מכן – על אף שאמר: HOLY LAND MY MY וכו' וכו' – הוא הפסים, שగירים ותעשה חודשים. ואז אמר משה דיין: אם אנחנו מוכנים לרדת, אזי נרצה, בתום תשעה חודשים וחודשים. והדרנו הסכם-בנינים למשך זמן זה. סאדאת עשה שמיניות והוסכם על שלוש שנים וחמש שנים, והדרנו הסכם-בנינים למשך זמן זה. וכך. אולם מוחמד – ראנס-סודהר והדברים אפשריים. כדוגמה, אמרנו בקאמפ-דייויד כי אם נגיע להסכם על פינוי – מימשו יצריך להסביר את כל סיני, עושים הסדר ביןיהם עד קו אל-עירש – ראנס-מוסה – אבו-זרוז – ראנס-סודהר וכו'.

ביקור סאדהט בירושלים – בלוניים...

לבנווּ וְעַזְבָּנָה כְּמָה דְּבָרִים. מֵהָלֶכֶת אָוֹתוֹ עַשְׂרֵה הוֹתִירָוּ מִישְׁקָעַ שֶׁל הַשָּׁנָתָה נוֹשָׁא הַשְׁלוֹם. עֲכַשְׁיוּ נְשָׁאלָת הַשְׁאָלָה – מָה הַלְּאָה, כְּלָקְתָּה. לִימְדוּ אָוֹתִי בְּכָל הַיּוֹפּוּמִים" לְמִינֵיכֶם כִּי אֵת מָאֵץ הַקָּרְבָּן מִפְנִים כְּנֶגֶד מַעֲרַךְ הַאוֹבָה הַעִקָּרִי. הַתְּכִנָּנִיות שְׁלַנוּ תְּמִיד הַתְּרִכּוֹן כְּלַפְיַ מִצְרָים. אָמְרָנוּ, נְדֻפָּק אֶת הַמִּצְרָים – דָּפְקָנוּ אֶת כּוֹלָם. עֲכַשְׁיוּ צָרִיךְ לְהַגְּדִיר מִי הַיּוֹם הַאוֹבָה הַעִקָּרִי – וּלְעַלְיוֹ לְטַפֵּס בְּתַהֲלִיךְ הַפּוֹלִיטִי. הַאוֹבָה הַעִקָּרִי הַעֲכָשָׂוִי, שָׁוֹתוֹ יְשַׁׁלֵּחַ לְהַפּוֹךְ לְאִי-אוֹבָה, הַם הַפְּלִשְׁתִּינִים. זֹה הַבּוֹעֵה הַעִקָּרִית הַמּוֹנְחָת בְּ"בֶּטֶן", כָּלֶל אִירְוָעִי אֲלִימָות בְּרַחְבוֹן יְפּוּ בִּירוּשָׁלָם. אָךְ הַיּוֹם, לְאַחֲרֵ שָׁנִים שְׁלָא עַסְקָוּ בָהּ כָּלֶל, עוֹשִׁים זֹאת בְּחִזְצִי פָה. בָּמָקוֹם לְלַכְתָּה וּלְהַגִּיד בָּוָאָוּ נְדֻבָּר יִשְׂרָאֵל עַם מֵי שְׁצִירִיךְ לְדָבָר – מְוכְנִים לְדָבָר עַם הַאֲמִרְקִינִים, שְׁזַוְלְחִים אֶת הַשָּׁגֵרִיר שְׁלָהָם לְתוֹנִינִים לְדָבָר עַם עֲרֵפָת וְאַחֲרֵיכֶר בָּאים בְּחוֹרָה וּמְדָבָרִים אָטוּ.

יד'יך, יש לנו משא ומתן בלחתי ישר עם אש"פ דרך האמריקנים, נקודה. שמיישחו יבו ואיניכם. לפיכך אני אומר: אם מתקאים כבר משאיותנו בלחתי ישר – מוטב לחזור לדגש מגעיה שלום עם מצרים – לשמא ומתן ישר, עם כל הבעיות שהוא בו; על אף הבעיות והביקורת – ישבנו באספה מיוחדת – מצרים, ישראלים ואמריקנים. אז מדובר אני ציריך להפגין נגד מיטראן, שמכון להיפגש עם ערפאת. עלי להיות מודאג מערפאת רק אם עמדת נחרצת: אני רוצה לדבר איתו כלל, כי אני רוצה את

הדייניות, אמפִידיוויז, ספטמבר 1978

עוד דבר בהקשר המתחיבב: כדי לוכור, שארצות-הברית היא שבהילנו נכס בלבתי רגיל. כדי לפעמים ליקום בבודק ולזוכר ש-16-F לא בונים בדיק בעפולה. וכך – היה מודע למקום, הגדר משירה, הגדר אויב, הגדר דרך. דבקות בה היא צו השעה. מסקנה: במקום להתמודם במניינים, ראוי לבוא ולהגיד: אני מוכן לדבר עם ערפאת, היום. לשבת אותו ולהגיד לו: אמר לך מה אתה רוצה. ובהתאם לחשובה – לסרב, או להסתכם.

אלוף (מיל') אהרון יריב:
אני מזמין את חברי-הכנתת ד"ר אליהו בן-אלישר שהוא גם יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון וכיון כשבוגריך ראשון שלנו במצרים, לומר את דבריו.

ח"כ ד"ר אליהו בן-אלישר:

הבה נחזור ללקחים המתבקשים לעתיד. אך אנחנו רואים את עשר השנים שחלפו מאנו נתהム חוות השлом עם מצרים ומהן ההשלכות לגבי הסכמים עתידיים עם מדינות ערביות. הרוי כולם מקיימיםishiין, אי פעם, הסכמים עתידיים.

כמו עוז ויצמן, גם אני חושב, שהשלום בין ישראל למצרים הוא הצלחה בלתי רגילה, בראש וראשונה לשתי המדינות, לישראל ולמצרים. מיד אחריו החתימה על חוות השלים, לא אחורי אמפִידיוויז, היו שרים שאמרו: אם זה יחזק מעמד חמיש שנים – זה יהיה הישג בלתי רגיל, ואם זה מתקיים עשר שנים – זה יהיה יותר מהישג, זה יהיה נצחון. חמיש עשרה שנה – וזה דבר שבכלל אי אפשר לתאר. תודה לאל, וזה כבר מחזק עשר שנים. היום אין רואים את סוף השלים בקצה האפקט, בוודאי לא מצדנו, אבל גם לא הצד המצרי. איני רואה שום הרהור, או ספק הרהור, של רצון לשנות את האורינטציה במדינות המצרית כלפי ישראל. זאת אומרת, שהשלום הוא סיפור הצלחה.

יחד עם זאת, אסור לנו להעתלם מכתמים ומסקנות שחביבים להסיק ומלקחים שחביבים להפיק.

הראשון שבhem – חוות השלים שם קצת למלחמה, והוא גם עניינו של הסעיף הראשון בחוזה השלים. הוא לא שם קצת ליריבות למצרים רואה עצמה שרוייה בה אנחנו, וגם לא שינה את דמותנו כפי שהיא מצטירת בעיני המצרים.

הנקודה השנייה – למרות חוות השלים ולמרות ההכרה וההפקתו וגם דהיורה (שהרי חוות השלים כולל הכרה דהיורה), לא הכירה מצרים בכוחות קומה של ישראל כמציאות, כפקט, מלשון זה הפקתו. אמנם היא הכירה בנו בעובדה, בלית ברירה, אבל לא בוכותנו להיווט עובדה. לכל אחד האמפִידיוויז שלו. יש אמפִידיוויז של המצרים ויש אמפִידיוויז של קטרטה. עוז ויצמן הציג את האמפִידיוויז שלו, אני אציג את האמפִידיוויז שלו. אגב, לולא לכל אחד היה אמפִידיוויז שלו, אמפִידיוויז לא היה קיים. בדיק כמו 242. החלטת האו"ם 242 נתקבלהפה אחד, רק משומש שיש לה מספר פירושים. זה איפונם של הסכמים בינלאומיים לסוגיהם, המתגברים רק מפני שהצדדים מפרשים אותם כל אחד כרצונו.

הצלהנו להגיע להסכמה בפרק הישראלי-מצרים, מפני שהוא מה שהיה, מראש, רצוי לשני הצדדים העיקריים. אבל על העניין הפלסטיני, הסכימו שני הצדדים שלא להסכים, ולכן הם הגיעו לנוסחות כביכול מוסכמת, ובעצם בעלות משמעות שונה. מכאן האמפִידיוויז שלך, האמפִידיוויז של שמייר, האמפִידיוויז של בגין, האמפִידיוויז של קטרטה וגם האמפִידיוויז של אוסאמה אל-באו. ואם מישו צרך הוכח להכל-פנים כזו, אולי עמדת העיתונות המצרית כלפי ישראל תשפּא אותה. גם במדינות דמוקרטיות לעילא, בארץות-הברית לדוגמה, יש למשול השפעה מסוימת על העיתונות: הוא יכול לתרוך אותה, או רצוחה-הברית אותה. הוא יוכל לנוט לבוֹן אותה מדי פעם, להסביר. במצרים, לעומת זאת, ממש עשר שנים יותר, נשכחת אותה תעלולה עיינית ומתקיים חינוך המונחים לאיבה כלפי ישראל. מה זה אומר? האם

מעוניין המישל המצרי לשנות מבנים, מן השורש, את ההיסטוריה של העם המצרי כלפי ישראל? או שמא הוא מעוניין להמשיך בזרחה מבודקת את העוינות כלפייה?

מצרים מעוניינת בשכנן ישראלי, לא חזק מדי. היא רוצה, ללא צל של ספק, בהמשכו של השלום ואולם היא עדין חושת מישראל, איןני רוצה לומר שהיא פותחת מישראל. ענייני מצרים, ישראל ללא סיני נתפסת כישראל יותר חלשה. זאת ללא שום קשר ל虚构 המצרית לסיני ולאופן שבה מצרים מתיחסת אל אדמת סיני – אבל אדמת מולדת. מובן, שגם לו לא חשוב שכאלה להחליש את ישראל על ידי לקיחת סיני ממנה, הייתה מצרים דורשת את סיני.

מדובר עני מטעים זהה? מפני שמצרים מעריכה, וגם חושבת, ישראל בKOI 67' היא ישראל חלשה בהרבה מאשר ישראל בגבולותיה העכשוויים. ואני מעו לומר של מטרות רצונה של מצרים לתרום לפתרון הבעיה הפלסטינית כרצון הערבים, האינטרס הלאומי העליון הוא מהшибב אותה בקדימות ראשונה – קודם לפתרון הפלסטיני – לנשות ולהחליש את ישראל. ואם פתרון הבעיה הפלסטינית עליידי הקמת מדינה פלסטינית עצמאית בראשותו של אש"פ ביהודה ושומרון ובחבל עזה (הקשרים ביןיהם בפרוזדור) יחולש את מדינת ישראל, תצא מצרים מגשימה עד לאומי ראשון במעלה.

ועוד: מצרים הייתה זוקה לאש"פ כדי להזכיר לעצמה את הלגיטימציה בעניינים הערבי.ומי יותר טוב מאשר ערפאת עצמו כדי לתת לה את חותמת ההקשר הזאת. אמונם מצרים לא תכננה את הדבר מראש, אבל היא קיבלה את ההקשר ב-1982 כאשר נוצרה ההזמנות. הנסיבות במזרח התיכון אילצו את ערפאת לחפש מקלט והוא לו נוח מאד לקבלו למצרים, תמורה להחזרה שהעניק לה. והו איטנרים בין השניהם הובילו לעיסקה זאת, והוא הולכת וגוברת מאז ועד עצם היום הזה.

מה משמעות הדבר באשר לעתיד? מדינה פועלת על בסיס האינטרסים החיווניים לה. אם משותה שלום את האינטרס, אויה שלום קיים. אם מחר השלים יתחיל להציג פרוחות כמשמעות את השלום – אויה היה בעיות ובודאות חדשים, כמובן, דבר. גם אם ניתן להאמין להסכם בין ישראל למזרח ערבית, רצוי לו כורך אותה מדינה ערבית ראשונה, קרוי מצרים, שעמה חתמו על חוזה שלום, רוצה במימוש הדרגי של אותן מטרות ערביות שגרמו למלחמה בינינו. עדין אני אומר, למצרים מעוניינת בהחחות ישראל, ואולם בהחלהה היא בוודאי רוצה.

הعروבה האמתית להמשיך קיומו של הסכם השלום בין ישראל למצרים היא הציגירות של העוצמה הישראלית. אין לי ספק, כי כשם שהציגירות העוצמתה הישראלית הייתה אחת הסיבות העיקריות בהחלהו של סدادת לבוא לירושים ולעלות על דרך המשא ומתן עם ישראל, כך גם הציגירות העוצמתה הישראלית תהיהعروבה הממשית היחידה לקיום של חוזה שלום ושל הסכם השלום ושל מצב השלום. לא הרבה מעבר לכך. ובזה אני מבייע פסימיות, אלא מבקש להזכיר מנגנון אופטימיות יתר. עוד לא הגענו למצב שבו לפתע פתאום, העולם היהודי, קודם מצרים ואחר-כך ארגון מסוים ואחר-כך אויל מדינה ערבית כלשהי, יקבלו את ישראל, את הישות הציונית, ללא עוררין, שהערבים יהיו מוכנים להיות אלה, איש תחת גנו ואיש תחת תנתו – כל אחד במדינתו הוא. מפני זה אני מבקש

בسوء מנהיגים

להזהיר. גם עם מצרים עדין לא הגיעו להשלמה כוatta. הלוואי שהמצרים היו מבנים, שיש צורך להוכיח לדעת הקהל הישראלית, כי מצרים לא רק מקיימת את חוזה השלום ואת ההסכמים שחתמה עליהם, אלא שהשלום מוסיך לישראלים, תורם להרגעת הרוחות, תורם לביסוס הקשרים ולהתחלת יחסיים בין העמים (சחר, תירוט) לא רק בין הממשלה.

מחיר נסעה מצרים לישראל באוטובוס הוא עשרים דולר בלבד. אולם הבעיה, כמובן, אינה כספית. המצרים לא רצוי לחתם לישראל מעבר למינימום הנדרש, מעבר לסף קיום חוזה השלום. לא יותר. מדובר, ישראל אינה בראש סולם הקדימות שלהם. הם אינם זוקקים להכרה בזכותו קיומה. הם רצוי את סיני, כולל טאהה – וקיבלו את מבקשם. הם רצוי שקט, על-מנת להקדיש את משאבייהם לבניה מחדש – וגם אותו קיבלו. יותר מכך – לא רצוי המצרים. אנחנו רצינו. הם היו חייבים לחתם כדי לקבל את סיני. אבל אין זאת אומרת, שהם צריכים לחתם לנו את זה עם העיסיס והצוף. לא, בשום פנים ואופן. לשם מה לתת לישראל הקשר, לגיטימיזה? זהו הלקת.

אנחנו יכולים לשמהו בעשור לשלום, ואני מקווה מאד שכולנו ייחד ניגש בעשור השני לשлом. נמשך להציג. אבל אל לנו להתעלם מן המיציאות המורחתיוכנית, מסכום שאין במהותו סכום בין מדינות של שטח או על גבולות, אלא סכום בין שני צדדים אחד מהם איןנו רוצה בקיים השמי. ובפחות חזות: אם אין עוד אפשרות לימיוש רצון זה, לא נותר אלא להסתגל לעובדה – ועם זאת לחפש דרך להקטין את הצד השני, להחלישו.

בוטROS גאלֵי אמר: TO REDUCE ISRAEL TO ITS NATURAL SIZE? מהו אותו NATURAL SIZE? לא כל אחד בمزורת התייכון חושב NATURAL SIZE של מדינת ישראל הוא תחום קווי שביתת הנשק מ-1949. יש כאן האמורים: יפו. ויש הטוענים – הם (ambil לומר זאת במפורש). יש כל מיני NATURAL SIZE. אני מציע אפוא מידת-הירוח ובעיקר לא להשתלב אלא לראות את המצב כפי שהוא. בדרך זאת, לפחות לא נתקנן יתר על המידה.

אלוף (מיל') אהרון יריב:

אני מזמין את האלוף במילואים, שלמה גזית, להיות השלישי בחבורה. בקשרה.

אלוף (מיל') שלמה גזית:

משמעותי כי אקלע כאן בין אראים לבין מזוקים פוליטיים, החלותי לייחד את דברי למשור שהוא, כאמור, אקדמי למחצה. אני רוצה לעשות מאמן אמיתי, ככל האפשר, להפיק לקחים מהניסיונו שרכשו בתהליך השגת הסכם השלום עם מצרים: ללמוד מהדברים כיצד יכול ניסיון זה להיות ישים לקראת האתגרים והתחלים הבאים עליינו לטובה, בעוד שאני יודע מתי יתמשש.

אפתח באזכור אמרה שזרוחה אצלנו – ולפי שורות השיבה בקהל אני מניה שככל הציבור הזה עדיין זכר אותה היטב – "איןנו יודעים מתי תהיה המדינה הראשונה שתחתום חוזה שלום עם ישראל, אבל כולנו יודעים גם יודעים מתי תהיה השניה". בשעה טובה ומצולחת אפשר לומר "אנחנו יודעים היטב מי הייתה הראשונה. אבל באשר לשניה – זו לבטא איננה לבנון". וזאת על אף שכבר הגענו עתה כמעט להסכם שלום. אני אומר את הדברים הללו רק כדי להציג, שברשות התייכון מה שהיא נכון Nunca פעם (ואני כושב שהוא היה בהחלט נכון כאשר נאמרו הדברים), שוב איננו נכון היום, או איננו נכון כבר מזה שנים. ואכן הרבה דברים עוד יכולים להשתנות ולהתהפך. זה רק חישוד שצורך להבין, לדעת ולזוכר.

מה הביא להסכם השלום עם מצרים? לפני קצת פחות משנה התפרסם בארץ-ישראל המאמר CONFLICT RESOLUTION SURVIVAL הבריטי (גרסה עברית מוקצתה פורסמה ב"ארץ"). בין יתר הברים מנתה הכותב כמה קונפליקטים וכולל, כמובן גם את הקונפליקט שלנו. אני רוצה להעלות כאן רק שתי נקודות מאותו מאמר.

הסודות לא נגמרו...

מלחמה או שלום? – סאדים ב鹹ת התעופה בן גוריון

והם שיאיפשרו לתחליק לתקדם. איןני מוכן להתייחס כאן היום למנהיגות המורח-תיכונית של 1989. הלחך השני – הדרמה. סאדים הגיע לירושלים ולא הגיע לו דבר שלא ידענו, לא הכרנו ולא שמענו מפיו השכם והערב במשך שנים. אבל לא העלינו על הדעת לדבר עמו על-פי אותם התנאים. מה שהפך את הקערה על פיה זאת עצם הנכונות שלו לטוטס לישראל, להנחתת את המתוס המלכוטי-מלךתי המצרי בשדה התעופה בר-גוריון; להופיע בפני העם והציבור בישראל, לדבר אל העם במליאת הכנסת. ואת היהת הדרמה שיאיפשרה את המהף.

כמובן אין הדרמה חיבת לחזור על עצמה באותה צורה ממש. אבל מי שמצפה ומקווה להשיג שינוי, על המנהיגות הצבאית שלו; או – המנהיג חלש עד כדי כך, שאין הוא יכול לעזרה בעד התהילה היסטורית. הדבר המסוכן ביותר הוא סוג שלishi של מנהיג, כזה שאינו חזק די או אינו חזק די. ב-1977 נתמול המול למזרחה התיכון בקומבינציה של שני מנהיגים חזקים – גם במצרים וגם בישראל –

הנקודה הראשונה והחשובה ביותר בדבריו היא, בניסוחו: הבשלות (RIOPENESS). אם אין בשלות, אין יכולת לתקדם בכיוון פתרון סכומים. זאת צריך להבין בוצרה ברורה וחיד-משמעות. אמר את הדברים לאחרונגה, ובקשר יותר מודרני ואקטואלי, יהודי אמריקני אחר הממונה על התוכנון המדיני במלכת המדינה, דניס רוס. אמר רוס: "רובות, בנוסח פתרון הסכום צריך להבין שני דברים. האחד – יש לחפש רק את אותם התחומים שיש בהם פוטנציאל לתקדמות" (ואני מפרש אותו – לא לסת עם הראש לקיר). ודברו השני שהוא אמר, חשוב לא פחות: "אל תדחק את הצדדים לשטכנים אחרים על מביו סתום". אלה היו בדיקת התנאים שיאיפשרו את ההסכם הללו עם מצרים.

חודשים מספר לפני ביקורו המפורסם והדרמטי של סaadat בירושלים, ישתי כראש אמ"ן ועשינו את הערכת המודיעין התקופתית (או עדין לא היה מחייבת דיליפות מישיבת הממשלה). ובאותה ישיבה התבטנו הרבה כיצד תנהג מצרים בשנה הקרובת, לקראת סוף 1978. כזכור, נמצאנו אז כשנתיים לאחר הסכם הבניינים בסיני, הסכם שsockם בספטמבר 1975, שלוש שנים לפני הפירוש המצרי והאמריקני, לפי הפירוש של ממשלה ישראל, אמר ההסכם: וזה אם לא תושג התקדמות בכיוון של הסכם חדש, הרי ההסכם הקיים ישאר תקף. האמננו, כי ההסכם ישאר תקף רק אם שני הצדדים ירצו בכך. ובצדק שאלנו את עצמנו, מה יעשה סaadat, מה תעשה מצרים, לkarat ספטמבר 1978. התקדמות פוליטית נוספת בכיוון של הסכם ביןינו נושא, ארנו, לא בא בחשבון. למצרים Dao לא היה מה להציג לנו. הקווים היחידים לפניו ישראלי חדש בסיני, שמצרים היה יכול לראותם בסיס להסכם, היו אוטם קווים ישראליים מוכנה להמשיך בטאטוס-קו. אופציה מלוחמת – אין לה, ולא תהיה בתוק שנה. מצרים של 1978 לא הייתה מסוגלת לצאת למלחמה, משום שגם יום הכיפורים היה לא שיקמה את צבאו ולא השקעה את כל הדרושים להתקנות למלחמה. באותו ריוון הערכת-מודיעין שאלנו: מה יעשה המצרים בכל זאת לקראת 1978? ואחד הנוכחים אמר בבדיחות הדעת: יש למצרים גם אפשרות שלישית – היא יכולה לעשות שלום עם ישראל! כולם פרצנו בצחוק גדול. זו היהת מבון בדיחה. רבותי, אותה בדיחה ביטהה בעצם את פרי הבשלות של מצרים לשלא. וצריך להבין, מצרים הילכה לשלא, משום שזה היה הצד האחד, היחיד והנכון מבחינת הצורך הלאומי המצרי באותה עת. זאת היהת ה"בשלות". הבשלות הזאת תדאושה, נכוна ותקפה לגבי כל שותף פוטנציאלי אחר שנלו בוויר: ירדן, הפלסטינים, סוריה, או כל גורם אחר.

נקודה שנייה שמעלה ריצ'רד האס באותו מאמר: הצורך במנהיגות הנכונה. אפשר שайлן במקום סaadat היה ב-1977 מנהיג מצרי אחר, הוא היה פועל אחרית. המנהיגות הנכונה, לצורך פתרון הקונפליקט ויישבו בהגדתו של האס, היא אחת מן השתיים: המנהיג חזק די, אישיות בעלת סמכות המוסgalת לכפות ולהעביר את החלטה ולכפותה על עצמו, על דעת הקהל, על המנהיגות הפוליטית שלו, על המנהיגות הצבאית שלו; או – המנהיג חלש עד כדי כך, שאין הוא יכול לעזרה בעד התהילה היסטורית. הדבר המסוכן ביותר הוא סוג שלishi של מנהיג, כזה שאינו חזק די או אינו חזק די.

חוזה השלם

שותפים לדין", וח"כ זה או אחר היה אומר "מה זה שאחנו לא מקיימים דין בכנסת לפני שמתකבות החלטות באומפדיוויד" – אזי הינו כולנו מגיעים לסופ' מר מאוד, בוודאי שלא להסכם.

טכנית המשחק השנייה – שיטת "בחירה האפייר". רבוחי, מכאן לא יוצאים עד שלא יצא עשן לבן. אין אפשרות שהדין יימשך שלושה ימים, יסעו הביתה, יועצז, יחורו וייגשו בעוד שבועיים. הדין מתנהל ככלו ברציפות, ממש מושב אחר ויחיד. ובענין זה אני מסיר את הכוונה בפני מי שהוא או נשיית-הברית. בסך הכל הוא לא היה בדוק הצד הנוגע בדבר, והנה החלטת גם הוא לשבת באומפדיוויד, עד שיצא העשן הלבן.

עוד הערת הנוגעת הן לנשייא קרטר והן לדרך ניהול השיחות. אומפדיוויד עדין לא הייתה סוף פסק. בין אומפדיוויד לבין הסכם השלום היו מכשולים המכבר. היה ציריך לפחות ולדגג על פני המשוכות. ונשיית-הברית, הו אישית, לא באמצעות שرف, ולא על ידי שליח, בא למורה התיכון ולא בשערו ויצליה, או ישתנו הנسبות ויהיה עוד אומפדיוויד, אם גורבצ'וב ימשיך לעשות את מעש הדילוגים. ומסע זה בין ירושלים לקהיר הוא שהיה, בסופו של דבר, אחד הגורמים שהביאו לפריצת הדרך באותה עת.

לקח שני – ראיינו באומפדיוויד, כיצד מガשרים על נקודות מחלוקת שלכאורה א"י-אפשר להציג לכל הסכמה עליון. רבוחי, אני מבטיח לכם שבמסגרת פתרון הסכם הישראלי-ערבי עד יהו גם יהו נקודות אלה. לפיכך, ראוי להתגבר על הлок-דרוה נושא: בואו נסכים שגם איננו מסכימים, ויידחה הדין לעת מצוא.

מי שישאל אותי, מהו הפתרון לביעות ירושלים וירצה להציג לכל הסכמה בשאה זה, מומין מראש פיצוץ כל הסכם, כל הסדר – עם כל גורם שהוא. האם יש סיכוי של פתרון – זה חייב להיות הנושא שנטפל בו רק לאחר שכל הבעיות המקידמות יושבו ונפתרו.

ענין אחרון – במישור הביטחוני. איני בטוח, אם היה ישראלי מעוז להלך להסכם השלום, על כל הכרוך בו: פינוי מוחלט של טני עם יישובים, עם שדות נפט, עם מתקנים ומשאבים אחרים – תמורה "பיסת ניר", לולא נכללו בהסכם זהה סיורו ביחסון הקבילים על הדרג הצבאי באשר למידת יכולתם להבטיח שאין ישראל נוטלת על עצמה סיון קיומי.

היו ויכוחים בענין זה והוא אף שטענו כי מבחינה צבאית גרידא, אפשר שמצבנו על הקו החדש יהיה משופר מן המצב, שבו נמצא יושבים בטוחו של מאה וחמשים מטר זה מוה. הנוסחה, שהומשה ושאפשר לומר עלייה שהיתה המפתח להצלחה (אם תרצו לי לעשות פאראפרזה של מדברי משה דין) היא: "טוב ביחסון לישראל ללא שארם א-שייר, משארם א-שייר לא ביחסון".

מספר הערות, ובקרה, שאין צמודות דואק לתחילה חתימת ההסכם.

א. באשר לעתיד – אין לי פתרון שלוני, בבחינת כוח ראה וקדם. הטכניקה, הפרטים, הסעיפים, שהיו טובים למגע ישראל מצרים – לא בהכרח יהיו תכלייטים למגעים עם ירדן, סוריה או הפלסטינים.

אם תרצו, מה שקרה היום מצד ש רפואי היפך הגמור מבחינות הדרמה. איני יודע מה גורם לכך, יותר שconaנו שונה, כמובן, אין לו כל כוונה להציג להסכם שלום אמיתי עם ישראל. יתכן, כי איןנו חופש זאת או אנחנו מסוגל לכך – עובדה היא כי הוא חסר עוצמה אישית לצצע דרמה בסוגנו סדרתי. ואולי משם שהוא, בסוגנו ניתוחו של ריצ'רד האם, נמנה עם המנהיגים מן הסוג השלישי.

החק השלישי – החינויות של "צד שלישי", של ה-HONEST BROKER, בתפקיד המשא ומתן בין שני אויבים וביחד בין אויבים שאינם מוכסים (כלומר, אין מצב, שבו אחד משני הצדדים מנזהר וained, והוא מקבל את התכתיב). אנו מזכירים מצב, שבו שני אויבים מנהלים משא ומתן על הסדר לאחר שרירות שנים של סכסוך קשה, מר ואכזר. החשדנות, המישקעים הפסיכולוגיים שבין הצדדים הם כאלה, שלא ניתן לחשיך שהיה מוכבל על הצדדים, אלא צד שלישי שהיה מוכבל על הצדדים, משם הצד שלישי שמקובל רק על צד אחד אליו איננו קיימן, לא יהיה אפשר להתקדם, להזין דבר. מזמן שבירת המורה התיכון יש צד שלישי כזה, אחד לפחות. אולי, אם גורבצ'וב ימשיך בדרךו ויצליה, או ישתנו הנسبות ויהיה עוד אומפדיוויד; אך היום יש מתווך אחד בלבד.

החק הרביעי – חשיבות ניהול הדיאלוג, ניהול המשא ומתן בדרג הכי גבוה. אפשר לקיים שישות מכינות ככל שרצו, אבל אלו יהיו שישות בדרג של פקיד (גם אני נמנית עם ה"פקידים": בהיותנו בז'ל, גנדי היה אומר: "אנחנו כולם פקידים, ההבדל רק שנאננו לובשים מדים"). זו אינה בושה להיות פקיד. אבל פקיד מקבל פקדודה. אין לו סמכות להרוג מן הפקדודה שקיבל, מן הנהלות המגבילות אותן. ולצורך זה, אפילו שר איננו מוסמך לשנות. הדרג היחיד שיכול להזין דבר – וזה ניתן לעשות רק על ידי היכולת לטשטוח מן העמדות – הוא הדרג שביבלו לשנות עמדות קיימות, להיחלץ מבוי סתום; קרי, הדרג המדיני הבכיר. הצלחה של אומפדיוויד לעותם כל מה שהיא עד אומפדיוויד, מקורה בהעלאת המשא ומתן לדרג העליון – למשור הנשיאים וראש הממשלה.

במסגרת הדיון בlıklarיהם, כבר הסברנו והזכרנו לא מעט את שישות האוטונומיה. אם תרצו, שישות האוטונומיה היינו ניסיון של ניהול משא ומתן על ידי שחקנים שלא היה בידם סמכות לגמור הסדר, אך במשחתת האמריקנית, כך במשחתת המצרית ובוואדי במשחתת הישראלית.

לקח חמישי – במישור הטכני: מסגרת הדיונות. לא תמיד היא יכולה אבל היא הוכיחה את עצמה לעילא ולעילא במשא ומתן על הסכם השלום הישראלי-מצרים. כוונתי לדגש המשגרת בשיחות אומפדיוויד. לשיחות אומפדיוויד היו שתי טכניקות משחק מעולות. האחת – ניתוק מוחלט מן העולם החיצון של כל המשתתפים. בידוד מוחלט מן התקשרות המעורבת (והיכולת להשפיע) וניתוק מוחלט מן הפוליטיקאים. ריחוק הפוליטיקאים מזירות השיחות לא אפשרה להם להתעורר, להופיע ולהפריע.

רבוחי, באומפדיוויד ישבו כל בעלי הסמכות הדורשים על מנת לקבל כל החלטה דרישה – וכמובן כן, צידר לגמר, לכאן או לכאן. לוא התנהל המשא ומתן באופן, שבו אומפדיוויד מתקשר לקהיר ונונצ' בדגמים המקיימים וקאמפדיוויד מתקשר לירושלים וממלחף דעתות, וכל אחד בא ואומר "גם אנחנו

שלמה גוית הדגיש את ממשימות הדרמה ב ביקור סאדתא בירושלים. לך לא הפנו מכך. במשך השנים האחרונות היו הזרמוויות לkom ולומר: אני, מנהיג עם ישראל כוה או אחר, מזמין את הצד השני לכסוך – לבוא ולדבר איתי. יתר על כן: כשהיתה אפשרות להיזכר עם חוסין, הסירה ממשלה ישראל (שאני שותף לה) אפשרות זו. לפני שבועות מספר אמרתי במשלה, לראש הממשלה יצחק שפיר: "מדוע לא תקום אתה ותגיד, 'אני מוכן לדבר עם ערפה'". מה אתה מפחד ממנו. מה יש לו בקבוקים? אבנים? הוא מתעצם פוליטית כל יום". צעד כוה הוא קדרני.

למה עלי לשכט ולחכות למלך דרמטי של הצד השני, ולהחות לטלפון, כאשרני יכול לעשות את המהלך הדרמטי האפקטיבי, בהיותי חזק. יש לי היום חיל אויר מעולה, שרינו ואמל"ח מתקדמים ומתחודמים; מבחינה מדינית – ארצות-הברית עמדו. מדוע שלא לנצל יתרון נתוניים זה אלא להמתין ולפעול בנסיבות שאולי היו פחות טובות Than מעתה ותמודדות מתחוללות גם במזרח התיכון. נתוניים שהיו בגדר מובן מלאיו, כבר אינם כאלה. לדוגמה, נא לחשבו שהעולם העברי היום, למרות טוותו הגדולה, שמקורה להרטיע ובמודעות הערבית כי אם יופר ההסכם ויקרים – שוב תנaza ישראל בחימה. עד כאן, רכתי, הלחים מן העבר אל העתיד. תודה.

העולם בכלל שונה משיהה ב-1977 כשasadatta לך את מקומו. ואנחנו הרי לא חיים בעולם המתקיים רק בקהל אמותינו – מחדרה עד גדרה. וכך, אם הלקח הואasadatta ניצל תנאי הכרחי – בשנות, ובמניגות רק יומה, או לי הערתי – בשלות יש לנו היום. בוואנו ניקח אנחנו את היומה. והרי אין עליינו לחתום יומה מול סוריה או מול עיראק, אלא מול פלסטינים שאין להם מאום. הם רוצחים ליזור מהשו של מהותו יש לנו יכולות, אבל למרות הוויוכו, גם החthicינו למשהו. אז בוואן לא נתחכם, וזהת מהתעם הפטוט: כי החthicתי, על החותם – מנהם בגין, קאמפ-דיוויד. ואני שמח לדראותיהם, גם מרד שמידר וגם מר אדרס, שבמנם לא תמכנו בהסכם – נשבעים בקאמפ-דיוויד. יפה מאד. لكن המסקנה היא בלבוקים. ולדברי שלמה גוית, במצב של בשלות, בהתאם לכל מאמרי המומחים, ובשם ריצ'ארד האס, מתחיב כי תקים מנהיגות עם ישראל ותודיע על נוכנותה לדבר עם כל המוכן לדבר איתה. על מה זאת נח吉利ת בינוינו, בהידברות עצמה.

ח'כ ד"ר אלהו בן אלישר:

כל מי שמצויר ברמו או בגלוי, בכנות או בהסתדר, לשאת ולחת עם ערפה ועם אש"פ, חייב לדעת שהוא מסכים מראש להקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית מערבה לירדן. אין חולכים לדבר עם ערפה כדי לברר על מה אפשר לדבר. העובדה החיבת להיות ברורה וגמ להיאמר ללא כל ושורק. נכון שזו לא כל כך פופולארי לבוא היום אל האקדמיה ולומר הדברים לדרכם. נכון ומהיות תושאות ומיחאות כפיים כאשר Km אדם ואומר: לא, לא ארצה, כਮובן במסגרת החוק והדמוקרטיה הישראלית, שתקיים מדינה פלסטינית עצמאית מערבה לירדן. למחיאות-כפיים זוכים אלה שאומרים: אני מוכן לדבר עם כל אחד שМОוכן לדבר איתי.

ב. כל הסכם לא יהיה סופי, אלא אם באמצעות נגיעה למצב של הסכם מלא וככל עם כל שכנותינו ואוביינו. כל מוקש שיישאר בלתי מפרק באיזה שהוא מקום, כל בעיה, שתישאר עדין בלתי פתרה, הם בcheinת פתח אפשרי לפיצוץ כל שהשגו – מהתחלת ועד כאן. ראוי לזכור זאת, שכן היה ויכול גדול כבר ב-1977, האם אפשר להגיע להסכם עם מצרים והאם חסכים זו להסתפק במה שנקרה "עליה תנaza". והתשובה היא חד-משמעית – לא. במקודם או במאוחר "עליה התאנזה" הבודד – נופל.

ד. גם אם נגעה, ואני מקופה שנגעה, להסכם שלום כובל ומקייף עם שכנותינו כולם, ויפתרו השאלות השניות בחלוקת, גם בעית ירושלים – ואחרון הפליטים הפליטים יושקים – גם או עדין נהיה רוחקים מעין "זגד זאב עם כבש". מלת המפתח במודוח התיכון שלנו, והוא איננה קשורה לסכום הירושלמי-ערבי, היא איזיציבות. לפיכך, מי שחשש שבתנאים של אי-היציבות המורחת-תיכונית מה שיקבע את קיום ישראל עד חמישים שנה הוא הסכם השלום החתום, בניסוח זה או אחר, תהא זו טעותו הגדולה, שמקורה בתמיות. המפתח לקיומו המתמיד מותנה בדבר אחד בלבד: בחוננו הצבאי, ביכולתו להרתיע ובמודעות הערבית כי אם יופר ההסכם ויקרים – שוב תנaza ישראל בחימה. עד כאן, רכתי, הלחים מן העבר אל העתיד. תודה.

אלוף (מליל') אהרון ריב: ניתן עכשו חמש דקות דבר כל אחד מן המשתתפים ברכ'שיך זה.

השר עוזר ויצמן: ראשוני לשמעו את שני הדוברים אחרי. אין לי ויכול עם על חשיבות חוסנו ועוצמתו של עם הראשית, נהניתו לשמעו את שני הדוברים אחרי. אין לי ויכול עם על חשיבות חוסנו ועוצמתו של עם ישראלי. השאלה מהו חוסן של עם מהם מרכיבי העוצמה – בנושא זה נדרש יומיעון נוספת. אך בסיס הדברים ידוע: חוסן ועוצמה של עם – וזאת סימנו מזמן, כבר בקורס פ"מ ראשון – אינם נבדדים רק בנסיבות הטנקים.

אתיחס לדבריו של שלמה גוית – ואני נהניתו לשמעו כל מלה שאמר. גוית דבר על התנאים שדרשו בתקופה שלפני עשור. בהקשר זה ראוי להטעים כי לasadatta, בין השאר, הייתה הערכה סובייקטיבית כי פעם ראשונה בהיסטוריה הוא הכה אוטנו – ביום כיפור. זו היתה הרשותו, כדי שנזוכר. לא פעם הצבאי הבכיר. יש ביכולתו לדבר אתכם ולתגידי: אנחנו עברנו את התעללה. הרשותו הייתה שהוא חפס יומה; שהוא תיאם את המהלך הצבאי יחד עם סוריה (אבל, סאדתא ולול בה).

היתה בו הבנה שיש לו עסק עם צבא השצלה לעבור את התעללה ולהיאחז בשטח, אבל מצד שני, סיימנו את המלחמה עם שתי ארמיות מצריות מזרחה לתעללה ועם ארמיה אחת שלנו מערבה לה. הרשותו של סאדתא לא הייתה אפוא מופרכת.

אין מרצון. אינני אומר, שלא יהיה למצרים יותר קל אם נאפשר לרפאת למש את זמו. יוכל לה מבחינה הלאומית, משומש מדינה פלסטינית תחליש את ישראל, ויקל לה כלפי העולם العربي.

היום מצרים חזרת אל תפקיד המנהיגות בmorach התיכון. שמעות העובדה – הצלחה דיפלומטית בלתי רגילה של מצרים. העולם היהודי חזר למצרים. מהיבט מצרי – אין ניצחון גדול מכך שיש לנו בידיה, יששה עשר דגליים ערביים מתנוטסים מחדש של עשרה שגרירות ערבית בקהיר ומנתנסם גם דגל ישראלי (גם אם היו מוכנים לוותר עליו, הוא בכל זאת קיים).

מה זה אומר, לקרת העתיד, מבחינתנו? לאחר הויתור על סיני אנחנו יכולים להזיק בשטח החינויו לנו, וב戎בום לקיים את השלום עם מצרים. אינני מועלם מניסיונו שבגעה להסידר עם האוכלוסייה הערבית הפלשתינית. אמפדיוז של, מן הצד הישראלי – ולא כמו שחתם עליו מן הצד היהודי או מן הצד האמריקני – אומר: האוטונומיה תוענק לתושבים ולא לשטחים. צרך למצוא הסדר לאוכלוסייה הערבית הפלשתינית. הפירוש הישראלי ל-*LEGITIMATE RIGHTS OF THE PALESTINIAN PEOPLE* יימצא בהענקת האוטונומיה לתושבים. הם לא יהיו מרצים מזה. הם לא יהיו מרצים גם אם תוענק אוטונומיה לשטחים. כולנו יודעים מה רצונם. בשלב ראשון: מדינה עצמאית ביהודה, שימרנו וחבל עזה עם פרוזדור מחבר, וירושלים כבירה. מדובר לא נוכיר שanon רפאת אומר נשיא מובארך: היום קרוב. אנחנו נבוא, נלך להתפלל בירושלים ביחיד.

מתוך אופטימות ומתח אמונה ברצון המצרי לקיים את השלום, אני חושב שמרחוב הפעולה הדיפלומטי היהודי הוא רחב. הרשו לי להעלות נקודה נקודת-הסתמה בין הדברים בפניהם זה: חטיבות עצמותה של ישראל בתהליך השלום וכמה שפרק קיומו. נראה לי שעוד מהרה יוכל הפורום היושבפה למצוא מכנה משותף בדבר הגדרת עצמותה של ישראל. אכן, בסופו של דבר עצמות ישראל היא העורבה לקיום השלום בין ישראל למצרים ולקיומו של כל שלום עתידי.

אלוף (מיל') שלמה גזית:

בסיבוב הראשון דיברתי על תקן חזי אקדמי. תרשו לי עכשו לדבר על תקן של ראש אמרץ' לשעבר. במשך היום זהה דובר רבות, קצת בטינה, קצת בהסתיגות, על מה שהמצרים קוראים 'השלום הקרי' עם ישראל. ואני רוצה לומר לכם, צרך לומר מילים כמה מהם. אגב, ד"ר בן-אלישר, אומר בראשית דבריו, שמצרים בעצם עשתה שלום עם ישראל, אך לא הכירה בזכות קיומה של ישראל דה-פקטו. והוא צודק. מצרים הייתה שמחה מאד, מן הנשיה ומטה, לראות מחר את ישראל נעלמת מעל מפת המורח התיכון לו רק זה היה ניתן לביצוע. אין לי טינה כלפים על כך. גם אני הייתי שמח מאד, אילו הרבה דברים היו נעלמים לי מן המציאות המורח-תיכונית. אבל המפתחינו המאוויים של החלום והשאיפה אלא ההכרה להשלים עם המציאות. רובתי, מצרים לא רצתה בשלום עם ישראל. השלום המצרי עם ישראל לא היה היחיד. הוא היה המהיר. מצרים עשתה שלום עם ישראל ושלימה מחר יקר מבחינה. המחיר היה לראות את השגרירות הישראלית בקהיר, להציב שגריר מצרי בישראל, לראות

%;">סאדאת בכנסת, 20 בנובמבר 1977

אני חזר ואומר: העם בישראל ישרת את האינטרסים שלו בצוරה הטובה ביותר, אם ישול מראש כל אפשרות להקמת מדינה פלסטינית עצמאית ממערב לירדן.

אני אומר דברים אלה כהערה. לא התייחסתי להיבט זה ממש, שלדעתי, אין הוא חלק מלקי עשור השלום בין ישראל למצרים.

אני שיר לאותם המאמינים בקיומו של שלום בין ישראל למצרים, עד כדי כך שאיני חזר שמצרים תהיה מוכנה לשבור את השלום הזה, אם ישראל לא תרש הקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית מערבה לירדן. היפו כשל דבר. כל עוד מצרים תראה בשלום אינטרס – זה המצב כיום, וכך אני רואה את מצרים עד כזאת גבול האופק – יימשך השלום, גם אם לא נישא ונינתן עם אש"פ, גם אם לא נרש הקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית. מצרים משרות, בראש וראשונה, את האינטרס הלאומי שלה, והאינטרס הלאומי של המשיך בשלום, גם אם הפלסטינים ורפאת

רשם על פתק: ציריך להתכוון למלחמה. או רבותי, הלא אנחנו עם מסוג "היום גיבור - מחר בכור". אך הטלטלות מקצת לנצח, נסוח 'הכל או לא כלום' אין נוגעתו לחוק החיים. קובעת, בסופו של דבר, העובדה עצמה: עשר שנים אין לנו מלחמה עם מצרים ואיננו צריכים להחזיק אוגדה בחזית הדרום.

לסיום, כ"שורה תחתונה" ומסקנה חותמת בשלב זה: היישג חוות השלום שנחתם לפני עשר שנים ראוי בittel להערכתה ולשביעות רצון. באשר לעתיד: ציריך להחזיק את אפק השופפה יבש, על כל מקרה שלא יבוא, וצריך כמוכן בויבזמן לעשות דברים נוספים. הרשו לי להזכיר לכל המרצים, שהשתתפו ביום העיון, וכן לאנשי האוניברסיטה, لأنשי המרכז למחקרים אסטרטגיים, שטרחו בארגונו היום הזה. תודה רבה.

את אותן שלוש מאות אלף התירים שבאו מישראל. אבל גורם המפתח שקבע, וזה לדעתך גם הדבר החשוב - מצרים הילכה לכך בעיניים פקוחות, בגלל אינטראסים קיומיים לאומניים מצרים: אינטראסים שאילצו אותו להסתלק ממה שנקרא המאמץ הצבאי הביטחוני לצורך המשך קיום המלחמה.

אם מישחו שואל את עצמו, כיצד מחזק השלים עם מצרים מעמד, על אף רצח סאדאת, למרות מלחמת לבנון, למורת הפצצת הכרך בעיראק, למרות האינתיפאדה, התשובה פשוטה בתכלית: משום שלא נשתוינו האינטראסים המצרים. הדמוגרפיה לא השתנתה, הכלכלת לא נשנתה. בעוות היסוד, שהיו נכונות לגבי סאדאת ב-1977, עדין תקפות היום. וטוב שסאדאת לא בא כמניג ההסתדרות הציונית באسمעליה אלא כמניג מצרי שרצה לבנות לשרת את האינטראסים המצרים.

ראובן מרחב אמר, שם מצרים תקלע להתחמודות בין שאלה קיימת מחד Gibbs לבין המשך הסכם השלום מאידך-גביסא, הוא אכן יודע כיצד תחוליט. זהה בלשון המעטה. נשאלת שאלה לאחר הרצאות, מה תקף יותר, הסכם השלום הישראלי-מצרי או הסכם הערבי-יקובצי. רבותי, אנחנו לא נמלטו לבוררות בנושא זה, אם מצרים תחוליט מחר להציגו למלחמה נגדנו. מה שננטרך לעשות זה לשולחן חס וחלילה, את הטנקים מהים"חים ויצאת למלחמה. את הבוררות ואת חשבונו הנפש נעשה אחר כך.

בהתמודת השלים קובעים אינטראסים ולא הניסוח המשפטי בהסכם השלים (ואנני מזולג בחשיבותו של ניסוח משפטי). היום יש אינטראם, זה הפירוש של המילה בשלוות. יש אינטראם לקיים את השלים ובכך גם חוזקו. ואולם כל זה "בעברון מוגבל". יכולים בהחלט להיזכר מצרים, כאשר על אפנו ועל חתמו הם ייחלו אחרית. ומכאן, מה שקובע היום ומה שיקבע - אין רק מה הם עושים אלא גם מה אנו עושים.

ומלה אחורה. הגורם השולט היום בזירה הוא המתרחש מעבר לפינה. האגנים שנזרקו בייהודה, שומרון ועתה וגם קצ'ת סכינים וכיו"ב ברחוות ישראל. לאינתיפאדה השפעה מכרעת. זהה תהליך שמכרסם ומכוון והפתיל דילוק והוא מתקרב אל נקודת הפיצוץ. אם הפתיל הדילוק זה לא ייחדר באבו, אין לנו מנוס מלכת להתקפות. והמדובר, רבותי, איינו בפרק זמן של מאה שנה, אלא בטוחה של שנה-שנתיים.

אלוף (מיל') אהרון יריב:

כמה מילים לסיום. הלא אנחנו עם קצ'ות. בנובמבר 1977, הרקיעו רגשות השלום וההחלבות שחקים, ציינו לנו ביחסיםינו לבין מצרים, ולא שמננו לב כראוי לנאות סאדאת בכנסת, שבו אמר את כל אותן דבריהם שעלהם המצרים עומדים עד היום. לעומת זאת היו ספקנים שאמרו, מה לא יהיה שלום, מה תהיה בתוך זמנה מלחמה. גם אלה היו אופוריה, אמרו כעבור זמן כי השלים הזה לא שווה דבר, הנה הרגים ילדיים ישראלים על החולות, בראש-בורקה.

עד עצמו מודה, שבזמן שישב והקשיב לנואם סאדאת בכנסת (בכיסא גלגלים, לאחר תאונת-הדריכים)